

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Jan Veselý

**Hybridní režim a demokracie v Peru – režim
Alberta Fujimoriho**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Jan Veselý**

Vedoucí práce: **PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

VESELÝ, Jan. *Hybridní režim a demokracie v Peru – režim Alberta Fujimoriho*. Praha, 2013. 89 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie.

Vedoucí diplomové práce PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce „Hybridní režim a demokracie v Peru – režim Alberta Fujimoriho.“ se bude zabývat režimem Alberta Fujimoriho v Peru z hlediska teorií hybridních režimů, teorie „neopopulismu“ a teorie „autopuče“. Teoretický rámec práce tvoří teorie hybridních režimů Larryho Diamonda a Guillerma O’Donnella, dále teorie „neopopulismu“ Kurta Weylanda a teoretický rozbor „autopuče“ Maxwella A. Camerona. Práce se zaměřuje na to, zda zkoumaný režim odpovídá některému typu hybridního režimu na základě klasifikačních kritérií teoretického rámce a také zda je případem „neopopulismu“. Jako faktory, které mohly ovlivnit podobu Fujimoriho režimu, budou zkoumány kampaně guerillových skupin Světlá stezka a MRTA a také řešení ekonomické krize. Cílem práce je analýza Fujimoriho vlády, tedy zjištění, zda lze tento režim označit za hybridní a za jaký typ konkrétně. V rámci empiricko-analytického přístupu práce využije metodu komparativní analýzy pro účely srovnání případů zemí, v nichž došlo nebo mohlo dojít k „autopuči“. Poté bude použita případová studie k popisu událostí, které předcházely zvolení Fujimoriho prezidentem a poté deskripci samotného režimu v Peru během tohoto období. Komparativní analýza také srovná konkrétní aspekty prezidentského režimu A. Fujimoriho s dalšími zeměmi v oblasti Latinské Ameriky tohoto období.

Abstract

The diploma thesis “The Hybrid Regime and the Democracy in Peru – the Regime of Alberto Fujimori.” will be focused on the regime of Alberto Fujimori in Peru in the scope of theories of hybrid regimes, a theory of “neopopulism” and a theory of

“autogolpe”. The theoretical frame of the thesis is based on theories of hybrid regimes by Larry Diamond and Guillermo O’Donnell, further on a theory of “neopopulism” by Kurt Weyland and a theoretical analysis of the “autogolpe” by Maxwell A. Cameron. The thesis will be focused on the fact whether the examined regime corresponds to one type of hybrid regimes based on criteria of the theoretical framework and whether it is the case of “neopopulism”. As factors that could affect the form of Fujimori’s regime there will be analysed campaigns of guerrilla groups Shining Path and MRTA and the solution of the economic crisis. The aim of the diploma thesis is the analysis of Fujimori’s government, thus the finding, whether it is possible to mark the regime as hybrid and which type specifically. The thesis will use the method of comparative analysis for comparison purposes to compare countries where was or may be realized “autogolpe”. Then there will be used a case study to describe the events that preceded the election of president Fujimori and then the description of the regime itself in Peru during the this period. Comparative analysis will compare the concrete aspects of A. Fujimori’s presidential regime with other countries in the Latin America region in this period.

Klíčová slova

autoritarismus, autopuč, hybridní režim, neopopulismus, Alberto Fujimori, Peru

Keywords

authoritarianism, autogolpe, hybrid regime, neopopulism, Alberto Fujimori, Peru

Rozsah práce

182 217 znaků s mezerami

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedenou literaturu a prameny.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Jan Veselý

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Josefu Mlejnkoví, Ph.D. za odborné vedení této práce, za cenné rady a připomínky při zpracovávání materiálů a psaní práce a také za veškerý věnovaný čas.

Institut politologických studií

Teze diplomové práce

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Hybridní režim a demokracie v Peru – režim Alberta Fujimoriho

Projekt diplomové práce

Autor: Bc. Jan Veselý
Studijní program: Politologie
Studijní obor: 6701T Politologie - navazující magisterské studium

Vedoucí práce: PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.
Rok podání projektu: 2012

Praha, 2012

Projekt diplomové práce

Diplomová práce bude analyzovat charakter režimu Alberta Fujimoriho v letech 1990-2000, kdy vykonával funkci prezidenta v Peru. Tento režim vyvolává rozporuplné reakce, neboť se na jedné straně podařilo prezidentu Fujimorimu vyřešit dlouhodobě špatnou ekonomickou situaci Peru a zasáhnout proti levicovým guerillám, na druhé straně se však také jeho vláda vyznačovala korupčními a nedemokratickými praktikami vládnutí, když například přikročil k řešení politické krize provedením tzv. autopuče a po skončení své funkce byl také obviněn z porušování lidských práv. Fujimoriho režim v Peru částečně vystupuje ze skupiny prezidentských režimů minulého století, které existovaly v Latinské Americe. Vzhledem k možnosti nalezení určitých paralel v podobě režimu nebo chování prezidenta v Peru a zemích Severní Afriky a Blízkého východu, kde probíhalo tzv. Arabské jaro, poskytne práce možný podklad pro srovnání probíhajících procesů i z hlediska nastolení a konsolidace nově budovaných režimů. Téma Peru a režim Alberta Fujimoriho bylo zahraniční literaturou nejčastěji zkoumáno z hlediska teorie hybridních režimů, ovšem i přesto se jedná o poměrně nereflektované téma a to je také jeden z důvodů výběru tématu práce.

V rámci empiricko-analytického přístupu práce využije metodu případové studie k popisu událostí, které předcházely zvolení Fujimoriho prezidentem a dále deskripci samotného režimu v Peru během sledovaného období. Možná komparativní analýza srovná jednotlivé aspekty prezidentského režimu A. Fujimoriho s dalšími zeměmi v oblasti Latinské Ameriky.

Výzkumné otázky, na které bude práce hledat odpověď, znějí takto: Jaká byla hlavní příčina vítězství Alberta Fujimoriho v prezidentských volbách v roce 1990? Převažují v jeho způsobu vlády demokratické nebo nedemokratické prvky? Lze jeho režim ztotožnit s některým modelem hybridního režimu nebo se pohybuje na pomezí více typů? Jaká byla hlavní příčina pádu Fujimoriho režimu? Byl po jeho odchodu nastolen demokratický režim?

Hlavním cílem práce je analýza režimu Alberta Fujimoriho z hlediska teorií hybridních režimů. Peru za vlády A. Fujimoriho bylo zkoumáno odborníky z oblasti teorií nedemokratických režimů, kteří aplikovali teoretické přístupy L. Diamonda a W. O'Donnella a charakterizovali tak jeho podobu. Další část prací se věnovala zkoumání

podoby populismu, který se projevil ve stylu Fujimoriho vlády. Obě tyto skupiny teoretických konceptů budou sloužit jako základ teoretického rámce této práce.

V analytické části bude nejprve uveden krátký historický exkurz, který poslouží pro nastínění situace v době před nástupem A. Fujimoriho do prezidentské funkce. Dále bude již zkoumán samotný režim, přičemž bude pozornost věnována jeho způsobu řešení ekonomické krize v Peru, zásahu proti guerillovým hnutím v zemi (Světlá stezka, MRTA) a jejich potlačení, a samozřejmě také nedemokratickým či autoritářským aspektům Fujimoriho vlády.

Jako ojedinělý fenomén bude analyzován tzv. autopuč z roku 1992. Poté bude rozebráno ukončení vlády A. Fujimoriho v roce 2000, zmíněna bude také situace v Peru a konsolidace demokracie po skončení jeho režimu.

Předpokládaná osnova práce:

1. Úvod
2. Teoretická část – teorie hybridních režimů
3. Analytická část – charakter režimu Alberta Fujimoriho
 - a. Historické okolnosti nástupu Alberta Fujimoriho k moci
 - b. Vláda Alberta Fujimoriho
 - c. Působení guerillových skupin v Peru
 - d. Autopuč jako politický fenomén
 - e. Ukončení vlády Alberta Fujimoriho
 - f. Vývoj v Peru po roce 2000
4. Výsledek analýzy režimu Alberta Fujimoriho z hlediska teoretického rámce
5. Závěr

Seznam odborné literatury

CAMERON, Maxwell A. (1994). *Democracy and Authoritarianism in Peru: Political Coalition and Social Change*. New York: St. Martin's Press.

COLLIER, David. (1979). *The New authoritarianism in Latin America*. New Jersey: Princeton University Press.

EHL, Martin. (1992). Peruánské specifikum aneb proti partyzánům i politikům. *Mezinárodní politika*. Vol. 26, č. 8, s. 11-12.

KAY, Bruce, H. (1996). Fujipopulism“ and the Liberal State in Peru, 1990-1995. *Journal of Interamerican Studies & World Affairs*. Vol. 38, Issue 4, p. 55-98.

KLÍMA, Jan. (1996). *Přehled dějin Latinské Ameriky*. Hradec Králové: Gaudeamus.

MAUCER, Philip. (1997). Return of the caudillo : autocratic democracy in Peru. *Third World Quarterly*. Supplement, Vol. 18, Issue 5, p. 899-911.

McCLINTOCK, Cynthia. (2006). „Electoral Authoritarian Versus Partially Democratic Regimes: The Case of the Fujimori Government and the 2000 Elections.“ In: *The Fujimory Legacy: The Rise and Fall of Electoral Authoritarianism in Peru*. Ed. CARRIÓN, Julio F. The Pennsylvania State University Press, 242–267.

PALMER, David S. (2000). Democracy and Its Discontents in Fujimori's Peru. *Current History*. Vol. 99, Issue 634, p. 60-65.

PALMER, David S. (1992). Peru, the drug business and Shining Path : between Scylla and Charybdis? *Journal of Interamerican Studies & World Affairs*. Vol. 34, Issue 3, p. 65- 89.

- PEČÍNKA, Pavel. (1998). *Od Guevary k Zapatistům: přehled, složení a činnost gerilových hnutí Latinské Ameriky*. Brno: Doplněk.
- RADU, Michael. (2000). The Perilous Appeasement of Guerrillas. *Orbis*. Vol. 44, Issue 3, p. 362-380.
- ROEDL, Bohumír. (2003). *Peru*. Praha: Libri.
- ROEDL, Bohumír. (2007). *Dějiny Peru a Bolívie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- SCHMIDT, Gregory D. (2000). Delegative democracy in Peru? Fujimori's 1995 landslide and the prospects for 2000. *Latin American Politics and Society*. Spring 2000; 42,1, p. 99-132.
- SMITH, Peter H. (2005). *Democracy in Latin America: political change in comparative perspective*. New York: Oxford University Press.
- SPRINGEROVÁ, Pavlína; ŠPICANOVÁ, Lenka. (2006). Peruánská guerillová hnutí. Ideové kořeny a vývoj od 60. let 20. století do současnosti. In: *Terorismus: válka proti státu*. Ed. SOULEIMANOV, Emil. Praha: Eurolex Bohemia, s. 133-157.
- STRMISKA, Maxmilián. (2001). *Terorismus a demokracie: pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno: Masarykova univerzita.
- WARSEWSKI, Roman. (2005). *Neohlášená smrt: Po stopách terorismu od Světlé stezky k bin Ládinovi*. Frýdek - Místek: Alpress.
- WIARDA, Howard J., KLINE, Harvey F. (2006). *Latin American politics and development*. New York: Westview Press.

WEYLAND, Kurt Gerhard. (2006). „The Rise and Decline of Fujimori’s Neopopulist Leadership.“ In: *The Fujimori legacy: The Rise and Fall of Electoral Authoritarianism in Peru*. Ed. CARRIÓN, Julio F. The Pennsylvania State University Press, 13-38.

Obsah

ÚVOD.....	14
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	16
1.1 <i>Teorie hybridních režimů.....</i>	17
1.1.1 <i>Volební demokracie a volební autoritarismus L. Diamonda.....</i>	17
1.1.2 <i>Delegativní demokracie G. O'Donnella.....</i>	19
1.2 <i>Koncept klasického populismu a neopopulismu.....</i>	23
1.2.1 <i>Teorie „klasického populismu“.....</i>	23
1.2.2 <i>Koncept „neopopulismu“.....</i>	25
1.2.3 <i>Kritika konceptu „neopopulismu“.....</i>	28
1.3 <i>Fenomén „autopuče“.....</i>	30
1.3.1 <i>Obecná charakteristika a podmínky „autopuče“.....</i>	30
1.3.2 <i>Historický exkurz - první případ „autopuče“ (Francie, 1851).....</i>	32
1.3.3 <i>Komparativní analýza ne/realizovaných případů.....</i>	35
2. ANALYTICKÁ ČÁST – CHARAKTER VLÁDY ALBERTA FUJIMORIHO.....	39
2.1 <i>Historické okolnosti nástupu Fujimoriho k moci.....</i>	39
2.2 <i>Politický systém v Peru před rokem 1990.....</i>	42
2.3 <i>Vláda Alberta Fujimoriho v Peru.....</i>	45
2.3.1 <i>Fujimoriho vláda v období 1990-1992 (před „autopučem“).....</i>	45
2.3.2 <i>Fujimoriho vláda v letech 1992-1993 (realizovaný „autopuč“).....</i>	47
2.3.3 <i>Působení guerillových skupin v Peru během vlády A. Fujimoriho – Světlá stezka, MRTA.....</i>	51
2.3.4 <i>Fujimoriho „přímá demokracie“ v období 1993-2000.....</i>	55
2.3.5 <i>Konec Fujimoriho vlády a přechod k demokracii?.....</i>	62
2.3.6 <i>Vývoj v Peru po roce 2000 – konsolidace demokracie?.....</i>	63
3. KOMPARACE VYBRANÝCH PŘÍPADŮ HYBRIDNÍCH REŽIMŮ.....	67
3.1 <i>Argentina.....</i>	68
3.2 <i>Brazílie.....</i>	70
3.3 <i>Ekvádor.....</i>	73
3.4 <i>Výsledky komparace vybraných případů hybridních režimů.....</i>	74
4. VÝSLEDEK ANALÝZY REŽIMU ALBERTA FUJIMORIHO Z HLEDISKA TEORETICKÉHO RÁMCE.....	76
ZÁVĚR.....	80
SUMMARY.....	82
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY.....	84
<i>Literatura.....</i>	84
<i>Prameny.....</i>	89

Úvod

Diplomová práce bude analyzovat charakter režimu Alberta Fujimoriho v letech 1990-2000, kdy vykonával funkci prezidenta v Peru. Tento režim vyvolává rozporuplné reakce, neboť se na jedné straně podařilo prezidentu Fujimorimu vyřešit dlouhodobě špatnou ekonomickou situaci Peru a zasáhnout proti levicovým guerillám, na druhé straně se však také jeho vláda vyznačovala korupčními a nedemokratickými praktikami vládnutí. Například tím způsobem, že přikročil k řešení politické krize provedením tzv. „autopuce“, po skončení své funkce byl navíc obviněn z porušování lidských práv, korupce a zneužívání svých pravomocí. Fujimoriho režim v Peru svou charakteristikou částečně vystupuje ze skupiny prezidentských režimů minulého století, které existovaly v Latinské Americe, protože ekonomické problémy země a rozmach levicových guerill neměly na konci 80. let 20. st. v této oblasti podobnou paralelu, a proto se vyskytly v Peru specifické podmínky, které umožnily Fujimoriho nástup. Vzhledem k možnosti nalezení určitých shodných znaků a aspektů v podobě režimu nebo chování prezidenta v Peru a zemích Severní Afriky a Blízkého východu, kde probíhalo tzv. Arabské jaro, poskytne práce možný podklad pro srovnání probíhajících procesů i z hlediska nastolení a konsolidace nově budovaných režimů. Téma Peru a režim Alberta Fujimoriho bylo zahraniční literaturou nejčastěji zkoumáno z hlediska teorie hybridních režimů, ovšem i přesto se jedná o poměrně nereflexované téma, a to je, krom výše uvedených, také jeden z důvodů výběru tématu práce.

V rámci empiricko-analytického přístupu práce využije metodu komparativní analýzy pro účely srovnání případů zemí, v nichž došlo nebo mohlo dojít k „autopuci“, dále případové studie k popisu událostí, které předcházely zvolení Fujimoriho prezidentem a poté deskripci samotného režimu v Peru během sledovaného období. Následná komparativní analýza srovná jednotlivé aspekty prezidentského režimu A. Fujimoriho s dalšími zeměmi v oblasti Latinské Ameriky tohoto období. Hlavním cílem práce je analýza režimu Alberta Fujimoriho z hlediska teorií hybridních režimů. Výzkumné otázky, na které bude práce hledat odpověď, znějí takto: Jaká byla hlavní příčina vítězství Alberta Fujimoriho v prezidentských volbách v roce 1990? Převažují v jeho způsobu vlády demokratické nebo nedemokratické prvky? Lze jeho režim ztotožnit s některým modelem hybridního režimu nebo se pohybuje na pomezí více typů? Jaká byla hlavní příčina pádu Fujimoriho režimu? Byl po jeho odchodu nastolen demokratický režim?

V první kapitole budou formulována teoretická východiska práce, která budou zahrnovat výzkumy odborníků v oblasti teorií hybridních a nedemokratických režimů, vycházejících z výzkumů a konceptů L. Diamonda a W. O'Donella. Z těchto konceptů bude vycházet stanovená charakteristika režimu v Peru za vlády A. Fujimoriho. Dále bude v této části zahrnut teoretický rámec zkoumání podoby populismu, kterému se věnuje další skupina odborných prací. Z teoretického hlediska bude rozebrán i tzv. „autopuč“. V následující kapitole bude obsažena analýza charakteru režimu Alberta Fujimoriho. Nejprve bude uveden krátký historický exkurz, který poslouží pro nástin situace v době před nástupem A. Fujimoriho do prezidentské funkce, přičemž bude také zmíněn ústavní rámec a institucionální nastavení politického systému v tomto období. Dále bude již zkoumán samotný režim, přičemž bude věnována pozornost jeho způsobu řešení ekonomické krize v Peru, zásahu proti guerillovým hnutím v zemi (Světlá stezka, Revoluční hnutí Tupaca Amarú - MRTA) a jejich potlačení, a samozřejmě také nedemokratickým či autoritářským aspektům Fujimoriho vlády. Jako ojedinělý fenomén bude na základě výše zmíněné teorie analyzován tzv. autopuč z roku 1992. Poté bude rozebráno ukončení vlády A. Fujimoriho v roce 2000, zmíněna bude také situace v Peru a konsolidace demokracie po skončení jeho režimu. Další kapitola přinese výsledek analýzy režimu, vycházející z teoretického rámce, aplikovaného na zmíněné aspekty Fujimoriho vlády a režimu. V závěrečné kapitole budou zodpovězeny výzkumné otázky a bude shrnuta argumentace pro konečné závěry.

V práci došlo k úpravě předpokládané osnovy, resp. její verzi, která byla uvedena v projektu diplomové práce. Tato úprava se týká jednak podrobnějšího rozčlenění teoretické kapitoly na části, popisující jednotlivé teoretické koncepty. Zároveň došlo k začlenění teoretické podkapitoly o „autopuč“ jako politickém fenoménu do teoretického rámce, přičemž praktický průběh a analýza „autopuče“ v Peru budou následovat v analýze samotné vlády A. Fujimoriho. Dále je tato úprava spojena s přesunem podkapitoly o působení guerillových skupin v Peru a jejím začlenění do podkapitoly, věnující se analýze vlády Alberta Fujimoriho v Peru. Zmíněná úprava byla provedena za účelem lepší návaznosti jednotlivých historických událostí a odpovídá chronologické posloupnosti textu, který tím pádem nebude tříštěn vytržením jednoho aspektu z celkového kontextu zkoumaného tématu. V práci byly také použity některé publikace, které se odlišují od seznamu literatury, uvedeného v projektu, z důvodu jejich vhodnějšího zaměření na daná témata práce.

Jak bylo výše uvedeno, hlavní sledované období je mezi lety 1990-2000, kdy byl A. Fujimori prezidentem Peru, ovšem stručný historický exkurz nastíní i dobu před jeho nástupem a v poslední části bude zmíněn vývoj v Peru až do současnosti. Dosavadní odborné zpracování literatury na toto téma lze rozdělit do tří tematických bloků. První skupina prací, ze kterých bude čerpat teoretická kapitola této práce, pochází od autorů, zkoumajících nedemokratické a hybridní režimy. Mezi nimi lze zmínit jako nejdůležitější texty *Thinking About Hybrid Regimes* od Larryho Diamonda a také Guillerma O'Donnella, především jeho práci *Delegative Democracy?*. Ze skupiny autorů, kteří se ve svých výzkumech zabývají konceptem „neopopulismu“, je možné vybrat např. Kurta Weylanda, protože ten se nejvíce zaměřuje na zkoumání klasického a nového chápání populismu. Druhá tematická skupina prací se skládá z publikací komparativního charakteru, které zkoumají vývoj a konsolidaci demokracie a podobu autoritářských režimů napříč mnoha státy z regionu Latinské Ameriky. Do této skupiny patří mimo jiných sborník Petera H. Smithe *Democracy in Latin America*. Posledním tematickým blokem jsou potom práce, které se zaměřují přímo na výzkum peruánského režimu za vlády A. Fujimoriho. Mezi tyto práce patří publikace *Democracy and authoritarianism in Peru* od Maxwella A. Camerona a také sborník *The Fujimori legacy: the rise of electoral authoritarianism in Peru*, jehož editorem je Julio F. Carrión. Dále budou také použity texty, které se vážou k tématu guerillových hnutí a jejich působení v Peru během sledovaného období, mezi které patří zejména práce Pavla Pečinky, Pavlíny Springerové a Lenky Špičanové.

1. Teoretická část

V této kapitole práce bude vymezen teoretický rámec, který bude podkladem pro následnou analýzu Fujimoriho režimu. V první části bude rozveden teoretický přístup, který se týká hybridních režimů. Tato část bude čerpat zejména z výzkumů Larryho Diamonda a jeho dělení režimů na volební demokracie a volební autoritarismy a dále zkoumání Guillerma O'Donnella, který přišel s konceptem tzv. delegativní demokracie. Zmíněny budou konkrétní znaky těchto režimů a jejich charakteristické aspekty, podle kterých je možné zkoumané země klasifikovat. Další část se věnuje konceptu „neopopulismu“, který byl rozveden několika autory, nejvíce však Kurtem Weylandem, jako vhodnější teoretický přístup k některým latinsko-americkým zemím, než jakým bylo dosud užívané pojetí „klasického populismu“. Ovšem nový koncept „neopopulismu“ nebyl přijat nekriticky a beze zbytku a proto bude zmíněna i kritika

některých odborníků vůči tomuto termínu. V poslední podkapitole bude rozveden teoretický výzkum poměrně specifického fenoménu, jakým je „autopuč“. S tím souvisí uvedení příkladů několika dalších zemí, ve kterých k tomuto zvláštnímu jevu, podle některých odborníků, došlo, včetně pravděpodobně prvního provedeného „autopuč“ v moderních dějinách. Ten byl realizován Ludvíkem Napoleonem ve Francii roku 1851.

1.1 Teorie hybridních režimů

Následující podkapitoly jsou věnovány L. Diamondovi a G. O'Donnellovi, jejichž výzkumy přináší kritéria pro klasifikaci režimu v Peru z hlediska teorie hybridních režimů. Výzkumy těchto dvou autorů budou použity z důvodu jejich časového a geografického zaměření, protože zkoumají režimy v zemích, které spadají do tzv. „třetí vlny“ přechodů k demokracii podle S. Huntingtona a autoři sami přímo ve svém výzkumu na tuto práci odkazují. Výběr zemí „třetí vlny“ znamená, že se jedná o režimy, procházející tranzicí od pol. 70. do konce 90. let 20. st. a patřící do oblasti Latinské Ameriky, Asie, střední či východní Evropy. Tyto režimy jsou také zkoumány proto, že většina z nich již podle autorů neprochází tranzicí, ale ani nejsou demokratické. Nespádají do kategorie plně rozvinutých demokracií, ale ani úplných diktatur a tudíž se nachází v šedé zóně politických režimů, které jsou označeny, jako hybridní [Diamond 2002: 21-23; Huntington 2008: 29-34 ; O'Donnell 1992: 3].

1.1.1 Volební demokracie a volební autoritarismus L. Diamonda

Larry Diamond se ve své práci *Thinking About Hybrid Regimes* pokusil nejprve nastínit vývoj chápání pojmu hybridní režim, ke kterému došlo u několika různých autorů. J. Linz například hovoří už v prvním vydání publikace *Totalitarian and Authoritarian Regimes* (1975) o pseudo-multistranických systémech. Levitsky a Way přišli s termínem soutěživého autoritarismu. S dalšími termíny v této oblasti přišli G. O'Donnell a P. Schmitter, kteří zvolili pro liberalizovaný autoritářský režim bez demokratických voleb označení dictablanda a omezenou, neliberální demokracii nazvali demokraturou. Tím vzniknul prostor pro terminologické nejasnosti, ke kterým může dojít při snaze o klasifikaci některého režimu [Diamond 2002: 24-25; Linz 2000: 60; O'Donnell, Schmitter 1986: 9].

Diamond sám se nesnaží pouze kritizovat práci ostatních odborníků, ale přichází s vlastním dělením, které má za cíl vyjasnit a konkretizovat klasifikaci zkoumaného režimu. Proto rozlišuje dva typy hybridních režimů a to konkrétně volební demokracii a

volební autoritarismus. V souvislosti s tím jsou stanovena kritéria, jejichž výskyt resp. absence umožňuje označení zkoumaného režimu jedním z uvedených typů. Mezi tato kritéria patří: svobodné, spravedlivé, inkluzivní a smysluplné volby; nízké bariéry vstupu na politickou scénu; přirozená svoboda kandidátů a podporovatelů politických stran; vedení voleb prováděné kompetentní a odpovědnou institucí, která zajišťuje sčítání hlasů a brání volebním podvodům; absence zneužití pravomocí policie, armády nebo soudů vůči kandidátům a stranám; rovnocenný přístup do veřejných médií; absence znevýhodnění opozice pomocí manipulace s volebními obvody nebo pravidly; možnost nezávislého pozorování procesu voleb a sčítání hlasů v celé zemi; zajištění tajnosti hlasování; všeobecnost aktivního volebního práva; všeobecná známost a transparentnost pravidel organizace a sčítání hlasů a také existence neustranné odvolací instituce [Diamond 2002: 28-29].

Součástí této studie je i tabulka s klasifikací režimů existujících států světa, která vychází jednak z hodnot indexu Freedom House¹ pro jednotlivé země v roce 2001. Je ale také doplněna výskytem, resp. absencí výše uvedených kritérií a navíc jsou přidány tři znaky, mezi které patří: procentuální část křesel, která získala vládnoucí strana; procento hlasů, které získal prezidentský kandidát vládnoucí strany a počet let, po který zůstal ve funkci prezident, patřící do vládnoucí strany. Z této tabulky vyplývá, že ve zkoumaném roce 2001 dosáhlo Peru hodnot indexu 1 v hodnocení občanských svobod a 3 v hodnocení politických práv. Ovšem v roce 1995 dosáhlo Fujimoriho Peru na průměrnou hodnotu 4,5, což znamená, že jej Diamond, resp. index Freedom House hodnotí jako volební autoritarismus, protože pod tento typ režimu spadají země s hodnocením 4,0 – 6,0. Peru bylo tím pádem hodnoceno jako méně represivní s vyšší mírou politického pluralismu v občanském prostoru a tedy soutěživě autoritářské [Diamond 2002: 29-32].

Výše uvedená kritéria, resp. jejich výskyt či absence by měla být dostatečnou oporou pro klasifikaci peruánského případu jako hybridního režimu. Ovšem sám Diamond nestanovuje hranici výskytu těchto kritérií, od jejíž hodnoty by bylo či nebylo možné režim jako hybridní označit. Protože se jedná o kvalitativní podmínky, bude práce hledat argumenty a skutečnosti, týkající se ověření zmíněných kvalitativních

¹ Freedom House je nezávislá výzkumná a kontrolní organizace, která se zabývá rozvojem svobody po celém světě. Analyzuje aspekty, které jsou spojené s rozvojem a posilováním politických a osobních svobod a také podporuje aktivisty, kteří bojují za lidská práva a usilují o demokratické změny. Organizace byla založena v roce 1941 a index, nazvaný Svoboda ve světě a zkoumající politická práva a občanské svobody, začala zkoumat a hodnotit v roce 1973 [Freedom House 2013].

podmínek, na základě kterých by mělo nebo nemělo být možné označení režimu v Peru jako hybridního.

1.1.2 Delegativní demokracie G. O'Donnella

Guillermo O'Donnell v úvodu svého článku *Delegative democracy?* nejprve zdůvodňuje zaměření svého výzkumu na uvedenou skupinu zemí a také to, proč je vhodnější v souvislosti s nimi používat jinou teorii a typologii, než je dosud nejrozšířenější koncept reprezentativní demokracie. Hlavním argumentem je podle něj skutečnost, že země z výše uvedené skupiny v době vzniku výzkumu nebyly reprezentativními demokraciemi, ani se nezdálo, že by se jimi v nejbližší době staly. Z toho důvodu pro ně použil, dle jeho názoru, vhodnější termín delegativní demokracie, který lépe vystihoval jejich stav. Tyto země totiž nebyly konsolidovanými ani institucionalizovanými demokraciemi a jejich stav přetrvával. Nebyla v nich patrná výraznější hrozba návratu autoritářského režimu, ale stejně tak nebyl viditelný posun k institucionalizaci reprezentativní demokracie. Dalším argumentem pro použití nové teorie delegativní demokracie byl zkoumaný vliv hluboké sociální a ekonomické krize, kterou prošla většina z těchto zemí. Tato krize byla způsobena předchozími autoritářskými vládami, které měly v konečném důsledku vliv na vývoj směrem k delegativní, nikoliv reprezentativní demokracii [O'Donnell 1992: 3-4].

Na základě tohoto zdůvodnění jsou stanovena kritéria pro analýzu zkoumaných režimů z hlediska O'Donnellova konceptu delegativní demokracie. Těmito kritérii jsou: A) Zavedení demokraticky zvolené vlády, která otevře prostor pro „druhý přechod“, pravděpodobně delší a komplexnější, než přechod od autoritářského režimu; B) Předpokladem u „druhého přechodu“ je posun od demokraticky zvolené vlády k demokratickému režimu nebo též institucionalizované a konsolidované demokracii; C) Nikde není zaručeno, že tento „druhý přechod“ bude uskutečněn – nové demokracie se mohou vrátit zpět k autoritářské formě vlády nebo mohou setrvat ve slabé, nejisté situaci. Tato situace může trvat dlouho bez možnosti dosažení nějakého institucionalizovaného typu demokracie; D) Rozhodujícím prvkem při určování výsledku „druhého přechodu“ je úspěch či selhání v budování souboru institucí, které se stanou důležitými body v politickém systému; E) Tento výsledek se odvíjí od vládní politiky a politických strategií různých činitelů, kteří mají veliký zájem na zvládnutí úkolu vybudování demokratických institucí. Úspěšné případy z nedávné historie jsou důkazem velké péče ze strany vítězné koalice politických elit, ve vývoji směrem

k vytváření a posilování demokratických politických institucí a v menší míře také k reprezentaci zájmů. Na druhé straně bylo tímto způsobem dosaženo znatelných úspěchů v řešení sociálních a ekonomických problémů, zděděných po autoritářských předchůdcích – nejvýrazněji ve Španělsku, v Portugalsku – i když v tomto případě ne bezprostředně po zavedení demokracie, v Uruguayi a podle tehdy dostupných údajů také v Chile; F) Naproti tomu některé výše uvedené příklady zemí nedosáhly ani institucionálního vývoje, ani nedošlo k zefektivnění vlády v souvislosti s řešením sociálních a ekonomických krizí. Většina z těchto případů tedy spadá do kategorie delegativní demokracie [O'Donnell 1992: 4].

Samotná delegativní demokracie je podle O'Donnella založena na těchto několika základních předpokladech, které budou v případě Fujimoriho Peru také sledovány a zkoumány: vítěz prezidentských voleb řídí zemi zcela podle svého přesvědčení, v plném rozsahu pravomocí, které existují a to po celé období, na které byl zvolen, přičemž se opírá o podporu nikoliv jedné politické strany, ale vágně organizovaného a strukturovaného hnutí. Vzhledem ke zdroji legitimacy, který prezidentovi přímá volba přináší, vnímá svoji pozici ve vztahu k ostatním institucím, což jsou např. parlament nebo justice, jako nadřazenou. Také odpovědnost těmto institucím nebo dalším veřejným či soukromým organizacím je prezidentem chápána spíše jako zbytečná překážka ve výkonu funkce, která byla prezidentovi svěřena [O'Donnell 1992: 8].

Delegativní demokracie je také kromě vysoké míry personalizace silně většinová. Tento většinový charakter musí být v případě nepříliš jasné většinové podpory i uměle posílen za účelem jasného prokázání pevné pozice kandidáta a mýtu legitimní volby, závislé na vůli lidu. Volby jsou v delegativní demokracii velmi emotivní procesem, resp. hrou s nulovým součtem vysoké hodnoty. Po zvolení totiž není vítězný kandidát, limitován jinými omezeními, než těmi, která vznikla v rámci jeho neformálních a neinstitucionalizovaných vazeb. Dalším charakteristickým rysem delegativní demokracie je extrémně individualistické chápání prezidentovi pozice a moci, opírající se o podporu a vyjádření politického názoru *hnutí*, které lze připodobnit k chování Leviathana. Národ totiž musí být prostřednictvím prezidentových rozhodnutí uzdraven a zachráněn před chaotickým štěpením, způsobeným politickými stranami, egoismem a dělením do sektorů ve společnosti. S tím souvisí i nutnost ignorovat případný odpor ze strany parlamentu, politických stran, zájmových organizací, odborů a veřejnosti [O'Donnell 1992: 8-9].

Výše uvedené charakteristické rysy současných delegativních demokracií jsou podle O'Donnella jasně viditelné v historických příkladech byrokraticko-autoritářských režimů, tedy spíše v těch více technokraticky orientovaných. Ovšem rozdíly mezi dřívějšími případy a současnými režimy jsou patrné v kontextu celého politického systému. V delegativních demokraciích politické strany a parlamenty vyjadřují svůj kritický názor vůči přijímané politice. Ze strany soudů může, na základě legálních a formálních důvodů, dojít k zablokování viditelně protiústavních norem. Odborové a podnikatelské asociace veřejně prezentují svoje námitky a politické strany, dříve podporující prezidenta, samy cítí ztrátu své podpory a proto odmítají podporu prezidentových legislativních návrhů. To vše v celkovém výsledku vede k politické izolaci prezidenta, který má tím pádem potíže při hledání a formování stabilních koalic v parlamentu. Prezident se ovšem může uchýlit k obcházení, ignorování a/nebo korumpování různých institucí a tím bránit svoji roli a funkci v politickém systému [O'Donnell 1992: 9-10].

Oblastí, ve které jsou také zřejmé rozdíly mezi reprezentativní a delegativní demokracií, je proces přijímání politických rozhodnutí a legislativy. Delegativní demokracie je totiž spojena s velmi nízkou mírou institucionalizace, kterou prezident nemá tendenci nijak posilovat, a tudíž téměř není odpovědný žádné instituci v horizontální struktuře politického systému, což je pro něj výhodou. Stejně tak výhodně se může jevit i možnost rychlých politických rozhodnutí, prostřednictvím vydávání dekretů se silou zákona. Tato možnost ale ve svém důsledku znamená vysokou pravděpodobnost hrubých chyb a problémů při zavádění politiky do praxe, a také koncentrace veškeré odpovědnosti za výsledky v rukou prezidenta. Nelze se tedy divit, že prezidenti doslova trpí největšími výkyvy v míře popularity a podpory ze strany společnosti. Mezi jevy, které mohou být nazývány jako kultura nebo tradice, patří využívání plebiscitních metod nebo vůdcovské tendence, směřující k delegativní demokracii. Tyto jevy byly a jsou viditelné ve většině zemí regionu Latinské Ameriky, ale mnoho případů lze najít i ve střední a východní Evropě, v post-sovětském prostoru, v Africe a Asii. Většina těchto případů se projevila dlouho před sociální a ekonomickou krizí, která probíhala v době O'Donnellova výzkumu [O'Donnell 1992: 11].

Ve svém výzkumu se G. O'Donnell výrazněji zaměřuje na okolnosti společenských událostí, díky kterým může dojít k etablování delegativní demokracie jako politického režimu. Jedním z procesů, během kterých se snadno delegativní demokracie uchytí a poté dále rozvíjí, je hluboká společenská a ekonomická krize.

Takovou krizí si prošly státy jako např. Argentina, Brazílie nebo Peru, v nichž byla krize do jisté míry určitě následkem předchozích autoritářských režimů. Sociální a hospodářské napětí ve společnosti představuje ideální prostředí pro výskyt delegativních praktik v dané zemi. Krizová situace totiž vyvolává silný pocit nutnosti a naléhavosti řešení. Problémy a požadavky, kterým musí čelit nově vzniklá a často nezkušená vláda, musí být řešeny prostřednictvím slabé a nevýkonné (či dokonce přímo nelojální) byrokracie [O'Donnell 1992: 13].

Pokud exekutiva ve vztahu k justici neudělá nic, čím by byla posílena pozice soudů, může nastat situace, kdy justice trpí ztrátou výkonnosti a samostatnosti. V tom okamžiku může dojít k přesunu dalších významných pravomocí a rozhodnutí směrem k prezidentovi. Vítězi prezidentských se často podaří uspět v rámci své kampaně se slibem, že záchrana země z ekonomických potíží nebude mít dopad na jednotlivce, kteří by ekonomickou reformu museli „platit ze svého“. Ovšem krátce po zvolení donutí prezident vládu prosazovat politiku s prakticky opačným výsledkem, než jaký sliboval společnosti. Popsané vztahy mezi aktéry politického systému mají poté za následek tvorbu politiky v zoufalých podmínkách: posun od výrazné oblíbenosti a podpory prezidenta a dalších politických reprezentantů ve společnosti směrem k jejich všeobecnému zatracení je tak rychlý a prudký, jak jen může být. V prezidentově případě je výsledkem zvláštní kombinace všemohoucnosti a bezmoci [O'Donnell 1992: 15].

Jak bylo výše uvedeno, konsolidované demokracie jsou pomalé v procesu přijímání rozhodnutí. Jakmile je ovšem rozhodnutí jednou schváleno, není problém jej uvést do praxe. Naproti tomu v delegativních demokraciích můžeme sledovat úplně opačný průběh: tím je obrovské množství rychle vydávaných rozhodnutí (decretismo). Kvůli jednostrannosti těchto rozhodnutí, která nevznikla na základě konsenzu napříč politickým spektrem a někdy jdou cíleně proti důležitým nebo politicky mobilizovaným zájmům, je problematické jejich zavádění do praxe. Pokud jsou prezidentovy chyby, pramenící z nedostatečné propracovanosti dekretů, příliš časté a opakují se, země se musí vyrovnat s široce kritizovaným prezidentem, který ale opustil svůj počáteční dynamický přístup a snaží se pouze udržet u moci do konce funkčního období. Je zarážející, ale i částečně pochopitelné, že významná schopnost přežít režimů delegativních demokracií má u většiny z nich za následek úspěšné provedení puče za účelem změny režimu v dané zemi [O'Donnell 1992: 15-16].

Podobně jako v části, popisující teoretický přístup ve výzkumu L. Diamonda, byly i v této podkapitole o teoretickém rámci G. O'Donnella zmíněna kritéria a

podmínky, týkající se reálného fungování politického systému, v jím používaném modelu delegativní demokracie. Také v tomto přístupu není O'Donnellem stanovena hranice výskytu výše zmíněných kritérií, která by rozhodla o možném označení případu Peru za delegativní demokracii. Proto budou sledována politická rozhodnutí, procesy a chování A. Fujimoriho z hlediska ne/naplnění definice delegativní demokracie.

1.2 Koncept klasického populismu a neopopulismu

V následujících podkapitolách bude představen teoretický koncept „neopopulismu“, který nejpodrobněji rozvádí ve svém výzkumu Kurt Weyland, ovšem uvedeny budou i poznatky dalších odborníků, kteří se zabývali možností aplikace tohoto nového termínu. Je třeba zmínit, že K. Weyland nepřichází s tímto termínem primárně za účelem nahrazení pojmu „klasického populismu“, ale jde mu především o redefinici možného vztahu mezi populistickým stylem vládnutí a liberálním přístupem k ekonomickým záležitostem státu. Nejprve je tedy potřeba nastínit alespoň základní charakteristiku konceptu „klasického populismu“, jak ji chápe Weyland, a vůči které se nový přístup vymezuje. Dále budou rozebrány dílčí aspekty nově vzniklého termínu „neopopulismu“ ve vztahu k neoliberalismu, v souvislosti s argumentací, která jeho užívání opodstatňuje. V této části budou zmíněny charakteristické prvky tohoto politického přístupu, které budou sloužit k analýze případu Peru z hlediska teorie „neopopulismu“. Na závěr bude následovat kritika některých odborníků, kteří nový koncept přijali s výraznou skepsí, či jej přímo odmítají jako neopodstatněný nebo zbytečný.

1.2.1 Teorie „klasického populismu“

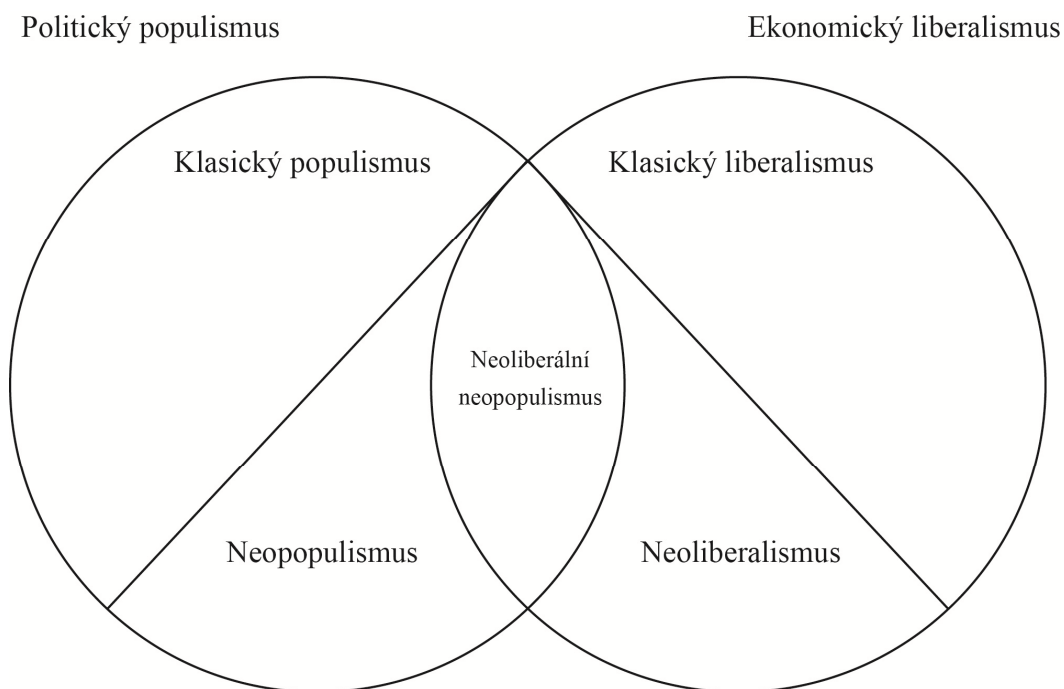
Podle výzkumu K. Weylanda je nejprve nutno zbavit termín populismus všech asociací s nějakým konkrétním ekonomickým přístupem nebo socioekonomickou strukturou, protože zkoumání jen a pouze politického významu tohoto pojmu je nejvhodnější a nejužitečnější z hlediska vyjasnění pojmů. On sám poté definuje populismus jako politickou strategii se třemi charakteristickými rysy: 1) Osoba vůdce se obrací na různorodou masu následovníků, z nichž byla většina vyloučena z hlavního proudu společnosti, a je v danou chvíli dostupná a vhodná pro mobilizaci. 2) Vůdce získává následovníky a podporovatele zdánlivě přímým, kvazi-osobním způsobem, který do značné míry obchází již etablované zprostředkující organizace, jako jsou politické strany nebo zájmová sdružení. 3) Pokud vůdce založí novou organizaci tohoto

typu nebo oživí nějakou dříve fungující populistickou organizací, zůstane taková organizace pouze pomocným prostředkem pro jeho podporu a dosáhne jen nízké úrovně institucionalizace. Tato definice se podle Weylanda zaměřuje na politické jádro populismu v jeho klasické formě [Weyland 1996: 5].

Populismus, resp. jeho různé formy, byly stěžejními prvky v politických systémech Latinské Ameriky v průběhu téměř celého století. Konkrétně jako „klasické populismy“ lze označit režimy, fungující v některých státech v průběhu 30. – 50., resp. 60. let 20. st. Odborníci, kteří se populismem zabývali, spojovali tento systém s nacionalistickým, do sebe zahleděným konceptem hospodářských politik, které vzkvétaly díky značným substitucím importu v oblasti industrializace během uvedeného období. Společenskou skupinou, od níž se snažili „klasičtí populisté“ získat podporu, byla dělnická třída, protože ta měla schopnost se organizovat do silných odborů a stran. Mezi případy klasických populistických režimů můžeme, na základě širokého odborného konsenzu, zařadit Argentinu za vlády Juana Peróna, Brazílii v čele s Getúliem Vargasem, Mexiko pod vedením prezidenta Lázara Cárdenase a také Peru během období vlády prezidenta Víctora Raúla Haya de la Torre. Shoda mezi odborníky panuje také nad faktem, že tito vůdci sehráli velmi důležitou roli v přeorientování a stimulaci ekonomik a politickém rozvoji ve svých zemích a jejich působení tudíž mělo hluboký dopad na pozdější vývoj v těchto státech. Z hlediska ekonomů bývá někdy populismus hodnocen jako režim, který mívá nezodpovědný a někdy dokonce rozmarný přístup k vytváření ekonomických rozhodnutí. Tímto přístupem je diametrálně odlišný od určité disciplíny, kterou vyžaduje tržně orientovaná ekonomika a politika. Z tohoto úhlu pohledu je v přetrvávání populismu spatřována hrozba nového modelu rozvoje v Latinské Americe [Weyland 1999: 379; Weyland 2003: 1096; Weyland 2006: 16].

Z hlediska vztahu mezi „klasickým populismem“ a neoliberalismem je tedy odborníky vyslovena určitá skepse vůči možné koexistenci tohoto politického stylu a ekonomického přístupu. Během výše uvedeného období totiž umožňoval stabilní růst ekonomik osobitým vůdcům zaujmout velkou skupinu masově angažovaných následovníků pomocí mírně přerozdělovajících státních zásahů do ekonomiky. Z tohoto úhlu pohledu se zdál být populismus neslučitelný s neoliberalní restrukturalizací, která zahrnovala značná úsporná opatření, omezovala přidělování sociálních dávek a kromě jiného platil předpoklad jejího nepřátelského přijetí masou sociálně slabších a nižších vrstev [Weyland 1996: 4].

Schéma 1 – Historický vznik a vývoj „neoliberálního neopopulismu“

[Zdroj: Weyland 1996: 7; překlad - autor].

1.2.2 Koncept „neopopulismu“

Na základě výše uvedených vlastností režimu, který spadá do kategorie „klasického populismu“, konstatuje ve svých výzkumech K. Weyland možnost vývoje v některých státech regionu Latinské Ameriky směrem k novému typu populismu. Tento „neopopulismus“, jehož charakteristika se zakládá na čistě politické rovině konceptu populismu, se od starého modelu odlišuje tím, že připouští možnou slučitelnost populismu s ekonomickým liberalismem, resp. neoliberalismem. Období, do kterého spadají režimy z kategorie „neopopulismu“, začíná v 80. letech 20. st. Jako první příklady „neopopulismu“ uvádí Weyland režimy v Peru za vlády Alana Garcíi a také v Brazílii v čele s Fernandem Collorem, dále se jedná o Argentinu pod vedením Carlose Menema, Ekvádor a jeho prezidenta Abdalá Bucarama, a také právě Fujimoriho Peru [Weyland 2001: 4; Weyland 2006: 14].

Okolnostmi, které umožnily vznik nové podoby populismu, byly následky předchozích, často vojenských režimů. Tyto okolnosti oslabily společnost a tradiční mechanismy kontroly praktikami jako klientelismus, a také měli za následek koncentraci velkého množství obyvatel ve městech. Návrat určité formy demokracie znamenal pro tuto masu politicky neangažovaných lidí nabytí plného práva k účasti na

rozhodování o politické realitě. Ve stejnou chvíli zůstávaly politické strany a zájmová sdružení slabá a neschopná začlenit tuto masu do svých struktur. Tím vznikla výše zmíněná dostupnost k populistické mobilizaci nižších vrstev. Pokles životní úrovně, způsobený ekonomickou krizí z počátku 80. let. 20. st., přidal štědrým a lákavým slibům populistických vůdců na atraktivitě. Neopopulističtí vůdci, kteří se na počátku potýkali s obnovovanými a fragmentovanými politickými stranami, cíleně oslabovali existující zájmové organizace a sdružení a také odmítali proměnit svá volební hnutí na organizované strany (např. Collor a Fujimori). Ve více konsolidovaných stranických systémech, které mají schopnost blokovat vzestup anti-stranických kandidátů, používají tito kandidáti taktiku převzetí moci nad stranami populistického původu. Dalším krokem je poté podkopání jejich zavedeného stranického aparátu a podřízení jejich slabě institucionalizovaných organizačních struktur pod přímou kontrolu těchto vůdců (jako v případě Garcíi a Menema) [Weyland 1996: 7; Weyland 2001: 15].

Vzhledem k nedostatečné organizační struktuře hnutí, která případně použijí noví kandidáti jako podporu v rámci voleb, jsou faktory jako neinstitucionalizovaný stav a anti-organizační tendence zásadními příčinami výrazné volatility jejich elektorátu. Aby mohli tito kandidáti stát mimo prostředí zkorumpovaných politických stran a dobře organizovaných zvláštních zájmových skupin, vyhýbají se záměrně založení typických stran. Novými prostředky v získávání podporovatelů a ukazování podpory veřejnosti jsou pro ně média, zejména televize a také průzkumy veřejného mínění. Jejich užíváním a ovládáním mohou předcházet kolektivní mobilizaci jejich odpůrců. Skupinami, na které jsou primárně „neopopulisté“ zaměřeni, jsou obecně nižší vrstvy společnosti a chudé venkovské obyvatelstvo, protože tyto skupiny se těžko organizují na celonárodní úrovni [Weyland 2006: 16].

Jak bylo zmíněno, ekonomická či sociální krize znamená pro potenciální nové vůdce ideální příležitost, jak zaujmout společnost díky jejich rychlému a efektivnímu způsobu řešení problémů, kterým musí čelit jejich země. Pokud dostanou šanci, jsou zvoleni a mají úspěch při řešení krize, vede to k růstu jejich výjimečnosti a moci. To se projevilo např. v Menemově Argentině nebo v Collorově Brazílii, kde tito kandidáti získali podporu široké veřejnosti poté, co slíbili, že vyřeší vážné ekonomické problémy jejich států, které však brzy poté čekalo bolestivé hyper-inflační období. Příkladem, s ohledem na využití krize, možná nejprůkaznějším, je Fujimoriho příchod „odnikud“, po němž přikročil k „léčení“ země, trpící hyper-inflací, brutálním povstaleckým násilím

a srovnatelně brutální vojenskou represí [Weyland 2006: 14]. Řešení těchto problémů se práce věnuje v dalších kapitolách.

Možná slučitelnost „neopopulismu“ a neoliberalismu vychází z několika předpokladů, ohledně vlastností těchto dvou přístupů, které budou dále rozvedeny. První společnou vlastností je názor, že jedinec, nikoliv skupina jak tomu bylo dříve, je základním stavebním kamenem politiky i ekonomiky. Tím pádem oba tyto přístupy obhajují přímý vztah mezi lidmi a státem, bez dalších prostředníků. V „neopopulismu“ jsou lidé nahlíženi jako nerozlišená jednolitá masa, která je s vůdcem v přímém, kvazi-osobním vztahu, založeném především na mediálním, resp. televizním kontaktu s národem. V neoliberalismu je k úspěchu třeba otevřená soutěž a volný trh, založený na všeobecně známých a platných pravidlech, garantovaných státem a nenarušený zájmovými skupinami, jdoucími jen za vlastním prospěchem. Oba tyto přístupy se tím pádem odlišují od skupiny dalších, jako např. pluralismus nebo korporativismus, ve kterých je zdůrazňována nutnost zprostředkující role některých asociací jako základních prvků občanské společnosti a vztahu mezi státem a obyvateli [Weyland 1999: 381-382].

Dalším aspektem, ve kterém „neopopulismus“ a neoliberalismus nalézají shodu, je jejich orientace proti statusu quo ve vztahu k politickému vlivu zájmových skupin. Protože sdílí odmítavý postoj vůči organizované občanské společnosti, odsuzují také politiky a státní úředníky, kteří slouží „zvláštním zájmům“ a obviňují je z toho, že pouze sledují vlastní prospěch na úkor dobra společnosti pro své partikulární výhody. Toto společné odsouzení egoismu zájmových skupin poskytuje silné ideologické ospravedlnění neoliberálním reformám, které mají od počátku jasně viditelné poražené, ovšem poměrně nejasné a nejisté vítěze. Neoliberální experti používají populistické útoky na „zvláštní zájmy“ v boji proti státnímu intervencionismu, zatímco neopopulističtí vůdcové užívají moderní, racionální přístup ekonomického liberalismu, aby podkopali pozici zprostředkujících sdružení, etablovaných byrokratů a politických soupeřů, kteří by chtěli omezit jejich vlastní osobní prostor v politickém systému [Weyland 1999: 382].

Aby měli možnost útočit na tyto „zvláštní zájmy“, potřebují neopopulisté a neoliberálové velké množství koncentrované moci. Proto mají obě skupiny zájem na posílení exekutivy a zároveň oslabení konkurenčních institucí, jako např. parlamentu. Navzdory jejich protistátní rétorice se neoliberální experti snaží posílit jádro státu, zejména pak pozici prezidenta, za účelem zajištění požadovaného uspořádání systému. Političtí vůdci podporují tuto koncentraci moci na nejvyšší úrovni státu, protože jim

dovoluje posílit pozici vlastního vedení. Tím tedy dochází k další shodě mezi „neopopulismem“ a neoliberalismem, tentokrát v otázce nutnosti top-down přístupu k rozhodování. Na základě zmíněných podobností došlo ke spolupráci „neopopulistů“ a neoliberalů v několika zemích, které musely čelit hluboké krizi. Závažné problémy totiž nutí politické vůdce spoléhat se na neoliberální experty, kteří nabízejí řešení k překonání krize pomocí smělých reforem. Následné zmírnění krize má za následek nárůst podpory těchto vůdců ve společnosti [Weyland 1999: 382].

1.2.3 Kritika konceptu „neopopulismu“

Weyland v argumentaci ke svému výzkumu uvádí také autory, kteří nesouhlasí s jeho konceptem „neopopulismu“ a kritizují jeho závěry. Většina z těchto kritických postojů odmítá možnost klasifikovat personalistické a plebiscitní vůdce, jako např. Menema a Fujimoriho, kteří prosazovali neoliberální programy, jako pravé populisty. Jejich výhrady se týkají zejména dvou ústředních bodů přístupu.

Pro nastínění kritiky prvního bodu je nutné zmínit ještě jeden teoretický koncept. Tím je tzv. „*bait-and-switch*“ přístup od Paula W. Drakea, který tvrdí, že dochází k rozporu mezi tíživou ekonomickou situací většiny populace v zemi a nařízeními, která mají ekonomiku transformovat do neoliberální podoby ve prospěch trhu a mají také zajistit splácení zahraničních dluhů. Tito domnělí populisté tedy ve své kampani povzbudí naděje masy svých podporovatelů na prosazení masivních přerozdělovacích nařízení, ovšem poté už ve funkci sice zdlouhavě, ale na konec přeci jen implementují přísné zákony, vedoucí k volnému trhu. Takoví vůdcové se sice mohou toužit po oživení důrazu na sociální spravedlnost, ale prosazené omezení zdrojů a výdajů takovou spravedlnost prakticky vylučují. Svou roli v tomto důrazu na dodržení neoliberálních reforem hrají také domácí politické elity a mezinárodní ekonomické síly. Podle Drakeova výzkumu se, v zemích s dlouhou tradicí populistických vůdců na počátku 90. let. 20. st., stále častěji tento koncept projevoval [Drake 1991: 36; Weyland 1996: 4; Weyland 2003: 1101].

Ze zmíněného Drakeova konceptu vychází tedy první skupina kritiků Weylandova „neopopulismu“, kteří tvrdí, že se nejedná o skutečné neopopulisty. Tito kandidáti na funkci prezidenta sice mohli pro kandidaturu využít populistické platformy, ovšem ihned po vítězství ve volbách opustili populistický přístup a taktiku, protože museli přijmout neoliberální opatření. Mezi zastánce tohoto přístupu patří např. J. Nun a J. Adelman. S ohledem na neslučitelnost populismu a neoliberalismu zastávají

tito autoři názor, že silný vnější i domácí tlak na neoliberální opatření donutí zvolené prezidenty vzdát se populismu. Dle jejich názoru je populismus užitečný pro získávání hlasů, resp. vítězství ve volbách. Ovšem po volbách má většinová společnost jen malý politický vliv, zatímco zástupci domácího nebo zahraničního byznysu a mezinárodní finanční instituce mají rozhodující slovo, vzhledem k jejich přínosu v podobě ekonomického úspěchu nové vlády. Proto je „*bait-and-switch*“ přístup pouhou strukturální nutností [Weyland 2003: 1101-1102].

Druhá část odborníků, kritizujících tento přístup, sice připouští, že neoliberální populisté, jako Menem nebo Fujimori, mohli používat politické nástroje a taktiky, které patří do „klasického populismu“. Ale v neoliberálním populismu chybí jeden důležitý prvek právě „klasického populismu“: ten totiž probíhá současně se sociálně-demokratizací, tedy se zapojením dříve vyloučených skupin ve společnosti do politického a společenského života. Ačkoliv se o všech klasických populistech nedá tvrdit, že byli demokratickými politiky, vždy podporovali zapojení nově vznikajících tříd do společnosti, zejména pokud se jednalo o dělnickou třídu [Weyland 2003: 1102].

Perón, Vargas i Cárdenas stáli u vzniku odborů, zajistili dostatek sociálních dávek pro dělníky a také politicky mobilizovali skupiny obyvatel, které do té doby stály na okraji společnosti. I v případě, kdy se dělníci plně nezapojili do politického života, hráli přesto důležitou roli v osudu populistických vůdců. Naproti tomu, podle argumentace kritiků, Menem, Collor i Fujimori demobilizovali masy tím, že záměrně oslabili zprostředkující organizace a také tím, že využili televizi k získání svých stoupenců. Tímto způsobem na ně apelovali jako na pasivní příjemce, nikoliv aktivní účastníky. Ve stejném okamžiku tito prezidenti prosazovali návrhy, které měly zajistit koncentraci majetku v rukou vybraných jedinců, což znamenalo omezení sociálních výhod pro většinu obyvatel. V případech, kdy má „klasický populismus“ zahrnující efekt na společnost, má naopak neoliberalismus vylučující dopady. Klasičtí populisté rozšířili veřejný prostor, zatímco neoliberální vůdci provádí jeho zmenšování za pomoci různých forem privatizace, depolitizace a demobilizace [Weyland 2003: 1103].

Přítomnost výše uvedených aspektů „neopopulismu, tedy nového teoretického konceptu K. Weylanda, bude v dalších částech práce sledována za účelem potvrzení, či vyvrácení této teorie v průběhu sledovaného období vlády A. Fujimoriho v Peru. I tento výzkum se zakládá na kvalitativních podmínkách, u nichž není jasně stanovena hranice výskytu, která by určovala, zda se ve zkoumaném případě ne/jedná o „neopopulismus“.

Z toho důvodu bude práce sledovat Fujimoriho politické působení, resp. možnost jeho označení za neopopulistické.

1.3 Fenomén „autopuče“

V poslední části teoretického rámce bude nastíněn teoretický přístup, rozebírající fenomén „autopuče“². Nejprve bude obecně představen samotný fenomén a také vysvětlující faktory, které souvisí se situací, kdy k „autopučí“ dochází. Dále bude představen historicky první případ „autopuče“ v dějinách moderních politických systémů, který se odehrál ve Francii za vlády prezidenta Ludvíka Napoleona v roce 1851. Poté bude navazovat komparativní analýza případů států, v nichž k „autopučí“ došlo nebo kde byl plánován. Peruánskému případu „autopuče“ se věnovalo ve svém výzkumu více autorů. Z výsledků jejich zkoumání bude čerpat především kapitola v analytické části této práce, která se detailněji zaměří právě na případ Peru v roce 1992. V teoretických podkapitolách bude práce vycházet zejména ze závěrů Maxwella A. Camerona, který se sice věnuje nejen podrobnějšímu rozboru Fujimoriho „autopuče“, ale také právě přichází s obecnějším rozbohem tohoto fenoménu. M. A. Cameron zpracoval také komparativní analýzu jednotlivých realizovaných či zamýšlených „autopučů“, která bude uvedena níže.

1.3.1 Obecná charakteristika a podmínky „autopuče“

Maxwell A. Cameron nejprve ve svém výzkumu vysvětluje samotný termín „autopuč“, z důvodu jasně vymezené terminologie pro následný výzkum jednotlivých případů. Termín „autopuč“ popisuje situaci, kdy dojde k přechodnému pozastavení platnosti ústavy a ústavních záruk. Dále je z nařízení exekutivy, resp. nejčastěji prezidenta, uzavřen legislativní orgán a výkonná moc vládne pomocí vydávaných dekretů, jejichž obsah si nechává potvrzovat společností prostřednictvím organizovaných referend. Poté dochází k vypsání parlamentních voleb, jejichž účelem je schválení režimu s širšími pravomocemi pro exekutivu. Pro následnou analýzu jednotlivých případů stanovuje Cameron tři skupiny vysvětlujících faktorů, které hrají roli v průběhu samotného „autopuče“. Mezi tyto skupiny faktorů patří: ekonomické determinanty, institucionální chaos a politické kalkulace [Cameron 1994: 146].

² V zahraniční i domácí odborné literatuře se vyskytují pro tento fenomén různé termíny a jejich tvary. Mezi ně patří např. autogolpe, auto-golpe, self-coup, auto-coup nebo presidential-led coup v anglických textech. V českém prostředí je nejčastěji užíván termín autopuč, vyskytuje se však také tvar samopuč. V dalších jazycích se uvádí termín coup d'état a také golpe de estado. Pro účely práce bude používán termín autopuč.

První skupina faktorů, tedy ekonomické determinanty, je spojena s úspěšnou reformou trhu, která někdy může znamenat i dočasné pozastavení funkce demokratických institucí za účelem správného ukotvení reformy v ekonomickém systému státu. Tyto reformy sebou přináší tvrdá úsporná opatření (jako např. omezení výdajů veřejného sektoru, pokles mezd, růst nezaměstnanosti atd.). V demokratických režimech ale slib těchto opatření málokdy přinese kandidátovi zvolení do funkce, proto politici svá plánovaná opatření před veřejností důkladně tají, a pokud dojde k zavedení zmíněných opatření, zvedá se proti nim vlna opozice a protestů společnosti [Cameron 1994: 146-147].

Ekonomické příčiny jen zřídka ovlivňují politické výsledky mechanickým způsobem. Tvrdá úsporná opatření jsou tedy nutnou, nikoliv však dostatečnou podmínkou pro realizaci „autopuče“, protože je mnoho případů zemí, které musely realizovat výrazné omezení trhu, ale k „autopuči“ v nich nedošlo. Nicméně je zřejmé, že existuje přímá vazba mezi tržní reformou a demokratizací ve východní Evropě, Rusku a Latinské Americe. Reforma trhu vyžaduje delší časový úsek, ale volební cykly jsou krátké. Opozice, odmítající reformu, může být využita politiky, kteří usilují o svržení stávající vlády. Hlavním cílem „autopuče“ je omezení politické opozice, která by mohla ohrozit reformní proces. Toto je klíčový prvek průběhu „autopuče“, protože tím je garantována podpora mezinárodního finančního společenství [Cameron 1994: 146-147].

Do druhé skupiny faktorů patří aspekty, které se týkají chaosu ve vztazích mezi institucemi politického systému. Politici, kteří patří ke starým strukturám režimu, musí být někdy odstraněni za pomoci metod, které jsou protiústavní (avšak i tyto metody mohou mít výraznou podporu široké veřejnosti, zástupců ekonomické sféry nebo armády), protože je nutné nějakým způsobem vyřešit zmatek v institucionálních vztazích. Tito politici mohou mít nějaké vlastní zájmy na fungování dřívějšího neefektivního systému. Pak je nutno řešit otázku, zda a jakým způsobem lze zefektivnit ekonomiku a politické instituce, když ty existující slouží zájmům reprezentantům starého režimu? Odstup exekutivy od legislativy, často záměrně způsobený exekutivou, je nezbytným předpokladem pro „autopuč“ [Cameron 1994: 147].

Nicméně pokud má mít „autopuč“ dostatečnou podporu, tento odstup musí být široce přijímán jako klíčový prvek neschopnosti vlády v dosahování politických výsledků, ať už v oblasti ekonomického růstu nebo bezpečnosti. Protože úspěšný „autopuč“ vyžaduje širokou podporu ze strany veřejnosti, aby mohl být potvrzen v referendu, musí také všeobecná shoda nad tím, že existující systém již nadále není

životaschopný. Zastánci změny systému argumentují tak, že stávající politici a politické strany mají své partikulární zájmy a proto není možné čekat z jejich strany podporu institucionální změny. Navíc se snaží podkopat současnou vládu kvůli svým politickým ziskům. Zdiskreditování politických stran je rozhodující pro úspěch „autopuče“. Zvýraznění zásadních bezpečnostních hrozeb může také posílit požadavky na silného, třeba i autoritářského vůdce [Cameron 1994: 147].

Poslední skupinou faktorů, ovlivňujících úspěšnost „autopuče“ jsou politické kalkulace. Plány, které mají ambiciózní presidenti, je nutí zajistit si vlastní politickou kariéru. Tím pádem mohou využít nespokojenosti široké veřejnosti se stávající politickou situací a prosadit nový režim, který by pro ně znamenal více příležitostí k upevnění vlastní moci. Političtí zástupci starého řádu, kvůli jejich postranním úmyslům a zájmům v existujícím politickém systému, odmítají podpořit změnu, která je společností vyžadována jako nutná. Proč ale prezident, u kterého lze předpokládat stejný zájem na zachování starých pořádků, chce změnu tohoto režimu? Hypotéza institucionálního chaosu by byla sama o sobě naivní, pokud jsme si vědomi toho, že machinace prezidentů, kteří především prosazují svou politickou kariéru i případnou změnou ústavy, snižují jejich šance na upevnění moci. Kroky, které podnikají prezidenti, jsou řízeny snahou o zachování výhod pro ně samotné. Vždy se snaží udržet, a pokud je to možné, tak i posílit svou pozici. K „autopučí“ nedojde, pokud prezidenti věří, že toto je nejvýhodnější způsob udržení politické moci [Cameron 1994: 148].

1.3.2 Historický exkurz - první případ „autopuče“ (Francie, 1851)

Vzhledem k teoretickým kritériím, která ve svém výzkumu stanovuje M. A. Cameron, lze jako historicky první případ „autopuče“ označit průběh událostí ve Francii z roku 1851 za vlády Ludvíka Napoleona – Napoleona III.³ Tento panovník byl díky vlivu historických událostí, které předcházely revolučnímu roku 1848 a podpoře skupiny svých stoupců motivován k využití, pro něj příznivé, situace ve společnosti a nechal se přesvědčit ke kandidatuře v doplňovacích volbách do Národního shromáždění, které se konaly 18. září 1848. Mandát v legislativním orgánu II. republiky získal v pěti provinčních departementech (např. na Korsice) a také v departementu Seine (tzn. Paříž a

³ Karel Ludvík Napoleon Bonaparte (1808-1873) je odbornou literaturou titulován označován jako Ludvík Napoleon nebo Napoleon III. (od vyhlášení císařství v roce 1852) díky svému příbuzenskému vztahu Napoleonem I. Buonapartem (1769-1821), který byl jeho strýcem. Jeho jediný legitimní syn a následník Napoleon František (1811-1832) bývá nazýván Napoleonem II., i když se fakticky nikdy neujal vlády. Proto dochází u jeho synovce k pokračování v titulování [Erbe 2005: 395-397].

blízké okolí), což bylo překvapivé, protože tato oblast byla tradičně známá svou podporou socialistickým kandidátům. Neklidná situace ve společnosti však vyžadovala silné vedení, proto se Ludvík Napoleon rozhodl kandidovat ve volbách do funkce prezidenta republiky, které byly historicky první přímé volby do tohoto úřadu v Evropě⁴ [Erbe 2005: 401-402; Lebeda 2008: 29].

Ve volbách, které se konaly 10. prosince 1848, získal podporu 5,4 milionu, tedy asi 75 % hlasů oprávněných voličů, z nichž se voleb účastnily asi tři čtvrtiny. Jeho hlavní soupeř, oficiální vládní kandidát Cavaignac, získal cca 1,4 milionů a ostatní kandidáti dosáhli celkově na necelých 500 tisíc hlasů. Změna ústavy, která byla schválena 4. listopadu 1848, zdánlivě bránila prosazení „napoleonského mýtu“ v osobě Ludvíka Napoleona, díky němuž byl částečně zvolen prezidentem. Velmi se totiž snažil prezentovat jako ochránce a zástupce široké veřejnosti, vystupující proti nepřátelskému Národnímu shromáždění, které se podle něj snažilo o oslabení suverenity lidu. Funkční období bylo ústavou stanoveno na 4 roky bez možnosti okamžitého znovuzvolení. Pro změnu ústavy, kterou by případně prezident chtěl posílit svou moc, byla také nutná nejprve tříčtvrtinová podpora navrhované změny ze strany Národního shromáždění, kterou by pak muselo dvoutřetinovou většinou potvrdit nově zvolené Ústavodárné shromáždění. Prezident naproti tomu ale disponoval legitimitou od lidu, vyjádřenou prostřednictvím přímé volby a také dalšími významnými pravomocemi, např. sestavoval svůj kabinet a rozhodoval o krocích v oblasti zahraniční politiky [Erbe 2005: 402-403; Gooch 1969: 13].

Protože se Ludvíku Napoleonovi nepodařila prosadit revize ústavy, umožňující neomezené a opakované znovuzvolení hlavy státu, byl tímto vývojem donucen, v zájmu zachování své moci, přikročit k plánování a poté také k realizaci státního převratu, tedy prvního historického „autopuče“ v moderních dějinách. Jeho přípravy se ujal Auguste de Morny (1811-1865), který byl nevlastním bratrem Ludvíka Napoleona. Samotný převrat byl důkladně naplánován a nakonec zahájen asi ve dvě hodiny ráno 2. prosince 1851. V této době totiž zasedalo Národní shromáždění a všichni poslanci tak byli pod kontrolou v Paříži. Zároveň je toto datum historicky symbolické, protože je zároveň

4 V těchto volbách je zřejmá inspirace francouzských zákonodárců, kterou čerpali v principu prezidentských voleb v USA, jež se poprvé konaly už v roce 1787. Rozdíl mezi americkou a francouzskou úpravou byl ve způsobu volby, neboť se v USA voliči zprostředkovaně účastnili procesu volby prezidenta pomocí výběru volitelů za svůj stát, kdežto ve Francii byly volby zcela přímé. Vzor v americkém způsobu volby byl ovšem zřejmý v případě, kdy by došlo k absenci absolutní většiny hlasů v prvním kole, a nebyl by tudíž vybrán žádný kandidát. V tom případě by francouzské Národní shromáždění vybíralo prezidenta z pěti nejúspěšnějších kandidátů prvního kola, k čemuž ale nikdy nedošlo [Lebeda 2008: 29].

datem výročí Napoleonovy korunovace císařem a také vítězství v bitvě u Slavkova. Morny byl jmenován novým ministrem vnitra a byl pověřen koordinací průběhu akce. 50 tisíc vojáků bylo převeleno do Paříže, zatímco spolehlivé policejní jednotky obsazovaly strategicky důležité body, např. státní tiskárnu, z níž poté odešly potřebné vyhlášky a proklamace, určené jak lidu, tak armádě. Asi 80 poslanců, z jejichž strany se dal očekávat silný odpor vůči režimu, protože se mohli postavit do čela parlamentní opozice, bylo ihned zatčeno. Národní shromáždění bylo jako celek rozpuštěno a ústava z roku 1848 byla prohlášena za neplatnou [Agulhon 2003: 492; Erbe 2005: 405].

V souvislosti s „autopučem“ začaly v noci z 3. na 4. prosince nepokoje v ulicích Paříže i v dalších francouzských městech a regionech. Ve 27 departementech musela armáda zakročit silou proti vzpourám a ve 32 departementech byl nakonec vyhlášen stav obležení. Celkově bylo následkem za nepokoje 30 tisíc lidí zatčeno, z nichž 3 tisíce skončily ve vězení a asi 10 tisíc jich bylo deportováno z Francie, mezi jinými např. Victor Hugo. Paralely mezi tímto a dalšími případy autopuče lze hledat např. mezi sociálními skupinami, které převrat podporovaly. Ve Francii totiž vysoké finanční kruhy přímo podporovaly stabilizaci politických poměrů po revolučních změnách. Následně vyhlášené lidové hlasování proběhlo 14. a 21. prosince, přičemž se týkalo změn ústavy, které měl prezident realizovat. Jeho návrhy a politika se setkaly s výraznou podporou společnosti, protože kladně se v hlasování vyjádřilo 7 milionů voličů a proti bylo „jenom“ 700 tisíc hlasů. Je třeba dodat, že se 2 miliony voličů zdržely hlasování, ale také je faktem, že ve více než třetině departementů a samotné Paříži platilo stanné právo, což mělo jistě značný vliv na volební účast [Erbe 2005: 405].

Ústava, vyhlášená 14. ledna 1852 zcela měnila nastavení politického systému. Ludvík Napoleon byl jmenován prezidentem na 10 let s neomezenou možností opakovaného znovuzvolení. Ministři mohli jednat jednotlivě pouze s ním a nikoliv mezi sebou jako grémium. Dále skupina 40-50 odborníků tvořila státní radu, která připravovala zákony a prosazovala je v parlamentu. Ministry i členy státní rady jmenoval výlučně prezident, který byl zároveň vrchním velitelem ozbrojených sil a měl také možnost jmenovat svého nástupce ve funkci. Parlament byl zmenšen, protože nově zřízený Zákonnodárný sbor měl jenom 216 poslanců, přičemž dřívější Národní shromáždění bylo téměř třikrát větší. Jeden poslanec tedy nově zastupoval až 35 tisíc voličů a nový sbor se volil každých 6 let. Nově redukováný parlament tak mohl být snadněji kontrolován a navíc mu byly ponechány pouze minimální pravomoci. Neměl právo legislativní iniciativy ani interpelace vlády. Nemohl upravovat prezidentem

navržený rozpočet, pouze ho schvaloval nebo odmítal jako celek. Jeho předsednictvo bylo jmenováno prezidentem (v letech 1854-1865 byl předsedou právě prezidentův nevlastní bratr Morny). Parlamentní rozpravy nebyly zveřejňovány a tisk publikoval pouze předsedou prováděný zápis jednání, ovšem i tisk byl pod přísnou kontrolou státní moci, takže neměl příliš možností kontroly parlamentu [Erbe 2005: 406-407].

Jistou možnost kontroly měl v tomto „parlamentním systému“ Senát, zřízený podle vzoru ústavy Konzulátu z roku 1799. Zasedalo v něm 150 senátorů – vysokých důstojníků armády a námořnictva a kardinálů katolické církve (ti všichni byli senátory automaticky z titulu své funkce) a dále přímo či nepřímo jmenovaných prezidentem. Doživotní mandát jim ale umožňoval alespoň částečnou nezávislost. Tato komora tedy byla kontrolním orgánem ústavnosti všech zákonů a změn ústavy, které mohl i sám provádět, ovšem s konečným schválením prezidentem. Ten se tím pádem stal záměrně nejsilnějším prvkem celého politického systému Francie. Jeho moc byla zdůvodňována závislostí na vůli lidu, na který se prezident mohl v důležitých záležitostech obracet prostřednictvím referenda. Ústavní systém Ludvíka Napoleona tedy kombinoval 3 druhy moci: lid jako moc legitimizující (prostřednictvím voleb a referendum); zákonodárny sbor jako moc legislativní a sebe jako moc výkonnou, šlo tedy o kombinaci demokratických, parlamentaristických a autoritářských prvků. Následně bylo vyhlášeno a v listopadu 1852 uskutečněno referendum o restauraci císařství. Toto lidové hlasování ještě výrazněji potvrdilo silnou pozici prezidenta v očích veřejnosti, protože výsledkem 7,8 milionu hlasů pro a „pouze“ 253 tisíc hlasů proti (cca 2 miliony odpůrců se zdržely hlasování) byl pro prezidenta obnoven titul císaře, který přijal jméno Napoleon III. Tato „korunovace“ císaře tedy fakticky potvrdila jeho způsob vlády včetně provedení „autopuče“, protože jasný výsledek plebiscitu prakticky znamenal rezignaci na republikánské ideály [Erbe 2005: 399, 406-408; Rougerie 2003: 538-539].

1.3.3 Komparativní analýza ne/realizovaných případů

V následující kapitole bude představena Cameronova komparativní analýza několika případů „autopučů“, které byly realizovány úspěšně, byly zastaveny v průběhu nebo byly neúspěšné, přičemž peruánský případ bude uveden v další části práce, jak bylo zmíněno výše. Tato komparativní analýza uzavře celý teoretický rámec, z něhož bude dále vycházet analýza Fujimoriho režimu, kterou bude práce pokračovat. Metodický postup této komparace vychází z metody souhlasu a rozdílu, jejímž autorem je J. S. Mill. Principem této metody je sledování výskytu, resp. absence proměnných,

kteřé na základě jejich vlivu na zkoumaný jev můžeme poté označit za možné příčiny daného jevu. „Autopuč“ je strategie pro zvládnutí politické opozice za účelem prosazení ekonomických reforem a demokratického systému v zemi. Mezinárodní podpora je přítomna jen do té míry, aby bylo jasné, že dočasné omezení demokracie spatřováno jako nezbytný krok k posílení moci exekutivy, která musí zvládnout řídit reformní proces [Cameron 1994: 163-164].

I když je omezení demokracie pouze dočasným stavem, nový režim přesto vyžaduje potvrzení své legitimacy ze strany voličů prostřednictvím referenda nebo vypsáním parlamentních voleb. Domácí podpora není pravděpodobná, pokud veřejnost nevěří, že prezident koná vše ve veřejném zájmu. Obyvatelstvo může spatřit v jeho rozhodnutích pokus o uzurpaci moci v případě, pokud prezident nedokáže svá rozhodnutí obhájit jako řešení institucionálního chaosu, způsobeného parlamentem. Kroky parlamentu mohou mít za cíl bránění prezidentovi v prosazování reforem, což od prezidenta v jeho pozici široká veřejnost očekává. Z případů, uvedených v komparaci, se pouze Rusko blíží tomuto popisu průběhu „autopuče“ [Cameron 1994: 164].

V ruském případě se jednalo o nastavení vzájemného vztahu mezi institucemi politického systému po pádu SSSR a během následné „demokratizace“ samotného Ruska. Jednalo se hlavně o nastavení síly mezi exekutivou, která byla reprezentována prezidentem B. Jelcinem a tehdejší legislativou, tedy Nejvyšším Sovětem, v jehož čele stál Ruslan Chasbulatov, který jako protivníka B. Jelcina prosazoval viceprezidenta Alexandra Ruckoje. V televizním vystoupení ze dne 21. září 1993 sdělil prezident Jelcin národu, že je jeho povinností v roli prezidenta uznat ztrátu práva legislativy na to, aby byla hlavním centrem moci. Prezident zdůvodňoval potřebu zavedení tvrdých a neústavních opatření proto, že parlament odmítal neoliberální ekonomickou reformu, s níž mu později pomáhal premiér Jegor Gajdar. Jednalo se konkrétně o opakované schvalování rozpočtu a nedostatečnou stabilizaci veřejných výdajů (zejména schodků veřejných financí), čehož se týkala také mezinárodní kritika ze strany Mezinárodního Měnového fondu (MMF) a Světové banky. Tyto mezinárodní finanční instituce ale později s optimismem sledovaly ekonomická nařizení exekutivy, která například rušila omezování cen, státní monopoly a také omezovala státní regulace. Z důvodu opozice parlamentu vůči těmto nařizením se B. Jelcin rozhodl rozpustit parlament, a také navrhnul, resp. doporučil Ústavnímu soudu, aby nezasedal a nerozhodoval až do plánovaných voleb v prosinci. V tu samou chvíli rozhodl o konání parlamentních voleb a referenda, které by mělo potvrdit reformu ústavy [Cameron 1994: 164-165].

Reakcí zástupců legislativy byla výzva k obsazení Kremlu, udržení parlamentu a také útok na kancelář starosty a hlavní televizní centrum Ostankino. Během ozbrojených střetů, které trvaly do 4. října, zemřelo celkem 118 lidí a mnoho dalších bylo zraněno. Armáda, která se jich účastnila, stála na straně B. Jelcina a také díky její podpoře nakonec prezident vyšel z tohoto boje jako vítěz. Z mezinárodních aktérů vyjádřili svou podporu snaze o stabilizaci v Rusku také USA prostřednictvím B. Clintona. V otázce institucionálního zmatku se potvrdila slabost stran, které fungovaly spíše jako volná spojení a koalice. Jejich čelní představitelé měli slabé vazby na společnost, přičemž sám B. Jelcin v žádné straně nebyl. Společnost vyjádřila svou většinovou podporu prezidentovi, protože i ona cítila, že vztah mezi exekutivou a legislativou není dobře nastaven a část veřejnosti si dokonce myslela, že v Rusku panuje bezvládí [Cameron 1994: 164-167].

Politické kalkulace B. Jelcina se začaly projevovat krátce po jeho úspěšném „autopuč“, kdy začal cenzurovat tisk a zakázal deset opozičních politických stran a hnutí. Následně prezidentským dekretem zrušil lokální sověty v celém Rusku. Jeho kampaň v omezování tisku a politických stran souvisela také s jejich možnou kritikou vůči nové ústavě, kterou nevytvářelo např. volené ústavodárné shromáždění, ale vytvořili ji komise, jmenované prezidentem. Tím pádem došlo v nové ústavě k zakotvení silnější pozice prezidenta v čele exekutivy i celého politického systému. Je tedy zřejmé, že „autopuč“ měl B. Jelcinovi také sloužit k prodloužení politické kariéry. S podporou veřejnosti vůči jeho politice souviselo přesvědčení většiny společnosti, že změna je nezbytná, ale za stávajících podmínek a institucionálních pravidel nemožná [Cameron 1994: 167-168].

Případ „autopuče“ v Guatemale je naopak příkladem neúspěšného pokusu o řešení krizové situace politického systému. Prezident Jorge Serrano dne 25. května 1993 rozpustil parlament, zrušil Nejvyšší soud, vyhlásil v zemi výjimečný stav a chtěl vyhlásit volby do ústavodárného shromáždění, které mělo provést reformu ústavy. Následně bylo vedoucím politickým představitelům nařízeno zůstat v domácím vězení a také byl vydán příkaz k pozastavení činnosti médií. Ovšem v rozporu s prezidentovým nařízením došlo ke schůzi parlamentu a Nejvyššího soudu, kde obě instituce rezolutně odmítly tento prezidentův krok. Nejvyšší volební soud, který nebyl rozpuštěn, odmítl vyhlásit volby. Také mezinárodní aktéři neviděli žádný důvod, proč by měli tento „autopuč“ podpořit a jejich reakce na sebe nenechala dlouho čekat. USA, které varovaly Serrana před pokusem o provedení „autopuče“, okamžitě zastavily dodávky veškeré

pomoci pro Guatemalu a Organizace amerických států (OAS) začala zvažovat možné sankce vůči Guatemale [Cameron 1994: 169].

V průběhu jednoho týdne od svého rozhodnutí přišel prezident o podporu armády. Následně došlo k masovým protestům ze strany opozičních stran a odborových hnutí. Protože se nepodařilo viceprezidentovi Gustavu Espinovi najít v parlamentu požadovanou podporu pro potvrzení svého práva na funkci prezidenta, došlo k vypsání voleb, ve kterých parlament zvolil většinou 106 ze 115 hlasů Ramira de Leóna Carpia Serranovým nástupcem. Jorge Serrano mezitím uprchl ze země a našel azyl v Panamě. Navzdory tomu, že korupce byla rozšířeným problémem, který se netýkal pouze prezidenta, či jeho okolí a v politickém systému existoval určitý institucionální chaos, byl stále Serranův neúspěšný pokus odsuzován jako snaha o uchopení moci zoufalého a zkorumpovaného politika. Prezident chtěl totiž mimo jiné nezákonně využít své pozice a zbohatnout při privatizaci energetického průmyslu [Cameron 1994: 170].

Poslední zemí, kterou ve své komparaci případů „autopučů“ uvádí M. A. Cameron, je Brazílie. Tento případ je zajímavý nedokončeným průběhem „autopuče“, ke kterému se schylovalo v říjnu a listopadu roku 1993. V průběhu těchto měsíců totiž skupina vojenských důstojníků a politiků radila prezidentu Itamaru Francovi, aby přikročil k tomuto kroku, který by vyřešil problematickou situaci mezi institucemi politického systému v zemi. Podle faktů, které se ale o brazilském případě podařilo shromáždit, zejména kombinace domácí a zahraniční reakce, s nedostatkem Francových diktátorských ambicí, zabránila realizaci „autopuče“ [Cameron 1994: 171].

V otázce ekonomických determinantů byla situace taková, že mezinárodní instituce mnohem více podporovaly Francova předchůdce, kterým byl Fernando Collor de Mello. Tento prezident, na kterého byl schválen impeachment kvůli obvinění z korupce, totiž prosadil radikální neoliberální ekonomické reformy. Avšak Franco jako jeho nástupce byl proti těmto reformám a realizoval výrazný sociálně-demokratický plán. Jeho řešení ekonomické situace ale mělo nulový efekt, který ve výsledku znamenal míru inflace 2 450 % právě v roce 1993. Institucionální chaos v Brazílii dosáhl značné míry, zejména díky rozsáhlému korupčnímu skandálu, který zasáhl nejvyšší úroveň politické reprezentace. Následné vyšetřování podrylo důvěru veřejnosti vůči parlamentu, přesto se podle následných průzkumů veřejného mínění většina dotázaných vyjádřila proti stíhání obviněných členů parlamentu [Cameron 1994: 171-172].

Společnost se tak zastala legislativního orgánu, který představoval hlavní překážku v efektivním řešení ekonomické krize. Většina poslanců totiž měla nějaké postranní vazby na zájmové skupiny a také systém klientelistických politik bránil přijímání jakýchkoliv reformních rozhodnutí, jako např. nutného zvýšení daní nebo provedení razantních škrťů ve výdajích. Politické kalkulace samotného prezidenta patří mezi hlavní faktory, které sehrály roli v tomto případě, protože Franco sám byl velkým zastáncem demokratických procesů, jakkoliv byly v Brazílii hodnoceny kvůli jeho chování jako nepopulární a málo konfrontační. Prezident byl označován za přímého nepřítele vojenské diktatury, což se o něm vědělo, a proto ho část zástupců armády nepodporovala. Z uvedených faktů je patrné, že podmínky, které by znamenaly možnost provedení úspěšného „autopuče“, nebyly v plné míře splněny a rozhodnutí samotného Franca mělo zásadní vliv na průběh krizové situace [Cameron 1994: 171-173].

2. Analytická část – charakter vlády Alberta Fujimoriho

V této kapitole práce nastíní celkovou podobu režimu A. Fujimoriho. Jako první bude uveden krátký historický exkurz, sloužící pro ilustraci situace ve společnosti, dále bude představen politický systém před Fujimoriho nástupem do funkce prezidenta v Peru. Poté práce začne zkoumat charakter samotného režimu v období před, během a po „autopuči“, přičemž budou sledovány následující aspekty: způsob řešení ekonomické krize státu; zásah proti guerillám, operujícím na území Peru a řešení jejich kampaní; nedemokratické či autoritářské aspekty vlády A. Fujimoriho; formální podoba a institucionální rámec Fujimoriho režimu. Další podkapitola poté nastíní průběh konce vlády A. Fujimoriho do roku 2000 a proces tranzice. Tuto část práce uzavře podkapitola, věnovaná situaci po Fujimoriho působení a konsolidaci demokracie, která následovala.

2.1 Historické okolnosti nástupu Fujimoriho k moci

Peru bylo v 80. l. 20. st. jednou z nejvíce otevřených občanských demokracií z hlediska práv občanů ve společnosti. Ovšem ani to nestačilo k tomu, aby země dokázala vyřešit své ekonomické a bezpečnostní problémy, se kterými se v této době potýkala. Během této dekády zastávali funkci prezidenta Fernando Belaúnde Terry (1980-1985) a Alan García Pérez (1985-1990). Po dobu Belaúndeho výkonu funkce došlo k růstu inflace z hodnoty 60 % v roce 1980 na úroveň překračující 100 % v roce 1984. Hospodářská recese také ovlivnila HNP, který v roce 1983 klesl o 10 %, a reálné

mzdy po dobu jeho vlády klesly o 30 %. Následkem zmíněného propadu ekonomické výkonnosti, ke kterému mimo jiné přispěl i pokles zemědělské produkce, způsobený špatným počasím, byla nutnost finanční pomoci ze zahraničí, kterou schválil MMF. Ten ale podmínil finanční pomoc omezením domácích výdajů v rozpočtu, což vyvolalo protesty ve společnosti. Belaúnde nakonec přijal úsporná opatření, ale často hrozil jejich odmítnutím a přenecháním jejich plnění na další administrativě, která by přišla po jeho funkčním období [Palmer 2007: 244-245].

Dalším problémem Peru, který Belaúnde z počátku vůbec neřešil, byla rostoucí míra násilí, působeného zejména guerillovými skupinami. Mezi nimi patřily k nejaktivnějším skupiny Světlá stezka a MRTA. Světlá stezka, jejíž vedení tvořili bývalí profesori a studenti z Univerzity v Ayacucho, začala svůj boj v květnu 1980. První tři roky od počátku působení této skupiny proti jejím aktivitám prezident Belaúnde prakticky nic nedělal, což mělo na konci jeho funkčního období za následek téměř 6000 obětí občanské války, kterou Světlá stezka vyhlásila. V roce 1984 vznikla další guerilla MRTA, tentokrát v oblasti hlavního města Limy. Tato skupina a její teroristická kampaň jen přispěly k všeobecnému strachu z rozšiřování politického násilí. Uvedené ekonomické a bezpečnostní problémy, které existovaly v této době v Peru, měly přímý dopad na oblibu F. Belaúndeho ve společnosti [Palmer 2007: 245].

V těchto volbách vyhrál s podporou 53,1 % kandidát Alan García Pérez, reprezentující znovuobnovenou Americkou lidovou revoluční alianci (Alianza Popular Revolucionario Americana - APRA). Garcíovo vítězství bylo dvojnásobně důležité, protože se po 55 letech existence strany jejímu kandidátovi podařilo získat jak prezidentský úřad, tak většinu v obou komorách parlamentu. Navíc po 40 letech došlo k předání funkce mezi civilním prezidentem jeho také civilně vybraným nástupcem (k tomu došlo teprve podruhé od roku 1912). Úspěšný začátek znovuobnovené strany APRA přinesl ještě v roce 1986 významné zisky ve volbách do obecních zastupitelstev, mimo jiné také poprvé pozici starosty Limy. Silný a nacionalisticky laděný způsob Garciovy vlády měl dopad na průběh splácení mezinárodního dluhu, protože prezident oznámil snížení splátek na maximální úroveň 10 % příjmů z exportu. Různé oblasti domácího hospodářství, zejména zemědělství, přispěly k tomu, že se tyto splátky postupně stále více snižovaly na hodnotu 9 % v roce 1985 a 7 % v roce 1986. Náznak ozdravení ekonomiky se vytratil v roce 1987, protože se ekonomika nikdy nevzpamatovala z překvapivého oznámení prezidenta ohledně znárodnění domácích

bank, které bylo neuváženým krokem, po kterém následoval propad ekonomiky [Mauceri 2006: 44; Palmer 2007: 245-246; Tuesta Soldevilla 2005: 472].

Druhá polovina prezidentského působení A. Garcíi přinesla Peru hotovou katastrofu. Vláda totiž pozastavila splácení veškerých zahraničních půjček, což logicky vyústilo v zastavení další finanční pomoci. Hodnoty inflace, tedy spíše hyperinflace, dosahovaly úrovně 1 722 % v roce 1988, poté 2 600 % v roce 1989, a dokonce 7 650 % z roku 1990. V tomto období také došlo k propadu ekonomiky o 20 %. Politické násilí, které značně utichlo mezi lety 1985 a 1987, vypuklo znovu a s větší intenzitou. Na konci Garcíovy prezidentské funkce překročil počet obětí hranici 20 000 a přímé či nepřímé škody guerillových bojů dosáhly hodnoty 14 miliard \$. Celkový zahraniční dluh měl hodnotu přes 23 miliard dolarů [Palmer 2007: 246].

Ve společnosti se projevoval agresivní boj o podporu politických stran, které hodlaly uspět ve volbách do obecních zastupitelstev v listopadu 1989 a poté také v prezidentských a parlamentních volbách, plánovaných na duben 1990. Této masivní politické kampaně také využila Světlá stezka, která se prostřednictvím svých ozbrojených akcí znovu dostala do povědomí společnosti, když svou „kampaní“ násilí a teroru docílila zavraždění více než stovky různých kandidátů a místních úředníků. Následným efektem tohoto násilí bylo odstoupení dalších stovek kandidátů od zamýšlené kandidatury. Ve výsledku pak 25 % z celkových 1 800 oblastních a regionálních rad nemohlo zajistit řádný průběh voleb a následný výkon jejich funkce, přičemž také prudce klesl celkový počet odevzdaných hlasů ve zbytku země, protože efekt ovlivnil i úmysl obyčejných lidí jít volit [Palmer 2007: 246].

V průběhu prezidentské kampaně průzkumy veřejného mínění jasně favorizovaly spisovatele Maria Vargase Llosu⁵, kandidáta Demokratické fronty (FREDEMO), který byl podle veřejnosti schopen využít celospolečenské nálady proti chybným krokům svého předchůdce. Předpověď jeho vítězství podpořil i fakt, že koalice FREDEMO, která zahrnovala středové i konzervativní strany a také Llosovo Svobodné hnutí, dokázala uspět a získala mnoho křesel v zastupitelstvech obcí po zmíněných volbách v roce 1989. Většina společnosti byla zmatená a zaskočená, když se

⁵ Od průběhu těchto voleb po celé období Fujimoriho vlády je třeba brát výsledky průzkumů veřejného mínění v Peru s rezervou vůči jejich objektivitě. Jejich častá nespolehlivost je způsobena výběrem nedostatečně velkých a reprezentativních vzorků respondentů, v nichž bývají nadměrně zastoupeni příslušníci středně- a nízkopříjmových skupin obyvatel. Svůj podíl na výsledcích měla také „atmosféra strachu“, tedy obava z vyjádření vlastního názoru pod hrozbou trestu, což bylo ale spojeno spíše až s průzkumy ohledně podpory prezidenta z období samotné Fujimoriho vlády. Nespolehlivost předvolebních průzkumů se ale plně projevila jasnou favorizací M. V. Llosy jako předpokládaného vítěze prezidentských voleb v roce 1990 [Cameron 1994: 203].

rektorovi Národní zemědělské univerzity Albertu Fujimorimu podařilo dostat z podpory 3 % v březnu na druhé místo v prvním kole prezidentské volby se ziskem 25 % za M. V. Llosu, který získal o 3 % více. V červnu svou silnou podporu ve druhém kole Fujimori potvrdil a stal se prezidentem. Podle vysvětlení odborníků mu přinesl výhru hlavně postoj společnosti, který vyjádřil odmítnutí politiky jako takové se všemi etablovanými kandidáty. Samotná média nepřikládala jeho kandidatuře velkou váhu a rozhodně mu nepředpovídali takový úspěch. Podle vyjádření časopisu *Economist* byl Fujimori klasickým politickým outsiderem, doslova „mužem odnikud“. Kromě toho, že byl neznámou osobností, sehrál v jeho prospěch roli také fakt, že M. V. Llosa příliš málo zdůrazňoval svá možná řešení ekonomické krize, která se týkala většiny Peruánců, čímž se stal těžko identifikovatelným pro pravicové politiky. Když už se ale Llosa na veřejnosti vyjádřil k tématu svých budoucích ekonomických zásahů a rozhodnutí, jednalo se o jasně formulovanou neoliberální rétoriku, což společnost odmítla [Conaghan 2005: 16; Lucero 2009: 70; Palmer 2007: 246-247].

2.2 Politický systém v Peru před rokem 1990

Podle autorů, zabývajících se problematikou vývoje politického systému v Peru v období před a po režimu A. Fujimoriho mělo několik historických skutečností značný vliv na pozdější nastavení institucionálního rámce a vztahů mezi jeho aktéry. Zejména pokud se jedná o silné postavení prezidenta a rozsah jeho pravomocí. Mezi tyto historické aspekty patří pozůstatek koloniálního systému s existencí vysoce centralizovaného a autokraticky vystupujícího místodržitelského systému, kdy jedna osoba zastupovala přímo autoritu krále. Druhým aspektem byla fakticky slabá občanská společnost s nerozvinutou tradicí občanství, která měla za následek obtížné vytváření společenských skupin, které by vyžadovaly odpovědnost prezidenta z jeho kroků. S tímto aspektem přímo souvisí i třetí aspekt, kterým byla historická slabost stranického systému, neschopného mobilizovat voliče a poté je efektivně reprezentovat. Jedinou politickou stranou, která může být při zpětném zkoumání hodnocena jako „silná“ a stabilní, je výše uvedená strana APRA. Čtvrtým aspektem, který také položil základy pozdějšího prezidentského systému, byla dlouhá historie autoritářských režimů, které v Peru vládly, ať už se jednalo o jejich civilní nebo militaristické formy [Mauceri 2006: 42-44].

Politický systém v Peru po období právě vojenského autoritářského režimu (Revoluční vlády ozbrojených sil v letech 1968-1980) fungoval na základě nově

vypracované ústavy z roku 1979⁶, která vstoupila v platnost o rok později. Tato verze ústavy měnila, ve vztahu k legislativě, nastavení parlamentních voleb ve smyslu úrovně, na které byli zákonodárci voleni. Do roku 1979 docházelo k výběru 180 kandidátů na úrovni 195 provincií a zvláštní provincie hlavního města, ale později byly volby přesunuty na úroveň vyšších územně správních celků, tedy 24 departementů a ústavní provincie Callao, která zahrnuje Limu. Volilo se celkem 180 zástupců do dolní komory – Sněmovny reprezentantů a 60 zástupců do horní komory – Senátu. Volby se konaly ve stejném termínu jako prezidentské, stejně tak funkční období parlamentu bylo pětileté, ovšem samotné parlamentní volby probíhaly na odlišném principu. Volební systém poměrného zastoupení, který pomocí uzavřených kandidátních listin přiděloval mandáty na úrovni provincií, resp. departementů na základě metody největších zbytků, byl použit pro dolní komoru. Členové horní komory byli do roku 1980 voleni v jednomandátových obvodech, ovšem na základě nové ústavy byli voleni také ve vícemandátových obvodech na úrovni departementů. Také zde bylo zakotveno pravidlo, že se prezidenti, jimž vyprší mandát, stanou doživotními senátory, ale tato možnost byla zrušena novou ústavou z roku 1993, která bude zmíněna níže [Tuesta Soldevilla 2005: 450-451].

Pasivní volební právo pro kandidáty, kteří byli peruánskými občany, bylo stanoveno na 25 let pro Poslaneckou sněmovnu a 35 let pro Senát. Velký průlom z hlediska míry participace obyvatelstva na politickém dění v Peru přinesla tato ústava v nastavení aktivního volebního práva, když zrušila většinu předchozích omezení, která vylučovala z voleb velké skupiny společnosti (zejména negramotné obyvatelstvo a také potomky původních indiánů). Zrušení těchto omezení znamenalo nárůst počtu oprávněných voličů o cca 30 %, přičemž nové skupiny voličů spadaly hlavně elektorátu levicových politických stran [Tuesta Soldevilla 2005: 450-451].

Nejdůležitější pozici v oblasti exekutivy zaujímal, jak již bylo uvedeno, prezident. Ten stál v čele státu a fakticky také vlády. Byl volen pomocí dvoukolové absolutně většinové volby na pětileté funkční období, přičemž tato verze ústavy umožňovala prezidentovi zastávat úřad ve dvou po sobě jdoucích obdobích. Spolu s ním byli voleni jeho dva viceprezidenti. Formálně silnou pozici prezidenta, která byla nastavena v ústavě, posiloval v tomto období také fakt, že se prezidenti Belaúnde i

⁶ Tuto ústavu schvalovalo Ústavodárné shromáždění, jehož členové byli zvoleni v roce 1978. Konání těchto voleb umožnil intenzivní tlak společnosti a opozice na představitele vojenského režimu kvůli jejich selhání v zavádění nutných politických a ekonomických reforem. Důsledkem tohoto tlaku byla i možnost konání prezidentských voleb v roce 1980, které jsou uvedeny výše [Mauceri 2006: 44; Tuesta Soldevilla 2005: 448, 462].

García mohli spolehnout na parlamentní většinu, kterou zaujímal jejich strana, resp. jimi vedená koalice (v Belaúndeho případě koalice Acción Popular-AP a Partido Popular Cristiano-PPC). Parlament oběma z nich svěřil pravomoc vydávat dekrety se silou zákona v určitých oblastech po určité období. Tato pravomoc měla sloužit spíše pro výjimečné situace, ovšem u obou prezidentů docházelo k jejímu zneužívání, protože více než 50 % zákonů za Belaúndeho vlády a přes 60 % norem z Garcíova období vzniklo jako dekrety, vydané prezidentem [Mauceri 2006: 44, 48; Tuesta Soldevilla 2005: 450, 456, 458, 465].

Mezi pravomoci, kterými prezident disponoval, patřilo právo veta. Pokud prezident neschválil zákon do patnácti dnů od jeho schválení parlamentem, zákon nevstoupil v platnost. Kongres jej pak mohl znovu odhlasovat, a to konkrétně nadpoloviční většinou všech poslanců. V oblasti ekonomických nařízení zachovala ústava omezené postavení parlamentu v procesu vytváření a spravování státních financí a rozpočtu. Čl. 211 tuto pravomoc přímo svěřoval prezidentovi. Navíc byl parlament limitován v ekonomické oblasti absencí vlastních nezávislých informací o stavu ekonomiky a rozpočtu, neboť nedisponoval žádným finančním, ani rozpočtovým výborem nebo komisí. Proto se musel spoléhat na zprostředkované informace, které mu byly poskytovány od těchto orgánů na straně exekutivy. Dalším zdrojem informací mohla být média nebo privátní výzkumné instituce, což ale v celkovém důsledku znamenalo další omezení pozice parlamentu. Ve vztahu k legislativě měl prezident pravomoc rozpustit parlament poté, co byla vládě třikrát vyslovena nedůvěra, přičemž tuto pravomoc mohl použít pouze jednou za své funkční období [Mauceri 2006: 46-48].

Vzhledem k faktické pozici prezidenta v čele exekutivy a také jeho roli v procesu rozpuštění parlamentu v případě opakovaného vyslovení nedůvěry vládě by bylo možné klasifikovat peruánský systém v této době jako poloprezidentský, právě kvůli existenci vlády v čele premiérem. Předsedu vlády a ministry, vybrané premiérem, jmenoval prezident následně po schválení jejich nominací ze strany parlamentu. V případě vítězství opozičních stran v parlamentních volbách tedy mohlo dojít ke kohabitaci a zmenšení prezidentovi reálné moci na úkor vlády. Jak bylo ovšem zmíněno, tak se Belaúnde i García mohli spoléhat na jimi ovládanou parlamentní většinu, která zajišťovala prosazování jejich návrhů. Reálně proto v této době nenastalo období kohabitace, kdy by došlo k minimalizaci pozice prezidenta. Vláda tedy v této spíše uváděla prezidentova nařízení do praxe a zjišťovala každodenní agendu, než že by výrazněji držela reálnou moc na úkor prezidenta. Belaúnde i García navíc posilovali

svou pozici pomocí legitimacy, kterou jim poskytoval mandát, vyjádřený přímou volbou a také se snažili rozšířit svou moc nad rámec ústavy [Mauceri 2006: 44].

2.3 Vláda Alberta Fujimoriho v Peru

Tato část rozvede detailněji kroky a rozhodnutí A. Fujimoriho, která souvisí s nedemokratickým charakterem jeho vlády, zejména s jeho politickou linií v oblasti ekonomiky. Tyto kroky měly na situaci v Peru dvojí dopad. Jejich nesporný pozitivní vliv je patrný, zejména v souvislosti s důsledky nařízení z oblasti neoliberalních ekonomických zásahů, která dokázala zemi vyvést z hospodářské krize. Tato hospodářská stabilizace znamenala pro západní investory a také mezinárodní finanční instituce důkaz o návratu důvěryhodnosti peruánské ekonomiky. Na druhé straně ale tato ekonomická politika, resp. její výsledky dopadly tvrdě na společnost, která na základě Fujimoriho předvolební populistické rétoriky nebyla na razantní změnu orientace peruánské ekonomiky připravena. Práce bude sledovat rozdíly mezi způsobem vlády v obdobích, která následovala po prvním zvolení A. Fujimoriho prezidentem, dále dobu během pozastavené platnosti ústavy od dubna 1992 a poté období po schválení nové ústavy v roce 1993 až do konce jeho prezidentské funkce v roce 2000.

2.3.1 Fujimoriho vláda v období 1990-1992 (před „autopučem“)

Alberto Fujimori byl poprvé zvolen prezidentem Peru dne 28. července 1990 na základě výsledků druhého kola voleb, ve kterých porazil výše zmíněného M. V. Llosu ziskem 56,5 % hlasů, zatímco Llosa dosáhnul na podporu pouze 33,9 % hlasů zúčastněných voličů. Základem Fujimoriho úspěchu, který pro něj znamenal tak výraznou podporu ve 2. kole voleb, bylo správné zacílení a zvolená strategie předvolební kampaně. Fujimori se totiž dokázal vůči Llosovi vymezit na základě štěpící linie město-venkov, když dokázal sám sebe prezentovat jako „obyčejného muže z lidu“, který hovoří s lidmi o jejich potížích, naslouchá jim a pomáhá řešit tyto problémy. Proto také získal výraznou podporu venkovského obyvatelstva ze zemědělsky zaměřených oblastí, které značně trpělo během kampaní politického násilí z 80. a později také 90. let. Dalšími skupinami ve společnosti, které podpořily jeho kandidaturu, byly vrstvy městského obyvatelstva, na které nejvíce dopadly důsledky ekonomické krize z let 1990 a 1991 a také příslušníci horních vrstev, kteří naopak na těchto ekonomických problémech Peru vydělali [Cameron 1994: 140-141; Conaghan 2005: 17; Kay 1996: 87].

Prostřednictvím sloganu „Čest, práce a technologie“ dokázal vystihnout náladu společnosti, která měla obavu z toho, že M. V. Llosa nebude dostatečně řešit její problémy a bude pouze prezidentem po „vyšší vrstvy“. Fujimoriho zároveň probíhající kandidatura na pozici prezidenta i senátora, kterou tehdejší legislativa umožňovala, se opírala o podporu části evangelické církve a jeho kontakty z univerzity v La Molině, kde působil. Tyto skupiny pak tvořily základnu hnutí Cambio 90 (Změna 90, C 90), které za ním stálo během předvolební kampaně a z jehož podpory těžil během své politické kariery. Zmíněné hnutí odpovídá vágní organizační strukturou a nejasným ideovým zaměřením teoretickému konceptu neopopulismu, resp. hnutí, které nemá fungovat jako klasická politická strana [Conaghan 2005: 17].

V prvních měsících své prezidentské funkce se A. Fujimori zabýval nejčastěji ekonomickými problémy země, protože krizová hospodářská situace vyžadovala urychlené řešení. Tato „šoková reforma“ byla ve svých detailech ještě drastičtější, než neoliberální návrhy, které během kampaně částečně prezentoval Llosa. Došlo ke zrušení veškerých státních subvencí a cenových kontrol, import byl zcela liberalizován, následovalo také zvýšení daně z exportu a mnohonásobně vzrostly ceny benzínu, potravin a léků. Své zásahy prezident obhajoval stanoviskem, že ozdravení ekonomiky nemůže proběhnout bez uspořádání veřejných financí a obnovení splátek dluhu ze zahraničních půjček. Okamžitým efektem těchto zásahů ale byla hospodářská stagnace průmyslu, která dosáhla hodnoty 28 % v roce 1990. Inflace dosahovala opět historicky nejvyšších hodnot a odhaduje se, že 12-14 milionů obyvatel Peru (tedy 60-70 % celkové populace státu) bylo v této době pod hranicí chudoby. Pozoruhodným zůstává fakt, že většinu prezidentových nařízení v tomto období schválil parlament, ve kterém mělo prezidentovo hnutí C 90 jen zhruba čtvrtinu křesel, takže Fujimoriho návrhy museli podpořit i poslanci dalších stran. Také veřejnost prezidentovi věřila natolik, že v průzkumech veřejného mínění dosahovala míra podpory vůči prezidentově politice pravidelně hodnoty přes 50 % [Palmer 2007: 247; Roedl 2003: 86].

Počátkem roku se začaly projevovat pozitivní dopady ekonomických zásahů v Peru. Inflace prudce klesla na hodnotu 139 % koncem roku 1991 a začátkem následujícího roku se snížila na „pouhých“ 57 %. Pravidelné splátky dluhů zahraničním institucím vedly k obnovení jednání ohledně další finanční pomoci peruánskému hospodářství. Počátkem října 1991 byly zahájeny bilaterální rozhovory se zástupci USA na téma ekonomické spolupráce a první významné vojenské pomoci po více než dvaceti letech. Peruánský parlament však začal být vůči Fujimoriho politice nejistý,

zejména v otázce dodržování lidských práv. Přesto však schválil nouzové opatření, které umožnilo exekutivě, resp. prezidentovi, vydávat dekrety se silou zákona, které samotný parlament také ve většině případů potvrdil jako platné. Podpora veřejnosti vůči prezidentovi klesla ze 70 % na počátku jeho funkčního období na výše uvedených 50 %, což byl ale stále dobrý výsledek v mezinárodním srovnání podobných institucí [Cameron 1994: 146; Palmer 2007: 247].

Velkým problémem pro Fujimoriho administrativu byl však rozmach politického násilí, způsobený zejména kampaněmi guerillových skupin Světlé stezky a MRTA. Tyto kampaně měly za následek asi 3 700 obětí během roku 1990 a přes 3 000 mrtvých v roce 1991. Za účelem efektivního boje proti těmto guerillám a jejich teroristickým akcím, posílení své pozice v rámci politického systému v Peru a možného opakovaného znovuzvolení přikročil A. Fujimori k neočekávanému kroku, když 5. dubna 1992 spáchal „autopuč“, tedy podle jeho vyjádření „dočasně“ potlačil demokracii v zemi [Palmer 2007: 247; Smith 2005: 160; Springerová, Špičánová 2006: 149].

2.3.2 Fujimoriho vláda v letech 1992-1993 (realizovaný „autopuč“)

Teoretickému vymezení fenoménu „autopuče“ byl věnován prostor v teoretické části, proto zde už bude pouze nastíněn průběh samotného peruánského případu, kdy se práce zaměří na zkoumání jednotlivých aspektů procesu realizace „autopuče“ a jeho definičních kritérií, jak je ve svém výzkumu zpracoval Cameron.

Na počátku „autopuče“ došlo k pozastavení platnosti ústavy, byl uzavřen parlament a někteří vedoucí senátoři a poslanci⁷ byli umístěni do domácího vězení. Byla pozastavena činnost justičních orgánů, také Nejvyššího účetního úřadu a Fujimori začal vládnout výhradně pomocí prezidentských dekretů. Hned na počátku těchto událostí vystoupil prezident Fujimori v televizním přenosu s prohlášením, v němž vysvětlil důvody tohoto řešení. Podle Fujimoriho slova docházelo k blokování jeho ekonomických a protipovstaleckých nařízení ze strany parlamentu, jehož členy také obvinil z rozsáhlé korupce. Hladký průběh „autopuče“ byl zajištěn díky podpoře ze strany spojeného velení armádních sil, které stály za prezidentem [Cameron 1994: 145].

⁷ Do „autopuče“ v roce 1992 byl Národní kongres (parlament v Peru) dvoukomorový – skládal se ze Sněmovny reprezentantů (180 křesel) a Senátu (60 křesel). Změnou ústavy, kterou Fujimori v roce 1993 prosadil, vznikl Kongres (80 křesel), který byl od roku 1995 zvětšen (120 křesel). V současnosti má Kongres 120 křesel a tento byl zvolen ve volbách v roce 2011 [Tuesta Soldevilla 2005: 468-469; Center on Democratic Performance 2013; ONPE 2013].

Je pozoruhodné, že mediální obraz prezidentovi administrativy a politiky dokázal na straně veřejnosti vyvolat dojem nutnosti těchto opatření za účelem zajištění bezpečnosti a ekonomické stability země. Průzkumy, pořádané v té době, sice prokázaly, že obyvatelé Peru chtějí žít v demokracii, ale 80 % z dotázaných respondentů chápalo a schvalovalo tato nouzová opatření. Zástupci ekonomické sféry v Peru také podpořili prezidenta v jeho přístupu, i když tím krátkodobě došlo k poklesu ekonomických ukazatelů země, protože jim bylo jasné, že zahájené reformy budou pokračovat a dosavadní zásahy do ekonomiky potvrzovaly správnost Fujimoriho neoliberálního přístupu [Cameron 1994: 145; Palmer 2007: 247].

Skupinou aktérů, která naopak více či méně razantně odmítla „autopuč“, bylo mezinárodní společenství, v čele s USA a OAS. Ze strany USA došlo k zastavení finanční, humanitární a protidrogové pomoci a jejich vliv způsobil také přerušení investic ze strany dalších mezinárodních finančních institucí a států, které byly sdruženy v tzv. Peruánské podpůrné skupině. OAS se zaměřila na tlak vůči prezidentovi směrem k obnovení demokratického zřízení a poskytla mezinárodní pozorovatele pro dohled a schválení nad plánovanými volbami. Fujimori byl tímto nátlakem donucen reagovat, a proto souhlasil s obnovením konání voleb. Ty byly vypsány na listopad 1992, kdy mělo být zvoleno ústavodárné shromáždění, které se po vytvoření nové ústavy změnilo v parlament, a poté se měly v lednu 1993 konat volby do obecních zastupitelstev [Palmer 2007: 247-248].

V průběhu let 1992-1993 byla výsledkem prezidentova přístupu zásadní změna politického systému v Peru. Došlo k výrazné marginalizaci tradičních politických stran, zejména strana APRA byla silně perzekvována, když byl její předseda a bývalý prezident A. García donucen odejít do exilu, čímž ztratil vedoucí pozici ve straně. Vliv na průběh politických procesů a reálná moc byly dále koncentrovány v prezidentových rukou, protože ten již disponoval parlamentní většinou 44 křesel. Role parlamentu byla významně redukována v souvislosti s úpravou ústavy v otázce nutného hlasování o schválení mezinárodních smluv a také potvrzení kandidátů na významné pozice v diplomacii a armádě. Zde již prezident nepotřeboval souhlas parlamentu. Ve vztahu k parlamentu nastala úprava v případě rozpuštění parlamentu v okamžiku, kdy byla vyslovena nedůvěra vládě. Konkrétně prezident mohl rozpustit parlament již po dvou vysloveních nedůvěry a tuto pravomoc mohl využívat neomezeně. Tato konkrétní změna prezidentských pravomocí ještě výrazněji zmenšila možnost proměny peruánského systému na poloprezidentský, jak bylo zmíněno výše, protože prezident

tím pádem mohl v krajním případě neustále blokovat funkci parlamentu v případě, že by nebyla vyslovena důvěra jím vybrané vládě. V oblasti ekonomiky státu a schvalování rozpočtu zůstala omezena role parlamentu stejně, jako v předchozí ústavě z roku 1979. O změnách ekonomiky tak poslanci mohli jednat a v konečné fázi návrh rozpočtu schvalovali, ale nemohli jej nijak upravovat. Tuto pravomoc měla pouze exekutiva. Jediná změna se týkala procesu přijímání daňových zákonů, kde byl nově potřeba souhlas Ministerstva ekonomiky a financí, které ovšem bylo, jako většina důležitých ministerstev, obsazeno „Fujimoriho“ člověkem [Mauceri 2006: 46-47; Palmer 2007: 248].

Nová ústava byla schválena v říjnu 1993 těsnou většinou 52,3 % v referendu, čímž byla zakotvena centralizace moci v rukou exekutivy a také byly nastaveny podmínky privatizace a ekonomické liberalizace. V souvislosti s bojem proti guerillám je třeba zmínit zavedení trestu smrti a celkově schválení výrazně tvrdších protiteroristických zákonů. Jejich následkem bylo zřízení vojenských soudů, které odsoudily během roku cca 200 osob z nejvyšších pater guerillových skupin k doživotnímu vězení bez možnosti snížení trestu, přičemž případné porušení lidských práv ze strany armádních jednotek již nesoudily civilní soudy, ale jen vojenské tribunály bez civilní kontroly. Další zásahy do systému justice souvisely především s personálními změnami na nejvyšší úrovni, zejména v Ústavním tribunálu, kam Fujimori prosadil prověřené soudce. Také se mu podařilo tlakem a personálními změnami dosáhnout různých výhod ve vyšetřování na straně prokuratury. V neposlední řadě nová ústava umožňovala Fujimorimu se znovu ucházet o prezidentský úřad, což v celkovém kontextu výše uvedených změn pouze potvrdilo pokračující proces popírání lidských a politických práv ze strany prezidenta Fujimoriho [Mauceri 2006: 46; Palmer 2007: 248; Center on Democratic Performance 2013].

Zmíněný zásah proti A. Garcíovi souvisel ještě s další kampaní Fujimoriho administrativy, která byla namířena proti opozici vůči jeho neoliberálnímu přístupu, čímž souvisela s ekonomickými determinanty tohoto „autopuče“. García byl totiž pro Fujimoriho „ztělesněním“ hrozby v podobě zkušeného populisty, schopného využívat nespokojenost společnosti k posílení vlastní pozice. Kdyby se totiž García postavil do čela případné koalice, odmítající Fujimoriho neoliberální politiku, mohl s ním soupeřit o prezidentský úřad v roce 1995. Tato „ekonomická opozice“ totiž měla reálný základ ve špatném stavu společnosti. Podle několika studií dosáhlo po dvou letech ekonomických reforem pouze 15,6 % ekonomicky aktivního obyvatelstva na úroveň minimální mzdy

nebo se dostalo mírně přes ni. „Těžká“, resp. strukturální nezaměstnanost (definovaná příjmem ve výši maximálně jedné třetiny minimální mzdy) se týkala 20 % zaměstnanců veřejného sektoru a 29 % zaměstnanců soukromého sektoru, přičemž polovina populace Peru byla pod hranicí chudoby [Cameron 1994: 148].

V otázce institucionálního chaosu, resp. existence výrazného konfliktu mezi legislativou a exekutivou v Peru je patrné, že Fujimoriho řešení v podobě uzavření parlamentu bylo spíše preventivním opatřením, než krajním řešením. Lze to demonstrovat faktem, že za dva roky spolupráce prezidenta s parlamentem většina jeho nařízení byla legislativou potvrzena. Ať už se jednalo o pozemkovou reformu, zákoník práce nebo rozšíření pravomocí pro armádu včetně zákazu stíhání důstojníků pro porušování lidských práv u civilních soudů, tak parlament sice s částečnými úpravami, ale přeci jen schválil prezidentovy návrhy. Ovšem největší konflikt nastal v únoru 1992, když parlament schválil zákon, omezující prezidentovi legislativní iniciativu, tedy mu fakticky odebíral nouzovou pravomoc vydávat dekrety, protože v jejich rostoucím množství byla viděna snaha o centralizaci moci ve Fujimoriho rukou. Paradoxně tedy tento pokus sloužil později prezidentovi jako záminka k ospravedlnění „autopuče“ [Cameron 1994: 149-150].

Fujimoriho politické kalkulace, vedoucí k provedení „autopuče“, byly kombinací zmíněné hrozby Garcíovy opoziční kandidatury, která by zničila jeho neoliberalní reformu a také problému v podobě nemožného znovuzvolení prezidentem podle platné ústavy z roku 1979. Ta totiž umožňovala případnou další kandidaturu uchazeče až po jednom funkčním období mimo úřad. Tuto podmínku García splňoval, Fujimori však nikoliv. I z důvodu projevené podpory ze strany domácích ekonomických elit a většinové společnosti tedy navenek obhájil své kroky a znovuzvolení jako životně nutné pro dokončení procesu „restrukturalizace státu“. Událostí, která pomohla, kromě viditelně se zlepšující ekonomické situace, schválení realizovaného „autopuče“ v očích veřejnosti a mezinárodních aktérů, bylo zatčení Abimaela Guzmána, vedoucího představitele Světlé stezky. K uvěznění Guzmána a několika dalších velitelů došlo v září 1992 [Cameron 1994: 153; Springerová, Špičánová 2006: 149]. Bližší okolnosti, vedoucí k jeho dopadení, budou zahrnuty v následující podkapitole, věnující se působení guerillových hnutí v Peru.

2.3.3 Působení guerillových skupin v Peru během vlády A.

Fujimoriho – Světlá stezka, MRTA

Guerillovou skupinou, která se historicky nejvýrazněji a nejbrutálněji projevila svými činy v Peru, ale částečně i za jeho hranicemi, byla Světlá stezka⁸ (Sendero luminoso), vzniklá na konci 60. let 20. století. Centrem jejího vzniku byla univerzita San Cristóbal de Huamanga v Ayacuchu na jihu Peru. Tato skupina, jejíž celý název zní Komunistická strana Peru Světlé stezky José Carlose Mariáteguiho⁹, byla až do roku 1980 poměrně neznámou levicovou organizací, ovšem svou kampaní v průběhu prezidentských voleb v tomto roce začala své aktivní období teroristických akcí, trvající téměř dalších 15 let. Do jejího čela se postavil profesor filozofie z univerzity v Ayacuchu Rubén Abimael Guzmán Reynoso. Pod jeho vedením začala Světlá stezka po patnácti letech příprav, vytváření ideového programu a výcviku vedení v Číně svou teroristickou kampaň [Springerová, Špičanová 2006: 139-140].

Základy ideologie této skupiny tvořila kombinace prvků marxismu-leninismu, principů myšlení maoismu a ideálů J. C. Mariátegui. Již svým ideologickým zaměřením na maoistické principy se Světlá stezka částečně vymykala dosavadnímu trendu guerillových skupin v Peru, které byly nejčastěji prosovětsky nebo prokubánsky orientované¹⁰. Mao Ce-tungovy teze o nevyhnutelnosti revoluce a násilí („politická moc vychází hlavně z pušky“) a taktické zásady „obklíčení měst vesnicemi“ byly pro senderisty inspirativní [Springerová, Špičanová 2006: 140-142].

⁸ Vznik Světlé stezky spadá do období, kdy se v Peru začaly formovat tři proudy hnutí, která chtěla rozpoutat guerillovou válku: 1. Hnutí asi 300 tisíc nespokojených rolníků, vedených trockistou Hugem Blancem, jehož násilnou kampaň ukončila v roce 1962 armáda; 2. Prokubánské studentské skupiny, vedené básníkem Javierem Heraudem, které později vstoupily do ELN (Ejército de Liberación del Perú – Národní osvobozenecská armáda Peru), jež byla zlikvidována začátkem roku 1966; 3. Skupina MIR (Movimiento de Izquierda revolucionaria – Hnutí revoluční levice), jejíž základ tvořili členové skupiny prokubánské mládeže, která se odtrhla od strany APRA nejprve pod názvem APRA-Rebelle v roce 1959. Od roku 1962 poté vystupují pod názvem MIR. Tento třetí proud byl v počátcích guerillových hnutí nejsilnějším. Sami sebe označovali miristé za ideově a organizačně autonomní hnutí bez příslušnosti k jakékoli marxistické frakci, ovšem je u nich patrný značný vliv guevarismu. Chtěli prosadit socialistickou společnost s prvky tradiční indiánské kultury. Zabitím jejího vůdce Luise de la Puenteho a potlačením všech vojenských složek MIR (Fronta Tupac Amaru, Fronta Pachacutec a César Vallejo) ukončila armáda v roce 1965 její činnost [Pečínka 1998: 201-206; Springerová, Špičanová 2006: 136-137].

⁹ José C. Mariátegua byl levicovým intelektuálem, stojícím u zrodu Socialistické strany Peru, z níž později vznikla Komunistická strana Peru. Jeho myšlenky znamenaly pro Guzmána ideologické východisko zejména s ohledem na teorii adaptace marxismu na latinskoamerické prostředí s převažujícím domorodým obyvatelstvem, které musí být použito jako cílová skupina místo organizovaného proletariátu [Springerová, Špičanová 2006: 140-141].

¹⁰ V protikladu k těmto skupinám stála právě Světlá stezka, která byla nejvíce protisovětsky vyhraněnou guerillou v regionu Latinské Ameriky. Sama tvrdě vystupovala proti revizionistům a po roce 1979 také proti Číně, která ustoupila od ortodoxního maoismu. Ostatní komunistická hnutí a guerilly pokládala za pouhé „figurky [Pečínka 1998: 143].

Základním ideovým východiskem Světlé stezky se stalo čtrnáct bodů „programu demokratické revoluce“, obsahující např. tyto teze: zničení starého a vytvoření nového centralizovaného komunistického státu (Lidová republika nové demokracie Peru); likvidace veškerých dosavadních struktur (polofeudální vztahy na venkově, peněžní ekonomika atd.); fyzická likvidace nežádoucích osob (dle Guzmána asi 120 tisíc lidí); završení formování peruánského národa a jeho obrana před imperialismem a reakcí (vytvoření hráze především proti americkému imperialismu a sovětskému sociálimperialismu); zabezpečení výdobytků revoluce v Deklaraci práv lidu (rovnost žen, práva menšin, náboženské svobody atd.) a v konečné fázi rozpoutání celokontinentální a poté celosvětové socialistické a kulturní revoluce. V souvislosti s inspirativním přínosem maoistických ideálů, z nichž senderisté čerpali, je třeba zmínit další podobnosti těchto ideologických konceptů, mezi které patří důraz na roli silného vůdce¹¹. Jeho osoba, stojící v čele revolučního hnutí, je dalšími stoupenci oddaně uctívána a následována [Springerová, Špičanová 2006: 143-144].

Praktické působení Světlé stezky v období před nástupem A. Fujimoriho k moci, které mu později posloužilo jako ospravedlnění spáchání „autopuč“, bylo popsáno výše. Je ale třeba zmínit, že během roku 1980 došlo k organizaci a realizaci jejích 240 akcí, byla obsazena řada vesnic a fakticky tak začala partyzánská válka. Pro obyvatele území, pod kontrolou senderistů to znamenalo zavedení tvrdého revolučního režimu a zákaz obchodování se zemědělskými produkty, které mělo být jako prvek tržní ekonomiky nahrazeno samozásobovacím systémem. Byli popravováni skuteční i domnělí zloději, překupníci, zkorumpovaní úředníci a spolupracovníci vlády. Jako představitelé nepřátelského režimu byli vražděni starostové vesnic a jejich rodiny, členové policie a armády, majetnější vlastníci půdy, členové pravicových i levicových stran a později dokonce misionáři, kněží a jeptišky, zahraniční pracovníci, turisté a diplomaté [Springerová, Špičanová 2006: 146].

V polovině 80. let se podařilo Světlé stezce získat pod svou kontrolu horskou oblast v údolí Huallaga, vyhlášenou svými kokovými plantážemi. Tato oblast „zlatého kokového dolu“ v amazonské džungli poskytuje surovinu pro 60 % světové výroby kokainu, což obrovskou měrou zvýšilo zisky Světlé stezky a pomohlo jim tak

¹¹ Reálně existující kult osobnosti Abimaela Guzmána a náboženský charakter myšlení senderistů dokládají jejich interní dokumenty, v nichž je předseda Guzmán (pojmenovaný někdy jako „čtvrtý meč marxismu“; „doktor Puka Inti“ – Rudé slunce nebo „předseda Gonzálo“ – stranické a krycí jméno) oslavován jako jeden z „titánů myšlení a činu“. Mezi další označení, dokládající tento charakter patří např. „všemohoucnost revoluční války“ a „neúprosný, bojovný pochod železných armád směrem ke zlatému a stále zářícímu komunismu“ atd. [Springerová, Špičanová 2006: 142-144].

financovat jejich kampaň. Spolupráci s narkomafií dokonce senderisté ideologicky zdůvodňovali z dlouhodobého hlediska, protože v kokainu spatřili díky jeho exportu do USA možnost rozkladu americké společnosti (viděli v něm svoji „atomovou bombu“). Majetek senderistů v té době byl odhadován na 50-150 milionů dolarů. V druhé polovině 80. let se začali senderisté ze svých venkovských základů více orientovat na aktivitu ve městech. Tam začali vyvolávat tzv. ozbrojené stávky, při nichž bylo obyvatelstvo nuceno k zastavení práce pod hrozbou poprav, což mělo také mít za následek oslabení systému za pomoci způsobeného poklesu průmyslové produkce [Pečínka 1998: 212; Springerová, Špičanová 2006: 146-147].

Výrazný zlom v řešení bezpečnostní situace a boji proti guerillám přišel se zvolením A. Fujimoriho prezidentem, resp. jeho politikou vedení boje proti těmto ozbrojeným skupinám, jejichž existenci a nutnou eliminaci také obhájil provedený „autopuč“. Výše uvedená tvrdší protiteroristická legislativa a také důkladná práce bezpečnostních složek a tajné policie vedla po pěti měsících pátrání k dopadení Abimaela Guzmána dne 12. září 1992 v jeho úkrytu v Limě. Podle odhadů se podařilo Světlé stezce do roku 1992 svou kampaní zavraždit asi 25 tisíc obětí a způsobit škody na majetku v hodnotě 22 miliard dolarů. Zatčení Guzmána mělo tím pádem výrazný vliv na intenzitu jejích dalších akcí. Fujimori dokázal obratně využít, tohoto úspěchu své administrativy, protože mediální kampaň, věnující se situaci kolem Guzmána pomohla opět vrátit míru oblíbenosti prezidentovi politiky a vylepšit tak jeho obraz ve společnosti [Conaghan 2005: 54-55; Pečínka 1998: 215].

V roce 1993 vyzval A. Guzmán z přísně střežené věznice na ostrově San Lorenzo své spolubojovníky k uzavření míru s vládou, což způsobilo další demoralizaci senderistů a také odštěpení skupiny Rudá stezka (Sendero Rojo), která se pokusila obnovit „lidovou válku“. Ovšem její vedení bylo pochytno a uvězněno o dva roky později, takže nebyla příliš úspěšná. Původní Světlá stezka provedla ještě několik výraznějších akcí, zejména atentátů a poprav vesnických zastupitelů v letech 1996 a 1997 (tzv. Krvavý květen 1997) nebo zabití 29 spolupracovníků francouzské ropné společnosti Elf v červenci 1997. Její systematická činnost byla ale prakticky ukončena, i když se její členové zbývající členové tehdy stáhli do hor a džungle, kde působí dodnes [Springerová, Špičanová 2006: 149-150].

Druhou guerillovou skupinou, která se výrazněji prosadila bojem proti systému v Peru, ovšem nikdy nedosáhla velikosti Světlé stezky, bylo Revoluční hnutí Tupaca

Amarú¹² (Movimiento Revolucionario Túpac Amaru – MRTA). Toto hnutí vzniklo na počátku 70. let, tedy zhruba ve stejném období, jako Světlá stezka. Zásadní odlišnost však lze spatřit při zkoumání jeho ideových kořenů, charakteru i početní síly. MRTA, jejíž ideologie je ve srovnání s předchozí guerillou výrazněji inspirována myšlenkami marxismu-leninismu, svou činností navazuje na prokubánské guerilly z období 60. let, obdivuje ideály Ernesta Che Guevary, kubánskou revoluci a Castrův režim. Její charakter byl také odlišný od Světlé stezky, protože MRTA se od počátku profilovala a později také bojovala jako městská guerilla. Její členové i vedení, patřící do skupiny indiánského obyvatelstva, pocházelo z chudinských předměstí a jejich celkový počet nikdy nepřesáhl tisíc členů [Springerová, Špičánová 2006: 149-150].

Návaznost této skupiny na odkaz Túpacu Amaru znamenala zaměření jejich akcí proti „mocným a bohatým“. Proto první násilné akce, prováděné od roku 1984, směřovaly proti peruánské vládě a americkému imperialismu. Pumové útoky byly zacíleny na vojenské a hospodářské objekty, vládní instituce a budovy (ministerstvo práce, prezidentský palác atd.), ambasády, sídla amerických a západoevropských firem nebo symboly konzumní společnosti (pobočky řetězce KFC). Od poloviny 80. let začaly akce MRTA zasahovat i na území, která měla pod kontrolou Světlá stezka, což vyvolalo těžké střety mezi těmito skupinami, zejména v oblasti údolí Huallaga. Zde se snažila MRTA také zapojit do obchodu s kokainem, ale nepodařilo se jí prosadit v konkurenci Světlé stezky a byla z této oblasti postupně vytlačena [Springerová, Špičánová 2006: 151-152].

Počátkem 90. let se tato guerilla musela vypořádat s vnitřními rozpory, které byly řešeny také čistkami ve vlastních řadách. V říjnu dokonce vedení MRTA bylo ochotné složit zbraně a zahájit jednání s vládou. A. Fujimori však tuto možnost rezolutně odmítl s tím, že peruánská vláda nebude vyjednávat s teroristy, za které byli členové MRTA považováni a následně je pak začaly ozbrojené složky pronásledovat. V dubnu a červnu 1992 došlo k zajetí a uvěznění zakladatele a vůdce MRTA Victora Polaye Campose a také jeho nástupce Petera Cardenase Schulze. Jejich zatčení znamenala pro organizaci tak citelnou ztrátu, že prakticky nebylo možné zcela obnovit její činnost [Ehl 1992: 12; Pečínka 1998: 216; Springerová, Špičánová 2006: 152].

¹² Částečná shoda názvu s jednou z formací skupiny MIR odkazuje na historickou postavu mestice José Gabriela Condorcanqui, který vedl největší indiánské povstání na území současného Peru a Bolívie v roce 1780. Ten se pro demonstraci dějinné návaznosti a příbuzenského vztahu nechával oslovovat jako Túpac Amaru, který byl posledním inckým panovníkem, popraveným Španěly roku 1571. Odkaz na osobu Túpacu Amaru je v Peru od poloviny 60. let 20. století využíván jako symbol u levicových guerill, vojenských junt i stran konzervativní pravice [Springerová, Špičánová 2006: 150-151].

Zmíněné úspěchy vládní politiky boje proti povstalcům a teroristům prezentoval prezident Fujimori jako konec hrozby guerillových hnutí v Peru, které se tím pádem stalo opět bezpečnou zemí. Veřejnost ale přesvědčila o opaku operace MRTA ze 17. prosince 1996, během které došlo k obsazení japonské ambasády v Limě komandem Edgar Sánchez. Výsledkem této akce bylo zajištění asi pěti stovek hostů, mezi nimiž byli zahraniční diplomaté, novináři a podnikatelé, představitelé peruánské vlády a také rodinní příslušníci samotného prezidenta Fujimoriho. Mimo jiných byl také přítomen tehdejší velvyslanec ČR v Peru Lubomír Hladík. Útočníci požadovali za propuštění rukojmích osvobození svých vězňených spolubojovníků (zejména pak vůdce Victora Polaye Campose) a zajištění volného odchodu do amazonské džungle. Tato událost znamenala první velkou krizi pro režim Alberta Fujimoriho, protože přesvědčila veřejnost v Peru i ve světě, že režim ještě definitivně nezvítězil v boji s levicovými radikály a tudíž veřejně lhal o úspěchu, kterého fakticky nedosáhl [Pečinka 1998: 217-218; Springerová, Špičanová 2006: 152-153].

Do konce roku došlo k propuštění většiny zajatců, ovšem 72 z nich rebelové stále zadržovali. Vyjednávání o jejich požadavcích trvalo celých 126 dní, během nichž však probíhala utajená operace peruánské armády, která pověřila skupinu horníků vykopáním tunelu pod velvyslanectví. Speciální jednotka armády po dobu výkopových prací připravila dokonalý plán útoku a nacvičovala osvobození zajatců z budovy ambasády. K tomu nakonec došlo dne 22. dubna 1997, kdy tato jednotka vtrhla do budovy ambasády, osvobodila všechna rukojmí a únosce (včetně těch, kteří se chtěli vzdát) postřílela. Odpovědí bezpečnostních složek na tuto akci byla razantní kampaň proti zbylým členům MRTA. Následkem toho se skupina asi 150 bojovníků v čele s Hugem Avellandem Valdezem ukryla v amazonské džungli a zahájila spolupráci s narkomafiemi [Pečinka 1998: 218; Springerová, Špičanová 2006: 152-153].

Tato podkapitola se věnovala období nejsilnější aktivity guerillových skupin v Peru, které probíhalo částečně před a také během vlády A. Fujimoriho. V podkapitole, věnující se stavu Peru po ukončení Fujimoriho vlády bude zmíněna jejich hrozba společnosti, pokud nějaká vůbec byla a také způsob, jakým se s jejich působením vlastně společnost vypořádala.

2.3.4 Fujimoriho „přímá demokracie“ v období 1993-2000

Odborná literatura hovoří o tomto období, jako o systému „přímé demokracie“, protože sám Alberto Fujimori tak svoji vládu v Peru vnímal. Postupem času stále častěji

zdůrazňoval nutnost výsadního postavení své funkce v rámci peruánského politického systému pro stálé zachování hospodářské a politické stability země. Tato vyžadovaná exkluzivita jeho postu byla však i nadále potvrzována pozitivními ekonomickými ukazateli, což podporovalo jeho tezi a ideu výlučnosti. Inflaci se i nadále dařilo pozitivně ovlivňovat, protože poklesla z hodnoty 57 % v roce 1992 na míru 3 % v roce 2000. Mezi lety 1994 a 1997 Peru drželo tempo hospodářského růstu 7 % ročně, což spolu s pokračující liberalizací trhu přispělo k výraznějšímu zapojení země do mezinárodního ekonomického společenství. V období let 1993 a 1998 bylo do Peru investováno více než 10 miliard dolarů na nové projekty a 8 miliard přišlo do země ve formě různých půjček. Situace nejnižších sociálních vrstev se také postupně zlepšovala, protože činností vládních iniciativ na podporu místního rozvoje došlo ke zlepšení životní situace u 20 % obyvatel, postižených chudobou mezi lety 1991 a 1997, přičemž ve stejném období poklesla míra extrémní chudoby o zhruba 50 %. Výrazně poklesl také počet obětí politického násilí, protože údaje z roku 1998 dokládají 300 provedených akcí a 150 zavražděných, což je asi 10 % útoků, které se staly na počátku 90. let, přičemž tato sestupná tendence pokračovala až do konce Fujimorihovy vlády [Palmer 2007: 248-249].

Hmotná i finanční pomoc se k nejchudším vrstvám obyvatel dostávala pomocí dříve existujících nebo nově vytvořených agentur a sociálních programů, mezi něž patřily např. Národní fond rozvojové a sociální pomoci (FONCODES), Národní fond podpory bydlení (FONAVI) a Národní program potravinové pomoci (PRONAA). Hlavní činností těchto organizací a fondů bylo zajištění základních životních potřeb v chudinských čtvrtích Limy a zaostalých andských regionech. Prostředky do těchto fondů přicházeli jednak z privatizací státního majetku, a také ze zmíněné pomoci zahraničních finančních institucí, které dříve odmítaly financovat existující sociální programy, kvůli nedostatečnému zabezpečení dodávek jejich příjemcům během úprav systému této podpory. S mírou inflace, kterou prezident úspěšně kontroloval a dosaženým růstem ekonomiky na úrovni 12 % HDP v roce 1994, se snažil prezident spojit svou úspěšnou politiku v očích veřejnosti, což se prakticky stalo hlavním bodem jeho kampaně pro znovuzvolení prezidentem ve volbách roku 1995 [Mauceri 1997: 902-903].

Dalším tématem, které pomáhalo Fujimorimu vylepšit jeho „uměle“ pozitivní mediální obraz byla kampaň opozice, která projevila značnou míru ochoty dohodnout se

na jménu jediného zástupce a podpořit kandidaturu Javieru Pereze de Cuellara¹³ proti Fujimorimu. I přes dohodu různých opozičních skupin stále museli jejich zástupci čelit velkému množství formálních překážek ze strany režimu. Navíc byl Perezův nevýrazný projev a formální styl vystupování v kontrastu s Fujimoriho „lidovým“ přístupem ke kampani, kdy se oblékal do tradičních indiánských oděvů a pořádal velká setkání s voliči. V lednu 1995 došlo k peruánsko-ekvádorské válce kvůli sporné hranici mezi těmito zeměmi a výsledek ukazoval na větší ztráty peruánské strany. Ani tento fakt se však nezdál být podstatným problémem pro Fujimoriho oblibu, čímž se mu podařilo obhájit svoji pozici ve volbách v dubnu 1995, v nichž jeho hnutí neslo již upravený název C 90-NM (Cambio 90-Nueva Mayoría, tedy Nová Většina). V prvním kole získal 64 % hlasů, takže se vyhnul přímému souboji s Perezem v kole druhém [Conaghan 2005: 2; Mauceri 1997: 903].

Fujimoriho znovuzvolení takto výraznou většinou bylo důkazem faktického potvrzení a uznání povahy jeho režimu ze strany veřejnosti. Zpětně se tím pádem, mimo jiného, projevilo, jak důkladný byl prezidentův režim v otázce zabránění výraznějším projevům a kampaním opozičních skupin, které se sice dokázaly sjednotit za účelem podpory kandidatury Pereze, ale už nedokázaly ohrozit Fujimoriho pozici v očích voličů. Jeho vítězství tak neznamenal pouze konsolidaci jeho personalizovaného stylu vlády, ale také úspěšné etablování celého systému politických institucí, které vznikly jako přímý následek autopuču. Kromě již zmíněné redukce velikosti parlamentu, jeho změny na jednokomorový, jeho faktického obcházení pomocí prezidentských dekretů, které nepodléhaly kontrasignaci, a dalšího omezení jeho pravomocí, přišla s realizací „autopuču“ změna také v institucionálním nastavení systému, když v roce 1992 vzniklo Ministerstvo prezidentství (předsednictví) [Kay 1996: 83; Mauceri 1997: 903].

Tento úřad vznikl za účelem zastřešení a sjednocení všech důležitých exekutivních složek státu do jednoho vládního ministerstva. Od okamžiku svého vzniku do roku 1995 byl rozpočet tohoto ministerstva navýšen devítinásobně proti původní sumě, což dokládá jeho důležitost. V rámci agendy tohoto úřadu se soustředila kontrola nad výdaji v oblastech, jako např. budování infrastruktury a stavba silnic, zakládání škol a také do ní spadaly všechny zmíněné sociální programy, které sice vznikly během Fujimoriho prvního funkčního období, ale největší sumy peněz do nich směřovaly až ve

¹³ Javier Perez de Cuellar byl veřejně známou osobností již před svým pokusem kandidovat proti Fujimorimu v prezidentských volbách roku 1995, protože v období od ledna 1982 do prosince 1991 zastával funkci generálního sekretáře OSN. [Schmidt 2000: 99; OSN 2013].

druhé polovině 90. let. Nicméně i zde se projevila snaha o spojení prezidentovi osoby s těmito programy, protože např. informační billboardy, popisující výhody těchto sociálních programů, byly vytištěny v jasně oranžové barvě, která byla shodná s barvou prezidentova hnutí C 90/NM [Kay 1996: 83; Mauceri 1997: 903; Mauceri 2006: 50].

V souvislosti se zmíněnou Fujimoriho vizí zavedení „přímé demokracie“ je třeba zmínit jeho kroky, týkající se stranického systému, resp. pokračující snahy prezidenta o posílení dosud probíhajícího rozpadu systému politických stran, který začal v 80. letech. Tuto etablovanou „partitokracii“ prezident odsuzoval a veřejně prohlašoval, že je nutné ji v zájmu společnosti nahradit „legitimní a efektivní demokracií“, tedy režimem bez prostředníků v podobě politických stran. Sám Fujimori také někdy označoval svůj nový styl vládnutí jako „demokracii se stylem“ (democracia con estilo), tedy vládu, realizovanou nesobeckými technokraty na místo sebestředných a sobeckých politiků [Conaghan 2005: 29-30; Kay 1996: 85; Roberts 2006: 94].

V průběhu 80. a 90. let nastalo u stranického systému prohlubování negativních aspektů, mezi které patřila silná personalizace, volatilita¹⁴ a nedostatečná institucionalizace stran. Straniční lídři v Peru byli nespolehliví a neodpovídali na sociální požadavky. Běžně ignorovali mandát k zastupování občanů, který jim byl svěřen podporou, vyjádřenou ve volbách, a také využívali své postavení v rámci vlastní strany k tomu, aby autoritativním způsobem vládli celé stranické organizaci. Podařilo se jim ve straně zaujmout tak pevnou pozici, že mohli nekompromisně odmítnout jakékoliv řešení, se kterým přišly nižší úrovně stranických organizací za účelem řešení nastávající národní krize. V devadesátých letech trend volatility pokračoval, ovšem s tím rozdílem, že se změnila na vněsystémovou, protože se elektorát odvrátil od zavedených „systémových“ stran a stále častěji vyjadřoval svoji podporu nezávislým kandidátům a politickým „nováčkům“ bez předchozích zkušeností s reálnou politikou. Tato změna tedy znamenala posun od demokratické alternace v úřadech, založené na střídání systémových stran podle voličských preferencí směrem k rozkladu existujícího stranického systému, který byl nahrazen vznikem efemérních volebních hnutí, fungujících jako podpora osob v jejich čele a nikoliv jako kanál pro zprostředkování zájmů voličů [Cotler 1995: 337-339; Roberts 2006: 83-85].

¹⁴ Volatilita byla v 80. letech velmi vysoká. Pohybovala se v rozpětí 38,5 % - 50,4 % mezi lety 1980-1985 v prezidentských a parlamentních volbách, přičemž v tomto období byla hlavně vněsystémová. Pohyb voličů nastával zejména od strany Lidová akce (Acción Popular – AP) ke straně Sjediněná levice (Izquierda Unida – IU) nebo APRA. [Roberts 2006: 84-85].

Trend rostoucí podpory nezávislých kandidátů a hnutí znamenal jejich dominanci ve zmíněných parlamentních volbách z roku 1995 a také v komunálních volbách v letech 1995 a 1998. Žádné „tradiční politické straně, kromě strany APRA, se nepodařilo ve volbách do parlamentu z roku 1995 dosáhnout větší podpory, než 5 %. V souvislosti s výše uvedeným výrazným vítězstvím Fujimoriho hnutí C 90/NM v těchto volbách a zároveň značným neúspěchem dříve etablovaných stran se prezident rozhodl ještě zesílit tlak na opozici. Nadále tudíž prosazoval taková formální opatření, která měla za cíl jednak znemožnit obnovení silného stranického systému a také zvrátit všechny pokusy o vedení efektivní předvolební kampaně [Palmer 2007: 249].

V souvislosti s prezidentovou snahou minimalizovat existenci tradičních politických stran i různých opozičních hnutí je třeba zmínit, že se snažil tyto struktury nahradit sítí svých vybraných technokratů, kteří byli jmenováni a dosazováni do nejrůznějších formálních i neformálních pozic podle prezidentova plánu. Většina z nich měla na prezidenta buď osobní, rodinné nebo společenské vazby. Reálnou moc neměli tito technokraté prakticky žádnou, protože jejich pravomoci jim byly přiděleny na základě prezidentova přání. Do této skupiny patřil např. Victor Joy-Way (čínsko-peruánský podnikatel, působící v andském departmentu Huanuco), který byl součástí organizačního týmu, připravujícího Fujimoriho kampaň před volbami v roce 1990 [Mauceri 1997: 908].

Dalším zástupcem této skupiny „vyvolených“ byl Jaime Yoshiyama, jeden z největších prominentů tohoto režimu. Yoshiyama nejprve zastával funkci Ministra energetiky a dolů, přičemž později jako vedoucí úředník Ministerstva prezidentství (předsednictví) dohlížel zejména na snahu o restrukturalizaci byrokracie v Peru. Jako často zmiňovaný možný nástupce Fujimoriho v čele státu se ucházel o post starosty hlavního města Limy v listopadu 1995, ale tyto volby jen těsně prohrál. Yoshiyamovi ambice a snahy o vybudování vlastní nezávislé politické základny však zejména mohly být hlavním důvodem jeho odvolání z úřadu koncem roku 1996. Ze členů vlastní rodiny se prosadil zejména Fujimoriho bratr Santiago, který během prvních šesti let prezidentovy funkce působil jako neformální ředitel prezidentovi administrativy, dohlížející na zaměstnance a jmenování členů kabinetu [Mauceri 1997: 908].

Velkou měrou se na prezidentově snaze o minimalizaci akceschopnosti opozičních hnutí a médií podílela také peruánská Národní zpravodajská služba (Servicio de Inteligencia Nacional - SIN), vedená jedním z Fujimoriho nejbližších spojenců a důvěrníků Vladimírem Montesinosem, který také patřil do skupiny prezidentových

„vyvolených“. Tato tajná služba používala proti „nepřátelům režimu“, jak označovala jeho oponenty, nezávislé novináře, atd. metody jako odposlechy, diskreditační kampaně, zastrašování, fyzické útoky, mučení během výslechů a dokonce vraždy předních osobností. Měla za cíl vytvořit atmosféru strachu ve společnosti v případě otevřené kritiky režimu a také sloužila k realizaci soukromých plánů svého „ředitele“. Nejméně od roku 1996 bylo jasné, že se pomocí struktury SIN daří Montesinosovi skrývat na tajná konta finance ze spolupráce s drogovými kartely a hromadit další příjmy z nedovolené a nelegální činnosti [Cameron 2006: 288-289; Mauceri 1997: 908; Palmer 2007: 249].

V. Montesinos neměl žádnou formální vládní funkci, ale přesto stál prakticky od roku 1990 v čele SIN a všech dalších bezpečnostních sil, v nichž rozhodoval o zásadních organizačních, finančních a personálních otázkách. V postavení mimo formální strukturu režimu byla jeho síla, protože plnil roli „šedé eminence“ v pozadí. Jako jeden z reprezentantů systému personalistických vazeb na prezidenta zajišťoval od počátku Fujimoriho kariery kontakty se zástupci ozbrojených sil, později byl obviněn z vazeb na drogové kartely, ale ani to mu neuškodilo v očích dalších aktérů, protože na něj měly silné napojení i zástupci vlády USA. V průběhu Fujimoriho druhého funkčního období se začaly v souvislosti s utajovanými akcemi SIN a samotným Montesinosem objevovat na veřejnosti zprávy o konkrétních případech jeho praktik. V říjnu 1996 byl spáchán bombový atentát na spolupracovníka Global Televisión, který dlouhodobě a důkladně sledoval příběh Montesinosovy kariery. V polovině listopadu poté veřejně přiznal generál ve výslužbě Rodolfo Robles, že má důkazy, které dokládaly, že se této akci účastnil jeden z bývalých členů komanda zabijáků Colina¹⁵, které jako jedna z organizačních složek SIN jednalo na Montesinosův příkaz. Důsledkem Roblesova veřejného prohlášení byl jeho únos agenty SIN, kteří jej donutili stanout před vojenským soudem ve vykonstruovaném procesu za velezradu. Tento proces však zvedl nečekanou vlnu odporu ve společnosti a proto musel Fujimori využít většiny svého hnutí C 90/NM, aby schválil nařízení o osvobození Roblese [Mauceri 1997: 908; Schmidt 2000: 122].

Po vítězství v prezidentských volbách v roce 1995 se podařilo opozici zorganizovat sběr podpisů pod petici za vypsání referenda, které by mohlo zabránit

¹⁵ Tato jednotka figurovala např. v akci La Cantuta, když 18. července 1992 došlo ze strany zmíněného komanda k únosu a následně také zabití devíti studentů a jednoho profesora na univerzitě Enrique Guzmána y Valle. Celou akci řídil major Martín Rivas [Carrión 2006: 149].

Fujimorimu se potřeťi v řadě ucházet o prezidentský úřad, i když to formálně nebylo možné. Pod tuto petici se podařilo shromáždit 1,4 milionu podpisů, ovšem Fujimoriho hnutím C 90/NM držená většina parlamentních křesel zajistila hlasování proti platnosti tohoto referenda. Další Fujimoriho plán nepřekvapil prakticky nikoho, protože se prezident opravdu rozhodl potřeťi kandidovat ve volbách v dubnu 2000 a pokračovat tak ve své prezidentské funkci, tentokrát s podporou nově vzniklého volebního hnutí Perú 2000, a to navzdory pochybám o ústavnosti jeho kroků a protestům opozičních skupin. V těchto volbách se mu nepodařilo zopakovat výrazné vítězství již v prvním kole předchozích voleb a se ziskem 49,9 % se musel ve druhém kole utkat s druhým kandidátem v pořadí, kterým byl Alejandro Toledo Marinque. Tomu se podařilo získat 40,2 % hlasů jako reprezentantovi politické strany Perú Posible (PP) [Conaghan 2005: 186; Palmer 2007: 249-250; Tuesta Soldevilla 2005: 474].

Tím pádem se tito dva kandidáti střetli v přímém souboji druhého kola, kde již s přehledem dokázal zvítězit A. Fujimori ziskem 74,3 % platných hlasů proti 25,7 %, která získal A. Toledo. Ten se podle neoficiálních zdrojů z tehdejší doby spolu se svou koalici stáhnul z boje o prezidentský úřad na protest proti zdokumentovaným případům volebních podvodů ze strany Fujimoriho volebního štábu a také požádal své příznivce, aby bojkotovali tyto zmanipulované volby. Toledo v průběhu kampaně sám upozorňoval na fakt, že si je vědom sledování své osoby a narušení svých veřejných vystoupení ze strany SIN. V této kampani se snažil prezentovat svou politiku jako možné řešení politické a ekonomické frustrace, která v Peru byla po deseti letech Fujimoriho vlády. On sám se neúspěšně účastnil již předchozích prezidentských voleb a jako ekonom, který absolvoval vzdělání na prestižních univerzitách ve Stanfordu a Harvardu, zdůrazňoval nutnost vytvoření nových pracovních míst ze strany své potenciální vlády. Rovněž se mu dařilo zaujmout původní indiánské obyvatelstvo díky svému částečně indiánskému původu a dobré znalosti domorodého jazyka – kečuánštiny [Conaghan 2005: 186-187; Palmer 2007: 250; Tuesta Soldevilla 2005: 474].

Ani tyto aspekty Toledovi osobnosti a kampaně, a také ani největší úsilí mezinárodního společenství, které pověřilo Volební pozorovatelskou misi OAS dohledem nad regulérností voleb, však nezabránilo Fujimorimu ve vítězství. Výsledek značí výrazný úbytek Fujimoriho příznivců, protože zvítězil podporou „pouhých“ 52 % započítaných platných hlasů, přičemž celá třetina hlasů byla zaznamenána jako neplatných, resp. protestních hlasů. Fujimoriho vítězství se však brzy ukázalo jako „Pyrrhovo“, protože musel brzy po své inauguraci v červnu 2000 čelit masovým

protestům veřejnosti proti průběhu voleb a systému vlády v Peru. Následně pak byl donucen, v souvislosti s aférou „Vladivideos“ v listopadu uprchnout ze země do Japonska. „Vladivideos“ je pojem, který označuje skandál, spojený s nahrávkami aktivit V. Montesinose, na nichž je zdokumentováno, jak Montesinos pravidelně uplácel různé veřejné činitele, čímž vytvořil rozsáhlou síť mezi zkorumpovanými politiky, zástupci médií a businessu, soudci a právníky, novináři a samotným prezidentem za účelem posílení Fujimoriho pozice během předvolební kampaně. Také došlo k podplácení opozičních poslanců, aby byla i nadále zajištěna většinová podpora pro Fujimoriho návrhy v kongresu [Cameron 2006: 271; Conaghan 2006: 109; Lucero 2009: 71-72; Palmer 2007: 250].

2.3.5 Konec Fujimoriho vlády a přechod k demokracii?

Aféra „Vladivideos“ byla posledním, a nejsilnějším argumentem opozice, který umožnil kritizovat prezidenta za jeho způsob vedení politiky a také za špatnou situaci v oblasti pracovního trhu, v níž se stále velká část obyvatel nacházela. Fujimori byl okolnostmi donucen reagovat na situaci v zemi a zejména v souvislosti s aférou „Vladivideos“ donutil právě Montesinose vzdát se svého postavení v Peru, odcestovat do exilu a veřejně prohlašoval svůj zájem na konání otevřených voleb, ve kterých by sám nekandidoval, což ovšem veřejnosti rozhodně nestačilo. Na začátku listopadu 2000 tedy získaly opoziční strany a hnutí zpět kontrolu nad kongresem [Lucero 2009: 71-72; Palmer 2007: 250].

V. Montesinos po nátlaku prezidenta skutečně odcestoval a 24. září přistálo jeho soukromé letadlo s ním a několika blízkými osobami v Panamě, kterou požádal o politický azyl. Panama jeho žádosti nakonec neochotně vyhověla, protože na ni byl vyvíjen diplomatický nátlak ze strany představitelů USA a také generálního tajemníka OAS. Ten byl totiž přesvědčen o nebezpečí, které by mohla znamenat Montesinova přítomnost v Peru pro právě probíhající proces tranzice. Zástupci USA veřejně obhajovali svůj postoj obavou z možného puče bezpečnostních složek, které Montesinos vedl, ale některé zdroje častěji uvádějí jako hlavní důvod strach z možného zveřejnění informací o nich samotných nebo o utajovaných operacích amerických tajných služeb v regionu [Conaghan 2006: 235].

Alberto Fujimori využil oficiálního pozvání na Asijsko-pacifický summit, který se konal v Bruneji, a v polovině listopadu odcestoval z Peru na toto mezinárodní setkání. Jeho pobyt v Bruneji byl však velice krátký a po zrušení svého plánovaného

programu v Panamě přiletěl do Japonska, odkud 17. listopadu odeslal představitelům nové vlády v Peru fax se svou rezignací. Následně 21. listopadu kongres na svém zasedání rozhodl, že nepřijímá prezidentovu rezignaci tímto způsobem a zahájil jednání o odvolání Fujimoriho z úřadu prezidenta z důvodu „dlouhodobé morální nezpůsobilosti“ k výkonu této funkce. K hlasování o tomto postupu došlo ještě ten den a poměrem hlasů poslanců 62 pro návrh, 9 proti a 9, kteří se zdrželi, byl Alberto Fujimori po deseti letech v úřadu odvolán z funkce prezidenta Peru [Conaghan 2006: 235].

Jeho odvolání předcházelo formální jmenování prezidentem a přísaha Valentína Paniaguy, který byl respektovaným dlouholetým zástupcem strany APRA. Nad jeho jmenováním a dosazením do čela tranziční vlády panovala široká shoda napříč opozičními skupinami, jejichž zástupci vybrali nově úřadujícího předsedu kongresu výrazným konsensem. Jeho působení v Peru bylo hodnoceno velmi pozitivně, protože za dobu devíti měsíců, kdy fakticky vedl zemi, dokázal Paniagua efektivně nasměrovat zemi k demokracii. Podařilo se také prošetřit řadu nově odhalených zločinů ze strany představitelů Fujimoriho režimu, zejména v důležitých úřadech a velení armády. Ti byli následně vypátráni a zatčeni za korupci a zneužití pravomocí, včetně samotného Montesinose, který se vrátil se svého útěku do Venezuely. Ovšem i opozice, vystupující dříve proti Fujimoriho režimu, byla podle důkazů a nahrávek z aféry „Vladivideos“ zapletena do korupčních praktik, které měly za cíl udržet podporu Fujimoriho režimu. Tyto důkazy zapojení opozičních politiků měly vliv na jejich kandidaturu ve volbách roku 2001, přičemž podle některých zdrojů byla účastí na korupci kompromitována i více než třetina důstojníků armády a policie. Za účelem prošetření zločinů ozbrojených složek byla ustavena Komise pravdy a usmíření, která měla za úkol zdokumentovat porušování lidských práv ze strany policie, armády a Světlé stezky z období „občanské války“. Fujimoriho se vláda pokoušela dostat zpět do Peru z jeho exilu v Japonsku, ovšem Fujimori měl i japonské občanství a nemusel být tudíž vydán [Conaghan 2006: 235; Ehl: 2001: 26-27; Palmer 2007: 250-251].

2.3.6 Vývoj v Peru po roce 2000 – konsolidace demokracie?

Jedním z úkolů přechodné vlády V. Paniaguy bylo také zajištění konání prezidentských voleb v roce 2001, které měly potvrdit změny, realizované v rámci probíhající tranzice. V prvním kole těchto voleb dokázali největší podporu voličů získat Alejandro Toledo Marinque (PP) se ziskem 36,5 % hlasů a Alan García Pérez (APRA), který obdržel 25,8 % hlasů. Ve druhém kole dokázal využít lepší pozici z kola prvního

A. Toledo a se ziskem 53,1 % porazil Garcíu, který dostal jen 46,9 % platných hlasů. Toledovo vítězství znamenalo pro společnost v Peru velké naděje z politického, ale i ekonomického hlediska. I menšiny ve společnosti ho výrazně podporovaly, protože to byl první prezident indiánského původu. Těmto volbám však předcházel, spíše symbolicky působící, pokus o puč z ledna 2000, vedený bratry Humalovými, o němž bude zmínka v další části této podkapitoly [Lucero 2009: 73; Tuesta Soldevilla 2005: 474; Springerová, Špičánová 2006: 153].

Nadšení ve společnosti však brzy vystřídal zklamání z jeho politiky, protože krátce po jeho zvolení začaly na veřejnost pronikat důkazy o korupci vládních činitelů. Také v roce 2003 se ve společnosti zvedla vlna protestů proti Toledově pokusu o privatizaci elektrárny v Arequipě. Spolu s tím rostla nespokojenost s nestabilní ekonomickou situací, která posilovala sociální napětí. Nová vláda nebyl schopná nalézt účinné řešení na společenské a ekonomické problémy, s čímž souvisela také její nízká, až téměř nulová, podpora ve společnosti. Ke konci Toledova funkčního období se téměř 90 % obyvatel Peru vyjadřovalo odmítavě vůči vládním nařízením [Lucero 2009: 72; Palmer 2007: 251; Springerová, Špičánová 2006: 153].

Výrazný pokles Toledovy popularity, která se však po většinu jeho funkčního období pohybovala v jednotkách procent, souvisel jistě také s hrozbou obnovení aktivit peruánských guerill. V roce 2003 byla totiž veřejnost znepokojena zprávou o zrušení vojenských rozsudků pro teroristy z 90. let, které souviselo s obnoveným členstvím v Meziamerickém soudu pro lidská práva. Nutné udělení retroaktivních rozsudků civilními soudy znamenalo obnovení procesu s A. Guzmánem. První soudní zasedání ze začátku listopadu 2004 sloužilo Guzmánovi a dalším senderistům k medializaci své skupiny, když na kamery vykřikovali protivládní komunistická hesla. Ačkoliv bylo možné zaznamenat rostoucí aktivitu jak ze strany Světlé stezky, tak na straně MRTA, přeci jen násilnosti z této doby působilo nejčastěji Hnutí etnocaceristů¹⁶ [Palmer 2007: 251; Springerová, Špičánová 2006: 154].

¹⁶ Autorem ideových základů etnocacerismu je Isaac Humala, otec dosavadních vůdců hnutí Antaura, Ulisese a Ollanty Humalových, přičemž Ollanta v současnosti zastává funkci prezidenta Peru. Základním bodem této ideologie je konflikt mezi „cobrizos“ a „blancos“, tedy mezi indiány a bělochy, kterým je zasažena celá společnost a způsobuje sociální napětí. Demokratický způsob vlády je v této situaci naprosto nevhodný a vlády by se měl ujmout silný autoritativní vládce (nejlépe voják), schopný zajistit řád, zákonnost a zmírnění sociálních a majetkových rozdílů mezi chudými indiány a bohatými potomky Španělů. Inspirací a vzorem nového uspořádání by měla být „čistá“ morálka, rozloha a moc incké říše. Dalším historickým odkazem je původ označení „etnocacerista“, který totiž odkazuje na maršála a exprezidenta Andrése Avelina Cácerese – peruánského hrdinu z období Pacifické války (1879-1883) proti Chile. S tím souvisí megalomanské teritoriální nároky etnocaceristů, vztahující se k „historickým

Příslušníci tohoto hnutí byli převážně veteráni z peruánsko-ekvádorské války, jež byli verbováni hlavně z radikální mládeže, frustrované chudobou a vysokou nezaměstnaností. Etnocaceristé sami sebe viděli a prezentovali jako patrioty, ochránce domorodého obyvatelstva a peruánských zájmů. Jejich cílem byla očista společnosti, přičemž od svého vzniku prosazovali zavedení trestu smrti pro vlastizrádce a korupčníky. Vůči vládě požadovali okamžité odstoupení z důvodů zkorumpovanosti a neschopnosti při bránění zájmů státu proti zahraničním tlakům, zejména ze strany Chile a USA. Ostře kritizovali hospodářskou situaci země, přechod k tržní ekonomice a liberální reformy, které měly za následek prohloubení společenských rozdílů mezi bílou elitou a domorodou indiánskou většinou. V souvislosti s hospodářstvím zveřejnili svůj zásadní ekonomický požadavek, kterým bylo znárodnění hlavních výrobních sektorů. Jejich ideová základna byla tvořena nesourodou směsí nacionalismu, xenofobie, socialismu a militarismu a právě tato kombinace funguje v Latinské Americe jako lákavý mix témat, zajišťující růst obliby u nevzdělané a chudé masy indiánského obyvatelstva [Springerová, Špičánová 2006: 154-155].

Dalším kontroverzním tématem, k němuž se etnocaceristé vyjádřili, je vládní protidrogová politika, resp. zákazy pěstování koky. Kvůli tlaku USA na Peru, Kolumbii a Bolívii (největší světoví producenti koky) mají být likvidována koková pole podle stanovených kvót, což je podmíněno odpovídající hospodářskou pomocí, která je pro zmíněné státy nezbytná. Proti tomuto jednání se ale staví různá radikální hnutí včetně etnocaceristů, kteří prosazují svobodné pěstování a konzumaci koky, jež ospravedlňují vlastenectvím a historickou tradicí. V souvislosti s působením bratrů Humallových v čele novoročního pokusu o puč, který uskutečnili v lednu 2000, je třeba zmínit jejich celkovou pozici v Peru, nejen vzhledem k tomuto pokusu o převrat, ale i pozdější úspěšné kandidatuře Ollanty Humaly do funkce peruánského prezidenta [Lucero 2009: 73; Springerová, Špičánová 2006: 155-156].

Zmíněný pokus o převzetí státní moci silou se totiž uskutečnil v období „bezvládní“, kdy už fakticky nevládl A. Fujimori, ale země ještě nebyla plně kontrolována „přechodnou“ vládou V. Paniaguay. Důvodem pokusu o puč byl protest proti Fujimoriho zkorumpované vládě. Tento pokus zahájil O. Humala a jeho bratr Antauro se k němu později pokusil připojit a podpořit pomocí jednotek pod jeho velením. Celkově se však nejednalo o více než několik desítek vojáků, takže se puč

křivdám“ a také kombinace šovinismu a xenofobie vůči chilským investorům a firmám [Springerová, Špičánová 2010: 338].

nakonec nezdařil. Pro O. Humalu neměl nijak velké následky, protože mu tento čin byl prominut parlamentem a Humala se tak mohl vrátit i do armády [Lucero 2009: 73].

Toto ospravedlnění jeho předchozích kroků ze strany legitimního režimu se může jevit jako klíčové pro další působení O. Humaly v peruánském politickém systému. Po jeho službě na ambasádách ve Francii a Jižní Koreji totiž došlo k přepadení komisařství v Andahuaylas, které bylo provedeno etnocaceristy a vedeno právě jeho bratry Antaurem a Ulisem. O. Humala nejprve tento čin veřejně podpořil, označil jej za legitimní akt a požadoval rezignaci prezidenta Toleda, později byl však nucen distancovat se od extremistických akcí svých bratrů, pokud si chtěl udržet pozici pro možné zvolení prezidentem. Faktem ale zůstává, že ideová základna O. Humaly je velice podobná, či dokonce shodná s hnutím etnocaceristů. Zmíněná ideová podobnost vzbudila pozornost společnosti zejména v souvislosti s očekávanými prezidentskými volbami v roce 2006 [Lucero 2009: 73; Springerová, Špičánová 2010: 338].

V těchto volbách totiž O. Humala získal v prvním kole 30,6 % hlasů a vyhrál ho před druhým Alanem Garcíou Pérezem, který obdržel 24,3 % hlasů. Až ve druhém kole byl poražen již dříve působícím prezidentem, který získal 52,6 %. Humala, který dostal 47,4 % hlasů, tak neuspěl v prezentaci sebe samého jako „politického nováčka“, který se snaží bojovat s „tradičními elitami, protože voliči dali přednost Garcíově pozici středového kandidáta, přinášejícího „odpovědnou změnu“ pro Peru. Souboj těchto dvou kandidátů ve druhém kole znamenal pro voliče nutný výběr mezi dvěma levicově orientovanými kandidáty. Humala ve své kampani také vycházel z výše uvedených idejí etnocacerismu, také byla zřejmá jeho názorová shoda s bolivijským prezidentem E. Moralesem a rovněž venezuelským prezidentem H. Chávezem. Ačkoliv se od akcí svých bratrů v rámci jejich kampaně etnocaceristického hnutí distancoval, jeho návaznost na myšlenku obnovení říše Inků i případné znárodnění klíčových průmyslových odvětví v zájmu státu byly známé. Také se veřejně prezentoval radikálnější rétorikou a konfrontačním stylem projevů, což bylo v protikladu k umírněnému a konzervativněji vystupujícímu Garcíovi. Nejchudší vrstvy obyvatel vyjádřily svou podporu O. Humalovi, ovšem střední třída a nejbohatší vrstvy společnosti podpořily A. Garcíu, který díky tomu dokázal ve druhém kole vyhrát. Po svém zvolení pokračoval García v některých dílčích reformních krocích předchozí vlády, ovšem zásadní reformy a strukturální změny ekonomiky neprovedl. Jeho vláda byla kritizována za nezveřejňování koncepce svých kroků veřejnosti a nepodařilo se jí také vysvětlit, jak chce na jedné straně omezovat vládní výdaje, ale na druhé straně

finančně podporovat programy na podporu vzdělávání, nových pracovních příležitostí, zlepšování infrastruktury a zmenšování sociálních rozdílů [Špičánová 2008: 70-75].

V roce 2011 se konaly poslední prezidentské volby, v nichž podle dřívějšího kandidáta na prezidenta M. V. Llosy vybírali voliči mezi „rakovinou a AIDS“ pro Peru. Tento extrémní výrok totiž odrážel situaci před druhým kolem, v němž se proti sobě postavil právě O. Humala a dcera A. Fujimoriho, Keiko Fujimoriová. Souboj druhého kola se tak stal střetem dvou vyhraněných politických tendencí, protože K. Fujimoriová představovala do značné míry reprezentantku pravicových ideálů svého otce, když založila svůj program na ekonomice volného trhu, přílivu zahraničního kapitálu a liberálním přístupu k hospodářství. Chtěla tak zajistit bezpečnost a příležitosti pro všechny obyvatel Peru. Naproti ní stál O. Humala, který byl až do roku 2006 prakticky bez politické zkušenosti, neboť jak bylo uvedeno, byl hlavně vojákem z povolání. Humala představoval spíše levicovou politiku, založenou na větších zásazích státu do ekonomiky, preferování domácího kapitálu před zahraničním, s čímž je spojená nutná suverenita Peru. V tomto rysu je možné nalézt podobnost mezi ním a např. H. Chávezem, protože oba odmítají nárůst vlivu nadnárodních společností, čímž bojují proti mezinárodní liberální ekonomice. Důkazem nestabilní podpory politických stran je fakt, že v prvním kole získali hned čtyři kandidáti přes 15 % hlasů, resp. pět kandidátů se dostalo přes 10 %. Druhé kolo tedy těsně vyhrál O. Humala (Gana Peru) se ziskem 51,4 % hlasů před K. Fujimoriovou (Fuerza 2011), která dosáhla na podporu 48,6 %, čímž voliči v Peru rozhodli o levicovém přístupu O. Humaly jako přijatelnějším [Lucero 2009: 73-74; ONPE 2013; Springerová, Špičánová 2010: 338; Springerová 2011].

3. Komparace vybraných případů hybridních režimů

V této části práce bude provedena komparace vybraných režimů z hlediska teoretického přístupu „neopopulismu“ od K. Weylanda. Toto srovnání bude vycházet z výše uvedených kritérií Weylandovy teorie, na jejichž výskytu, resp. absenci bude možné ne/označit zkoumaný stát jako příklad „neopopulismu“. Výběr těchto států, do kterého spadá Argentina, Brazílie a Ekvádor, navazuje na předchozí zkoumání samotného Weylanda a dalších odborníků, zkoumajících teorii „neopopulismu“, a má tudíž za účel ověření jejich teorie a rozvedení argumentace pro možnou klasifikaci těchto případů jako neopopulistických režimů.

3.1 Argentina

Prvním státem, který sloužil K. Weylandovi a dalším autorům jako příklad existujícího neopopulistického režimu, byla Argentina za vlády prezidenta Carlose Saúla Menema, který tuto funkci zastával v letech 1989-1999. Menem využil v předvolební kampani špatné ekonomické situace, ve které se Argentina nacházela po období vlády Raúla Alfonsína (1983-1989), prvního demokraticky zvoleného prezidenta po skončení vlády předchozí vojenské junty. Ten sám předčasně odstoupil z funkce v červnu 1989 poté, co nedokázal zvládnout řešení ekonomické krize, přičemž měl svou funkci vykonávat až do prosince, kdy by mu vypršelo jeho funkční období. Ústava v této době totiž stanovila prezidentský mandát na 6 let bez možnosti znovuzvolení. V průběhu svého mandátu přišla totiž Alfonsínova administrativa s tzv. „Australským plánem“, který byl reakcí na hyperinflaci, dosazující v roce 1985 hodnoty 6 900 %. V rámci tohoto plánu byly zmrazeny mzdy a ceny, nastaly také razantní škrty ve státních výdajích. Poté byla cíleně devalvována měna a byla provedena měnová reforma [Chen 2007: 103, 116-117; McGuire 1995: 223-224].

Ačkoliv měl tento plán zpočátku úspěch a ekonomická situace se zlepšovala, Alfonsín nedokázal splnit všechny své závazky a uvést do praxe všechna potřebná opatření, což mělo za následek opětovný návrat hyperinflace. Pokusy o záchranu „Australského plánu“ však neměly dostatečný efekt a také proto byla prezidentova strana Radikální občanská unie (Unión Cívica Radical – UCR) výrazně poražena v parlamentních volbách v roce 1987, přičemž vítězství zaznamenali právě Menemovi Peronisté (Partido Justicialista – PJ). Jak bylo zmíněno, Alfonsín pod tlakem stále špatné ekonomické situace odstoupil z funkce v roce 1989. Inflace v této době dosáhla úrovně 4 900 %, reálné mzdy dále klesaly a zahraniční dluh Argentiny přesáhnul 63 miliard dolarů. Poměrně paradoxní je fakt, že na počátku jeho vlády dosahovala podpora veřejnosti vůči jeho vládě a straně v průzkumech veřejného mínění cca 84 %, konkrétně v roce 1984. Ovšem i přes ekonomickou krizi, ovlivňující celý národ, se pozitivně k Alfonsínově politice stavělo v roce 1988 více než 63 % obyvatel Argentiny [Chen 2007: 116-117; McGuire 1995: 203, 223].

Ačkoliv se během kampaně před volbami v roce 1989 prezentoval Menem jako tradiční peronistický silný vůdce a reprezentant PJ, který bude především zástupcem nižších společenských vrstev, krátce po převzetí úřadu začal prosazovat zcela opačnou politiku, než takovou, jejíž vize mu zajistila volební vítězství. Místo populistických

nařízení, která by zlepšila zejména situaci jeho elektorátu, tedy nízkopříjmových skupin, zahájil Menem tvrdou a ortodoxní neoliberální reformu. Díky jeho jednáním začal přesun zahraničního kapitálu na podporu domácího průmyslu. Došlo k liberalizaci trhu, byl prosazen volný obchod a také masivní privatizace. K udržení vládních výdajů v mezích rozpočtu bylo argentinské peso svázáno s americkým dolarem ve směnném kurzu 1 ku 1 a Státní pokladna měla povoleno tisknout jen tolik bankovek, kolik bylo kryto dolarovými rezervami v Centrální bance. Pozitivní efekt tohoto „plánu konvertibility“ se brzy projevil, protože se podařilo významně snížit míru inflace a ekonomický růst se zvedl o cca 9 % [Chen 2007: 117; Weyland 1996: 9].

Tento vývoj měl však velmi negativní sociální dopady. Tisíce vládních zaměstnanců ztratily práci a masivní propouštění se týkalo také neefektivního průmyslu. Lokální společnosti, které byly dlouho chráněny před tržním hospodářstvím, byly prodány zahraničním zájemcům nebo přešly pod celostátní konglomeráty. Asi třetina ekonomicky aktivního obyvatelstva byla pod hranicí chudoby. Menem tak byl nucen zahájit debatu s odborníky, např. Domingem Cavallem a Alvarem Alsogarayem, aby zlepšil ekonomickou situaci [Chen 2007: 117; Weyland 1999: 383-384].

Jakmile jeho ekonomické změny přinesly pozitivní výsledky, projevil se Menem jako opravdový vůdce peronistického stylu, protože začal usilovat o maximální posílení své pozice v rámci institucionálního nastavení politického systému Argentiny. Např. rozšířil tribunál Nejvyššího soudu z pěti na devět soudců, přičemž nově vzniklá místa obsadil svými věrnými spojenci. Pod tlakem ze strany ozbrojených sil schválil prominutí trestu, tím pádem bylo osvobozeno mnoho usvědčených představitelů vojenské junty. Tento krok mu umožnil snížit stav armády ze 100 na 20 tisíc vojáků, což vyvolalo odpor a protesty organizací pro lidská práva. Ve svém prvním funkčním období často používal plebiscitní metody k legitimizaci své politiky a hodně se také projevovaly osobní vazby na známé osobnosti v případě jejich kandidatury, kdy jim prezident pomohl osobní intervencí k vítězství [Chen 2007: 118; McGuire 1995: 232].

Jeho další legislativa vedla k cílenému oslabení odborů, protože bylo zakázáno kolektivní vyjednávání a zaměstnavatelům bylo umožněno snazší najímání a propouštění zaměstnanců. Přerušena byla také kontrola sociálních fondů ze strany svazů zaměstnanců a odborů. Pravděpodobně největším a nejdůležitějším Menemovým úspěchem byla změna ústavy, umožňující mu usilovat o znovuzvolení. Místo jednoho šestiletého mandátu, který nedokončil jeho předchůdce, byl změnou ústavy v roce 1994 nastaven čtyřletý mandát, ovšem s možností znovuzvolení. Od počátku své vlády se

Menem také snažil minimalizovat probíhající proces výraznější institucionalizace své vlastní strany, která mu pomohla k zisku prezidentského mandátu svou podporou v předvolební kampani. Tato snaha o zmenšení vlivu vlastní strany se projevila např. ve výběru členů kabinetu, do kterého si Menem osobně vybíral členy strany z méně důležitých pozic na základě osobních vazeb a také technokraty, stojící úplně mimo strukturu PJ. Ti měli pomoci prezidentovi zejména s liberalizací ekonomiky. Když v srpnu 1990 odstoupil předseda PJ Antonio Cafiero, naskytla se Menemovi možnost jak zcela ovládnout stranu, do jejíhož čela se následně postavil sám a pozici prvního místopředsedy přenechal svému bratrovi Eduardovi, který tak měl na starosti běžné fungování. Ovšem rozhodující slovo v otázce nominací kandidátů do voleb a všech dalších důležitých rozhodnutí si ponechal C. Menem pro sebe [Chen 2007: 118; McGuire 1995: 232; Weyland 1999: 383].

Značné úspěchy z jeho prvního funkčního období pomohly Menemovi ke znovuzvolení v roce 1995, ovšem jeho administrativa nefungovala zcela bezproblémově, protože se stále častěji objevovaly důkazy o korupci, spojené s prodejem státních společností. Uškodil mu také značně medializovaný rozvod, který souvisel s aférami mezi ním, populárními herečkami a celebritami. Jeho reputaci poškodilo i angažování členů vlastní rodiny na pozice politických poradců nebo vysokých státních úředníků, kteří však nebyli nikomu odpovědní. Tyto důvody prezidentu Menemovi zabránily v zisku prezidentského křesla v dalších volbách v roce 1999, které vyhrál Fernando de la Rúa [Chen 2007: 118; McGuire 1995: 232-233].

3.2 Brazílie

Jako další možný případ neopopulistického režimu byla zkoumána Brazílie v období vlády prezidenta Fernanda Affonsa Collor de Mello v letech 1990-1992. Collor nastoupil do úřadu po předchozím prezidentovi José Sarneyovi, který vládl v letech 1985-1990. Kritika jeho vlády, resp. nezvládnutého řešení ekonomické krize posloužila Collorovi jako jedno z témat jeho vlastní prezidentské kampaně, protože společnost prostřednictvím předchozích voleb také vyjádřila svůj nesouhlas se Sarneyovou politikou. Collor, podporovaný v předvolební kampani novou, poměrně malou a tudíž prakticky neznámou Stranou pro národní obnovu (Partido da Reconstrução Nacional – PRN), získal ve druhém kole prezidentských voleb roku 1990 53 % hlasů a porazil tak svého protikandidáta Luise Inácia „Lula“ da Silva, který stál v čele Strany pracujících (Partido dos Trabalhadores – PT), protože ten dosáhnul

podpory jen 47 % hlasů. Tyto volby byly první přímé prezidentské volby v Brazílii od roku 1960 [Lamounier, Amorim Neto 2005: 167; Wiarda 2007: 146-147].

Collor byl téměř neznámým kandidátem, který soupeřil s několika zkušenými politiky, ovšem v těchto volbách výrazně rozhodla volatilita velké skupiny mladých a nezkušených voličů. Tato skupina reagovala pozitivně na Collorovo vystupování a sebe prezentaci jako „neznámého nováčka“, který se odmítal spojit s nějakou z etablovaných politických stran za účelem podpory v kampani. Proslavil se také tím, že jako guvernér státu Alagoas vedl kampaň proti vysokým platům státních úředníků. Tohoto tématu také využil ve své prezidentské kampani, kterou vedl jako „křížovou výpravu“ proti korupci a neschopnosti na celonárodní úrovni. Jeho energicky vedená kampaň našla odezvu u nejchudších vrstev obyvatel, zejména venkovského obyvatelstva, a také v podnikatelských kruzích, jejichž zástupci nesouhlasili s dominantním postavením státu v ekonomice. Již v průběhu kampaně dokázal ve svůj prospěch také podporu silné mediální společnosti Globo news network, když se snažil potlačit apel Lulovy kampaně. Většina brazilských intelektuálů naopak podpořila Lulu a souhlasila s jeho levicovými návrhy na reformu ekonomiky. K tématu ekonomiky měl Collor jen vágní stanovisko o nutné modernizaci a restrukturalizaci [Wiarda 2007: 147].

Po svém zvolení slíbil Collor, že znovu v zemi zajistí pořádek a pokrok v řešení ekonomických potíží. V jeho programu bylo několik záměrů, mezi něž patřilo např. razantní snížení inflace, která dosáhla hodnoty 395 % v roce 1987, poté 993 % v roce 1988 a nakonec 1 862 % v roce 1989; dále stíhání daňových podvodníků a neplatičů; snížení počtu ministerstev na polovinu a prodej ztrátových, státem řízených podniků zahraničním investorům. Vzhledem k volebnímu zisku 35 milionů hlasů viděl Collor svou pozici tak pevnou, že ho opravňovala vládnout bez politických stran nebo Kongresu. V jeho kabinetu byli např. pouze tři z devíti ministrů profesionálními politiky, zbytek byli civilní ministři. Prezident taky proti všem zvyklostem nekonzultoval výběr ministrů s politickými stranami [Mainwaring 1997: 94-95; Wiarda 2007: 147].

Právě kvůli těmto prezidentovým krokům nastaly problémy, když plány jeho reformy měl do reality převést silný a vůči jeho osobě nepřátelsky vystupující parlament. Ve volbách v říjnu 1990 obdržela totiž prezidentova strana pouze 7,9 % hlasů v Kongresu. Z toho důvodu se prezident rozhodl využívat své pravomoci vydávat dekrety, pomocí kterých jednak realizoval svou politiku a také se vyhnul nutnému vyjednávání s Kongresem. V prvních 60 dnech v úřadu Collor vydal 37 těchto dekretů,

příčemž jeho předchůdce J. Sarney jich vydal 147 za 525 dní v úřadu, kdy platila nová ústava, vzniklá v roce 1988. Jeho plán na řešení hospodářské krize se setkal s velkou podporou veřejnosti, která ale zároveň kritizovala prezidenta za špatnou situaci mezi politickými elitami v zemi. Tato situace, kdy Collor vydával rychle za sebou velké množství dekretů, se týkala zejména řešení právě ekonomické krize a proběhla dokonce dvakrát během jeho krátkého funkčního období. Nejprve krátce po jeho zvolení na počátku roku 1990 a poté v polovině stejného roku, když se znovu začala projevovat ekonomická recese. I přes tyto pokusy řešit ekonomickou krizi se inflace pohybovala na úrovni 1 585 % v roce 1990, poté přišel značný pokles na 476 % v roce 1991, ale následně opět vzrostla na hodnotu 1 149 % v roce 1992 [Mainwaring 1997: 94-96; Wiarda 2007: 147].

V Kongresu, resp. politickém systému Brazílie, kvůli výsledkům parlamentních voleb z roku 1990 zavládla frustrace, protože parlamentní strany, které byly vedeny neúspěšnými prezidentskými kandidáty (Lula - PT, L. Brizola - PDT, Ulysses Guimarães - PMDB atd.), mohly blokovat zavádění prezidentových opatření do praxe, což také ve skutečnosti dělaly. Jejich cílem nebyl větší pořádek a pokrok, ale chaos a konfrontace. S tím částečně souvisí i silně klesající tendence prezidenta ve využívání dekretů, které v konečné fázi stejně musely být schváleny Kongresem. V roce 1990, jich bylo vydáno celkem 100, ale v roce následujícím jich Collor vydal pouze 8. Faktem je, že prezident sám poskytoval svým oponentům možnosti kritiky své politiky. Už na počátku roku 1992 bylo totiž jasné, že Collor, který vystupoval jako vzor bezúhonnosti a úsporných opatření, byl zapojen do mnoha skandálů, spojených s korupcí, klientelismem a protekcionismem. Objevovaly se stále nové důkazy o tom, jak si prezident zajišťoval podporu u členů parlamentu i vysokých státních úředníků jejich dosazováním do dalších vlivných pozic, odkud rozhodovali o veřejných financích [Mainwaring 1997: 96-97; Wiarda 2007: 147-148].

Posledním velkým případem klientelismu, který byl zveřejněn, byla aféra Nadace brazilské banky, financované státem. Tato nadace totiž evidovala 750 žádostí během posledních 3 měsíců Collorovy vlády, přičemž během předchozích 27 měsíců bylo těchto žádostí 700. Tato zjištění jen utvrdila zástupce Kongresu v jejich přesvědčení ohledně nezákonnosti prezidentových praktik, a proto byl dolní komorou zahájen proces impeachmentu vůči Collorovi. Výkon jeho funkce byl pozastaven 29. září 1992 a on sám poté rezignoval 28. prosince 1992 jen krátce před hlasováním Senátu o jeho provinění, protože bylo poměrně jasné, že by jej senát odvolal. Úřadu se po

Collorově odvolání ujal jeho viceprezident Itamar Franco. Poměrně zajímavé bylo Collorovo pozdější zproštění obžaloby ze strany Nejvyššího soudu kvůli nelegálnímu shromažďování důkazů, které proti němu použili jeho oponenti [Mainwaring 1997: 96-97; Wiarda 2007: 147-148, Smith 2005: 174-175].

3.3 Ekvádor

Posledním případem, který se objevuje jako příklad neopopulistického režimu v odborné literatuře, zkoumající tuto problematiku, je Ekvádor během funkčního období prezidenta Abdalá Bucarama (1996-1997). Tohoto prezidenta, resp. jeho vládu je možné zařadit do období nestabilních režimů v Ekvádoru v 90. letech 20. století. Bucaram se neúspěšně ucházel o prezidentský úřad již v letech 1988 a 1992, ovšem až v červenci 1996 se mu, jako bývalému starostovi města Guayaquil a představiteli populistické Ekvádorské roldosistické strany (Partido Roldósista Ecuatoriano – PRE), podařilo ve volbách porazit Jaime Nobota z další populistické strany Seskupení lidových sil (Concentración de Fuerzas Populares – CFP). Bucaramovo hnutí však nemělo dostatečný úspěch u voličů a se ziskem 20 mandátů z 82 se nepodařilo prezidentovi zajistit potřebnou většinu pro prosazování Bucaramovy politické linie [Conaghan 1995: 437; Dent 2007: 369; Nohlen, Pachano 2005: 371; Weyland 2004: 149].

Samotný Bucaram dokázal své voliče zaujmout ostrou kritikou ekvádorské „oligarchie“, jejímž příslušníkem ale paradoxně sám byl. Podařilo se mu zaujmout masy pomocí vize a slibu vlády pro chudé obyvatele. Aby získal podporu také u voliček, vybral si jako partnerku v kampani a tedy kandidátku na pozici viceprezidenta Rosalíu Arteagovou, která se tím pádem stala první ženou v této pozici v Ekvádoru. Kvůli jeho okázalému stylu vystupování a silně populistické rétorice si Bucaram vysloužil od svých protivníků přezdívku El Loco (blázen), přičemž jeho veřejná vystoupení, založená na osobitém stylu a populismu byla jen pokračováním v řadě tradičních populistických politiků v Ekvádoru. Tedy alespoň se zdála být takovým symbolem, protože ihned po svém zvolení Bucaram ustoupil od svých populistických slibů z kampaně a přijal zásadní ekonomická opatření za účelem redukce ochranné funkce státu vůči trhu [Dent 2007: 369-370; Weyland 2003: 1099].

Během několika týdnů po inauguraci získal od představitelů opozice prezident a okruh jeho nejbližších spolupracovníků přezdívku „Ali Abdalá a 40 loupežníků“, která měla odkazem na pohádkové postavy dát jasně najevo pohled opozice na prezidentovi hospodářské praktiky. Jeho plány na reformu ekonomiky směrem k otevřenému tržnímu

hospodářství a mezinárodní ekonomické integraci, které byly zaváděny značně rychle kvůli oprávněné obavě ze ztráty podpory veřejnosti, ve svém důsledku vynesly ceny telefonních služeb, zemního plynu, benzínu a elektřiny na úroveň, která byla pro společnost prakticky neúnosná. Proto výsledky této reformní politiky v kombinaci se stále rostoucí mírou prokázané korupce a protekcionismu donutily společnost protestovat proti Bucaramově vládě. Veřejnost by se asi dokázala smířit s korupcí, která byla Bucaramem často používána jako forma obchodu, ale jím navržená úsporná opatření vyústila v generální stávkou a násilné protesty [Dent 2007: 370; Roberts 2010: 10].

Tato vlna odporu veřejnosti posloužila politické opozici, která pomocí ní ospravedlnila zahájení procesu impeachmentu, jehož výsledkem bylo odvolání prezidenta Bucarama z důvodu „mentální nezpůsobilosti“ v únoru 1997. Následkem úspěšného impeachmentu Bucaram s několika zavazadly, plnými peněz v odhadované hodnotě několika desítek milionů dolarů uprchl do exilu v Panamě. Aby bylo zamezeno vzniku mocenského vakua v zemi, rozhodl parlament o udělení pravomocí prezidenta svému předsedovi Fabiánu Alcaronovi, který se stal prozatímním prezidentem na období 1997-1998. Toto řešení nemělo oporu v ústavě, podle níž měl, resp. měla do funkce nastoupit Bucaramova viceprezidentka, která nejprve podle právního řádu byla vybrána parlamentem, ale ten později své rozhodnutí změnil. Během této týdenní krize měl tím pádem Ekvádor tři formálně působící prezidenty, což jenom dokresluje nestabilní situaci v jeho politickém systému, protože v tomto období mohlo dojít i k preventivnímu zásahu armády za účelem zajištění pořádku, i když se nakonec vojenský zásah neuskutečnil [Dent 2007: 370-372; Nohlen, Pachano 2005: 371].

3.4 Výsledky komparace vybraných případů hybridních režimů

Z výše uvedených faktů, týkajících se jednotlivých případů komparovaných zemí, je zřejmé, že uvedené země prošly v průběhu sledovaného období velmi podobným vývojem. Jednak se navzájem podobají v oblasti existence ekonomické krize a jejího řešení, ale i v oblasti existence politických vůdců, kteří přišli s postupem řešení této krize jako jedním z hlavních bodů svého předvolebního programu. Podobnost těchto případů se projevuje v okamžiku kandidatury neopopulistických vůdců, resp. ve stylu, jakým vedou kampaň, jaká témata jim slouží pro zajištění podpory společnosti a také jak málo jsou svázáni s politickou stranou nebo hnutím, které reprezentují.

Všem třem zmíněným prezidentům sloužila jejich strana, resp. hnutí jako „odrazový můstek“ pro předvolební kampaň, která už ale potom byla postavena výhradně na propagaci jejich osoby. Částečnou výjimku v tomto srovnání tvoří Menem a jeho proklamovaná „tradiční vazba“ na PJ, což mu ale spíš mělo v očích veřejnosti pomoci jako odkaz na perónistické období za účelem zisku větší podpory, než jako snaha o silnější institucionalizaci klasické politické strany, která by zprostředkovala zájmy obyvatel, jak je patrné z uvedeného řešení otázky personálního vedení a role strany v kabinetních nominacích. V tomto smyslu tedy všechny případy splňují první předpoklad K. Weylanda, tedy v prosazování přímého vztahu prezident-společnost bez prostředníků, jimiž jsou právě politické strany nebo hnutí.

Dalším předpokladem Weylandova teoretického konceptu je odmítnutí statusu quo z předchozího období a vymezení se vůči představitelům předchozího období, spojené s bojem proti byrokracii, která realizovala nařízení předchozích vlád. Tento aspekt se velice zřetelně projevil v Argentině, Brazílii i Ekvádoru, kde Menem, Collor i Bucaram jasně a cíleně kritizovali předchozí vedení země, které jim samo poskytlo téma této kritiky kvůli špatné ekonomické situaci, resp. nezvládnutému řešení ekonomické krize. Zároveň byla např. v Brazílii prosazována zvláštní politika, namířená proti přebujelému byrokratickému aparátu, kterou sice Collor vedl ještě jako guvernér, ale využíval jí i později jako prezident. V aspektu odmítnutí předchozí neschopné vlády lze jako ještě více prokazatelný příklad neopopulismu spatřit Menemovu Argentinu a to právě díky jeho spojení s ekonomickými odborníky v okamžiku zhoršující se hospodářské situace.

K posílení vlastní pozice bylo pro neopopulistické prezidenty nezbytně nutné přesunout těžiště politického systému na stranu exekutivy, k čemuž jim nejvíce sloužilo dosazování vlastních spolehlivých kandidátů do nejrůznějších pozic v politické sféře i státní správě a také vydávání legislativních dekretů (nejvíce v Collorově Brazílii), které sloužily hlavně pro obcházení parlamentu, i když ten se k nim třeba také musel vyjádřit kladně, aby vstoupily v platnost. Další možné posílení vlastní pozice v politickém systému přinášelo prezidentům využívání plebiscitních metod, které znamenalo vyjádření nezpochybnitelné legitimacy ze strany společnosti, která tak posvětila kroky exekutivy a pro legislativu bylo obtížnější ji poté kritizovat. Těchto metod nejčastěji využíval Menem v Argentině.

V uvedených předpokladech Weylandova konceptu se tedy zkoumané případy výrazně shodují. Ovšem lze najít i některé znaky, ve kterých jsou tyto případy velice

odlišné. Prvním takovým znakem byl způsob ukončení režimu a jemu předcházející délka funkčního období, po které zmínění prezidenti svou funkci vykonávali. Na základě těchto faktů je možné hodnotit Menemovu vládu jako přijatelnější pro společnost i politickou reprezentaci z toho důvodu, že se mu povedlo obhájit prezidentské křeslo a zastávat tuto funkci dvě celá funkční období, i když v jejich průběhu nastala změna ústavy, upravující prezidentský mandát, resp. jeho délku a možnost obhajoby. Naopak nedokončení ani jednoho celého funkčního období v případě Collora a Bucarama může být hodnoceno jako výsledek jejich nepřijatelné politiky, protiprávního jednání a korupčních praktik, které měly za následek zahájení impeachmentu. V Collorově případě je také otázkou, do jaké míry zapříčinily pokus o jeho odvolání nelegálně získané důkazy o jeho činnosti, ovšem i bez nich bylo jasné, že prezident rozhodně vždy nejednal podle práva a v mezích, vymezených ústavou.

Se znakem dokončení celého funkčního období úzce souvisí také úspěšnost v zavádění ekonomických reforem za účelem liberalizace trhu, která sloužila opozici i veřejnosti jako poměrně přehledný, průkazný a aktuální ukazatel efektivnosti politiky prezidentů. Všichni tři totiž zahájili tyto reformy i přes zcela opačné sliby ihned po svém zvolení, ale výsledky v podobě zlepšení hospodářské situace v zemi se trvaleji ukázaly pouze v Argentině, což je důkazem větší komplexnosti a připravenosti Menemových reforem v porovnání s ostatními prezidenty. Collorova politika také ovlivnila ekonomické ukazatele, např. uvedenou míru inflace, ale u ní se projevil pouze meziroční pokles, který ale nebyl trvalý a jeho reforma se tudíž ukázala jako neefektivní.

Vzhledem k předpokladům, které nastínil ve svých výzkumech K. Weyland, a vývoji, kterým prošly zkoumané země, je tedy možné označit tyto případy jako neopopulismy díky jejich shodě v teoretických kritériích, ovšem v dílčích skutečnostech, týkajících se specifík vlády jednotlivých prezidentů se samozřejmě projevují odlišnosti. Tyto odlišnosti měly bezesporu vliv na průběh a ukončení funkčních období Menema, Collora i Bucarama.

4. Výsledek analýzy režimu Alberta Fujimoriho z hlediska teoretického rámce

Tato kapitola bude vycházet z teorií hybridních režimů, jejichž klasifikační znaky byly sledovány v případové studii Peru za vlády A. Fujimoriho. Nejprve bude hodnocen výskyt, resp. absence klasifikačních kritérií teoretického konceptu L.

Diamonda (volební demokracie a volební autoritarismus). Poté budou sledovány znaky, definující teorii G. O'Donnella (delegativní demokracie) a následně bude ověřována platnost teoretického přístupu K. Weylanda (neopopulismus).

Přístup L. Diamonda je, jak již z názvů jím zvolených typů režimů vyplývá, zaměřen především na hodnocení zkoumaného režimu z vlastností volebního systému a průběhu samotných voleb v dané zemi. V případě Peru je možné sledovat odlišnou intenzitu Fujimoriho politiky, která souvisela s nastavením volebních pravidel nebo měla vliv na průběh samotných voleb. Tuto problematiku režim prakticky neřešil v prvních letech své existence, protože ekonomická krize si žádala více pozornosti. Ale změna nastala s realizací „autopuč“, když prezident zahájil proti-opoziční kampaň, která v konečném důsledku měla zcela potlačit malé politické strany a nejsilnější straně APRA měla ztížit její tradiční a historicky silnou pozici ve stranickém systému Peru.

Ještě výrazněji se poté Fujimoriho postup proti opozičním stranám a kandidátům projevil v okamžiku prezidentských voleb roku 1995, do nichž se podařilo opozici prosadit a společně podpořit jednoho kandidáta, kterým byl J. P. de Cuellar. Prezidentova kampaň proti jeho opozičnímu protějšku je tedy zřejmým důkazem důkladnosti postupu proti počínající hrozbě sjednoceného opozičního hnutí, přičemž úspěch této kampaně byl dokázán Fujimoriho vítězstvím ve volbách. Ve 2. pol. 90. let pokračoval Fujimori ve své snaze o minimalizaci opozičních akcí, k čemuž mu mimo jiné sloužila tajná služba SIN. Také jistá parlamentní většina jeho hnutí C 90-NM, která zabránila vypsání referenda o možnosti Fujimoriho znovuzvolení, byla překážkou v prosazení opozičních aktivit, což v souvislosti s rostoucí mírou formálních překážek i odmítání celkového stranického systému v zemi jen zvýrazňuje Fujimoriho přístup.

Sám Diamond ve svém výzkumu uvádí výsledky hodnocení Peru indexem Freedom House, podle kterého rovněž v průběhu sledovaného období neprobíhala otevřená a všem politickým subjektům stejně přístupná soutěž. Navíc byly zdokumentovány případy volebních podvodů ze strany Fujimoriho štábu, čímž měla být zajištěna dostatečná podpora prezidentovi v prezidentských volbách v roce 2000. Vzhledem k výše zmíněným prokázaným praktikám Fujimoriho režimu tedy lze z pohledu Diamonda dělení Fujimoriho Peru označit jako hybridní režim, konkrétně potom za příklad volebního autoritarismu.

G. O'Donnell ve svém výzkumu zavádí pouze jednu kategorii, kterou je delegativní demokracie, jíž poté zkoumaný případ odpovídá nebo do ní nespadá. Jeho přístup je komplexnější, protože se zabývá politickým systémem jako celkem, což je

rozdíl proti předchozímu Diamondovu konceptu, který zkoumal režimy prakticky pouze na základě voleb. Peru již výběrem pro zkoumání z hlediska této teorie odpovídá tomuto konceptu, protože patří mezi země „třetí vlny“ a zároveň prošlo hlubokou ekonomickou krizí. Při bližším pohledu na jednotlivá kritéria hodnocení je zřejmé, že v Peru opravdu prokazatelně byla Fujimoriho pozice nadřazená všem ostatním institucím politického systému, přičemž svou pozici opíral o podporu vágně organizovaného hnutí, které rozhodně nemělo strukturu a podobu tradiční politické strany. Také podmínka silné personalizace ve vztahu k prezidentovi byla v peruánském případě splněna, protože Fujimori stál v čele své kampaně po celou dobu a propagace mířila výhradně na něj samotného.

V oblasti voleb zvyrazňuje Fujimoriho přístup snaha o přesné zacílení kampaně na požadovanou skupinu voličů, kterým měla být prezidentova politika jasná a srozumitelná, aby neváhali, komu dát svůj hlas. Většinový charakter voleb souvisel s většinovým volebním systémem, který platil pro prezidentské volby, jež byly volbami rozhodujícími. Také prvek využívání plebiscitních metod se v Peru projevil, když si Fujimori nechal lidem potvrdit nově vypracovanou ústavu v roce 1993, což mu poskytlo jím prezentovanou pozici lidem legitimizovaného vůdce národa, i když výsledná většina nebyla nijak přesvědčivá. Výraznější protesty ze strany legislativy či justice byly redukovány většinou prezidentova hnutí v Kongresu, resp. dosazením spolehlivých osob do důležitých pozic v justici či státní správě. Samostatnou oblastí, která zřetelně charakterizuje Fujimoriho režim, je vydávání dekretů, kvůli kterým byl, kromě jiných výše uvedených důvodů, prezidentem proveden „autopuč“. Pomocí těchto dekretů se prezident vyhnul sporům s legislativou a mohl tak samostatně prosazovat svou politickou linii. Z hlediska zkoumání Fujimoriho Peru pomocí O'Donnellova teoretického konceptu je potom možné, na základě výše zmíněných vlastností tohoto případu, označit tento režim obecně jako hybridní a konkrétně odpovídající modelu delegativní demokracie, neboť splňuje většinu definičních kritérií.

Dalším teoretickým přístupem, který již nespadá do kategorie teorií hybridních režimů, ale zabývá se výzkumem odlišných forem populismu je koncept „neopopulismu“ K. Weylanda. Tento přístup se zaměřuje především na pozici samotného prezidenta v rámci politického systému zkoumané země, tedy jeho přístup k vládě a moci, v kombinaci se zaváděním neoliberálních reforem, což byl trend právě v průběhu sledovaného období 90. let. Na počátku vývoje Fujimoriho Peru lze jasně ukázat, jak se neznámý kandidát dokáže prosadit pomocí své populisticky vedené

kampaně, která má přitáhnout masy, jež jsou také později začleněny do volebního hnutí. Toto hnutí během celé Fujimoriho vlády zajišťovalo prezidentovi veřejnou podporu, ale nemělo nikdy možnost fungovat samostatně jako politická strana s odpovědnou organizovanou vnitřní strukturou s určitou autonomií vedení. Naopak bylo zcela podřízeno prezidentovi, resp. jím vybrané osobě ve vedení. Prosazení takového kandidáta také pomohla ekonomická krize, která byla pozůstatkem neúspěšných reforem předchozích prezidentů a Fujimorimu tak umožnila slíbit zlepšení hospodářské situace bez výrazného dopadu na chudé vrstvy obyvatel.

V otázce vztahu prezident-společnost Fujimori také preferoval přímý kontakt bez zprostředkování ze strany politických stran a navíc často používal jím ovládaná média, aby mohl lidem vysvětlit svá politická rozhodnutí. Naopak velké množství sociálních programů, zajišťujících prostředky pro chudé obyvatele není příliš slučitelné s neoliberálním přístupem, kdy by lidé neměli primárně spoléhat na sociální „záchrannou síť“ státu. Ovšem v tomto případě šlo o nutnou pomoc pro obyvatele pod hranicí chudoby, což lze hodnotit spíše jako populistické gesto, když tato pomoc byla využita k propagaci prezidentovy politiky.

Také Fujimoriho boj proti dříve existujícím politickým stranám a jejich zástupcům nebo např. zmenšení velikosti a významu parlamentu by se dal hodnotit jako odmítnutí předchozího statusu quo, který měl být v druhé polovině Fujimoriho vlády nahrazen „přímou demokracií“. Tento nový režim spolu s nahrazením „starých politiků“ „novými technokraty“ tak byl vyjádřením nesouhlasu s dosavadním politickým systémem, který v Peru fungoval. Dalším Weylandovým předpokladem neopopulistického režimu je jeho snaha o posílení vlastní pozice v rámci institucionálního nastavení politického systému. O takové posílení se Fujimori přímo a otevřeně pokoušel již nově vypracovanou ústavou z roku 1993. Jeho snaha o možné znovuzvolení prezidentem, založení Ministerstva prezidentství, klientelistické obsazování významných pozic osobami, které je možné snadno ovládat nebo zmíněná minimalizace vlivu legislativy, to vše lze brát jako důkazy Fujimoriho úsilí o vychýlení těžiště moci na svou stranu.

Ve srovnání s předchozí komparací Argentiny, Brazílie a Ekvádoru se lze také zaměřit na délku funkčního období a způsob ukončení Fujimoriho vlády v Peru. Vzhledem k úspěšnému opakovanému zvolení do této funkce a jejímu trvání v délce deseti let je možné hodnotit Fujimoriho výkon funkce jako přijatelný pro společnost, ale zároveň také samozřejmě dostatečně efektivní, protože nebyl dlouhou dobu ohrožen

žádnou výraznou opozicí. V protikladu k tomuto schválení ze strany voličů je pak ukončení jeho vlády, když byl nucen uprchnout ze země a následně jej parlament odvolal pomocí impeachmentu. V souvislosti s podmínkami Weylandova přístupu pro hodnocení daného režimu lze poté Fujimoriho Peru označit jako neopopulistický režim, protože tyto podmínky byly splněny a Peru tedy tomuto modelu odpovídá.

Závěr

V případě Fujimoriho nástupu k moci a průběhu jeho vlády v Peru je možné, na základě uvedených argumentů, vidět poměrně specifickou kombinaci podmínek, která umožnila prosazení takto profilovaného politika. Je sice faktem, že ekonomická krize nepoškozovala jen peruánskou ekonomiku a také ozbrojené skupiny a politické násilí nebyly výhradně peruánskými problémy. Ale rozsah hospodářských problémů a právě rozsah působení guerillových hnutí vytvořily unikátní situaci, která pomohla A. Fujimorimu získat prezidentskou pozici. Jeho politika, zejména v oblasti ekonomických rozhodnutí, znamenala pro zemi výrazné zlepšení hospodářských výsledků, které ocenily i mezinárodní finanční instituce a další zahraniční aktéři. Ovšem fakt, že domácí politika v Peru byla vedena osobními zájmy prezidenta, které často odporovaly demokratickým procesům vlády, mu zase vynesl kritiku ze strany mezinárodního společenství.

Hlavním cílem práce bylo ověření možnosti označit Peru v průběhu sledovaného období jako hybridní režim, resp. některý z jeho podtypů, přičemž jako teoretické východisko sloužily zejména teorie L. Diamonda, G. O'Donnella a K. Weylanda. Z hlediska těchto teorií tedy lze, podle uvedené argumentace, Peru v této době označit jako hybridní režim, konkrétně pak jako příklad volebního autoritarismu a delegativní demokracie. Podle kritérií dalšího teoretického přístupu Fujimoriho Peru spadalo do kategorie neopopulistických režimů.

Odpovědí na první z výzkumných otázek je výše uvedený popis situace před prezidentskými volbami v roce 1990, kdy se podařilo neznámému Fujimorimu zaujmout společnost vizí své vlády natolik, že byl zvolen a mohl tak začít řešit ekonomickou krizi a později také bezpečnostní hrozby ze strany peruánských guerill. Jeho výhodou byl také fakt, že nebyl spojen s žádnou „klasickou“ politickou stranou, jejichž politiku už veřejnost odmítala jako neefektivní.

V otázce, zda převažovaly demokratické nebo nedemokratické prvky jeho vlády, je spíše možné najít větší množství argumentů pro převažující nedemokratické praktiky

jeho režimu. Ať už se jedná o jeho obcházení parlamentu pomocí prezidentských dekretů, provedení protiústavního „autopuče“ a následnou změnu ústavy, posilující prezidentovu pozici na úkor legislativy, výběr kandidátů do vysokých pozic a odpovědných funkcí za účelem zajištění bezproblémového prosazování vlastní politické linie nebo využívání korupčních praktik i klientelismu a v neposlední řadě také tajné policie – všechny tyto aspekty ilustrují politický systém, který změnil podle svých představ A. Fujimori a který nelze označit jako konsolidovanou demokracii, nýbrž jako hybridní režim.

Na druhou stranu je faktem, že vývoj v Peru byl pravidelně potvrzován a také schvalován voliči ve volbách. Pro ně ale byla zcela jistě v tomto období důležitější vlastní ekonomická a bezpečnostní situace, než jednotlivé prvky Fujimoriho vlády a její hodnocení z hlediska míry demokratičnosti. Navíc je i podle klasifikace Peru jako případu volebního autoritarismu na základě Diamondova konceptu patrné, že v průběhu sledovaného období Fujimoriho vlády nebyly realizovány zcela svobodné, spravedlivé a plně soutěživé volby, které jsou nutné pro fungování konsolidovaného demokratického režimu. S tím souvisí i prakticky nulová možnost volit opoziční alternativy, které byly prezidentovou kampaní také minimalizovány, což se kromě případu strany APRA povedlo téměř úplně. Navíc lze jako doklad převažujících nedemokratických praktik a protiústavního, resp. protiprávního jednání uvést i fakt, že byl Fujimori za svou vládu nejen zbaven funkce, ale také odsouzen a poslán do vězení po obvinění z korupce, zneužití pravomocí a podílu na vraždách a násilí svých politických soupeřů a příslušníků guerill.

Možnost označení Fujimoriho režimu jako hybridního byla potvrzena výše, vzhledem k naplnění definičních kritérií. Jako hlavní příčinu konce Fujimoriho režimu lze označit kombinaci více faktorů. Jedním z nich byl jeho protiústavní pokus o opětovnou kandidaturu na prezidenta v roce 2000, kdy vyhrál těsnou většinou hlasů, což značilo výrazný odliv podpory ze strany veřejnosti, přičemž i reakce mezinárodních aktérů byla vůči Fujimoriho jednání odmítavá. Momentem, který zahájil pád tohoto režimu, bylo zveřejnění aféry „Vladvideos“, která také utvrdila opoziční skupiny a veřejnost v používání korupčních praktik nejvyšších představitelů režimu za účelem zajištění podpory prezidentově politice. Tato odhalení, v souvislosti s výrazným potlačením, resp. praktickým ukončením aktivit povstaleckých skupin, jejichž působení prezidentovi poskytovalo zdroj legitimizace používání ozbrojených sil a potlačování

lidských práv, znamenaly pro Fujimoriho konec efektivního ospravedlňování své vlády jako jedině správné pro Peru a jeho obyvatele.

Otázka nastolení a konsolidace demokracie po Fujimoriho odchodu je poměrně těžko hodnotitelná, protože Peru bez Fujimoriho existuje teprve 13 let, což je nepříliš dlouhá doba, za kterou by bylo možné hodnotit vývoj. Ale vzhledem k Toledově i Garcíově vládě, které v Peru fungovaly lze v této zemi vidět částečný posun k větší konsolidaci demokratických principů, i když byly obě tyto vlády spojeny s případy korupce a jejich ekonomická opatření nebyla tak dostatečně účinná, jak se očekávalo. Jako pozůstatek Fujimoriho politiky lze hodnotit nestabilní situaci stranického systému, kdy Garcíova strana na konci jeho funkčního období měla pouze 4 mandáty v Kongresu. Rovněž zmíněná situace z posledních prezidentských voleb v roce 2011 dokresluje roztržičnost voličské podpory mezi mnoho ideových proudů, z nichž poté vzešel souboj dvou polarizovaných kandidátů.

Současné Peru za vlády O. Humaly má poměrně dobré ekonomické výsledky v oblasti makroekonomických ukazatelů, protože např. v roce 2010 dosáhlo 10 % růstu, ovšem mikroekonomická situace, která se především týká většinové společnosti, se příliš nezlepšila. Proto je pro další vývoj v Peru klíčové stálé a pokračující posilování demokratických prvků vlády, stabilizace politických institucí, zamezování korupce a klientelismu v politickém prostředí a také zajištění politického pluralismu, který znamená možnost výběru pro voliče samotné. Takový vývoj pak může zajistit konsolidaci demokracie v Peru.

Summary

The thesis analysed a case of Fujimori's Peru, his rise to power, a period of government and decline of power. In the rise of Fujimori's power it is possible to see quite specific combination of circumstances which enabled rise of such type of politician. Although the fact is the economic crisis does not harm only the Peruvian economy and armed groups and political violence are not exclusively Peruvian problems. But the extent of the economic problem and also the extent of the guerrilla movement created a unique situation that helped getting presidential position for Fujimori. His policy, particularly in the area of economic decisions, represented a significant improvement economic performance of the country, which was approved by the international financial institutions and other international actors. However, the fact, that domestic politics in Peru was guided by personal interests of the president, which often contradicted the

democratic processes of the government, earned him criticism from the international community in turn.

The main aim of the thesis was analysis of Fujimori's government, thus the finding, whether it is possible to mark the regime as hybrid and which type specifically. The theoretical framework for this analysis was based on theories of hybrid regimes by Larry Diamond and Guillermo O'Donnell, further on a theory of "neopopulism" by Kurt Weyland. In terms of these theories it is possible, according to given argument, to mark Peru at described period as a hybrid regime, specifically as an example of electoral authoritarianism and delegative democracy. According to the criteria of another theoretical approach Fujimori's Peru was example of the neopopulism.

In the dispute whether democratic or undemocratic elements of his government prevailed, it is rather possible to find more arguments for the prevailing undemocratic practices of his regime. The circumvention of the parliament by presidential decree, realisation of unconstitutional "autogolpe" and subsequent amendment of the Constitution, empowering the president's position at the expense of the legislation, the selection of candidates for high and responsible positions in order to ensure the smooth enforcement of its own policy or the use of corrupt practices and clientelism and last but not least, the secret police - all these aspects illustrate the political system which was changed to A. Fujimori's liking and which can not be described as a consolidated democracy, but as a hybrid regime.

Použitá literatura a prameny

Literatura

AGULHON, M. (2003). Druhá republika (1848-1852). In DUBY, G. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Praha: Karolinum, s. 487-497.

CAMERON, M. A. (1994). *Democracy and Authoritarianism in Peru: Political Coalition and Social Change*. New York: St. Martin's Press.

CAMERON, M. A. (2006). Endogenous Regime Breakdown: The Vladivideo and the Fall of Peru's Fujimori. In CARRIÓN, J. F. (ed.). *The Fujimori legacy: The rise and fall of electoral authoritarianism in Peru*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, s. 268-293.

CARRIÓN, J. F. (2006). Public Opinion, Market Reforms, and Democracy in Fujimori's Peru. In CARRIÓN, J. F. (ed.). *The Fujimori legacy: The rise and fall of electoral authoritarianism in Peru*. The Pennsylvania State University Press, s. 126-149.

CONAGHAN, C. M. (1995). Politicians Against Parties: Discord and Disconnection in Ecuador's Party System. In MAINWARING, S.; SCULLY, T. R. *Building democratic institutions: party systems in Latin America*. Stanford: Stanford University Press, s. 434-458.

CONAGHAN, C. M. (2005). *Fujimori's Peru. Deception in the public sphere*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

CONAGHAN, C. M. (2006). The Immoral Economy of Fujimorismo. In CARRIÓN, J. F. (ed.). *The Fujimori legacy: the rise and fall of electoral authoritarianism in Peru*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, s. 102-125.

COTLER, J. (1995). Political Parties and the Problems of Democratic Consolidation in Peru. In MAINWARING, S.; SCULLY, T. R. (eds.). *Building democratic institutions: party systems in Latin America*. Stanford: Stanford University Press, s. 322-353.

CRABTREE, J. The Collapse of Fujimorismo: Authoritarianism and its Limits. *Bulletin of Latin American Research*, 2001, Vol. 20, no. 3, s. 287-303.

DENT, D. W. (2007). Ecuador. The Fragility of Dependent Democracy. In WIARDA, H. J., KLINE, H. F. *Latin American politics and development*. New York: Westview Press, s. 364-383.

DIAMOND, L. J. Thinking About Hybrid Regimes. *Journal of Democracy*, April 2002, Vol. 13, no. 2, s. 21-35.

DRAKE, P. (1991). Comment. In DORNBUSCH, R.; EDWARDS, S. (eds.). *The Macroeconomics of Populism in Latin America*. Chicago: University of Chicago Press, s. 35-40.

EHL, M. (1992). Peruánské specifikum aneb proti partyzánům i politikům. *Mezinárodní politika*. Roč. 16, č. 8 s. 12.

EHL, M. (2001). Jaké bude Peru po Fujimorim?. *Mezinárodní politika*. Roč. 25, č. 3, s. 26-27.

ERBE, M. (2005). Napoleon III. In HARTMANN, P. C. *Francouzští králové a císaři v novověku: od Ludvíka XII. k Napoleonovi III. (1498-1870)*. Praha: Argo, s. 395-422.

GOOCH, B. D. (1969). *The reign of Napoleon III*. Chicago: McNally.

HUNTINGTON, S. P. (2008). *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK (Centrum pro demokracii a kulturu).

CHEN, L. (2007). Argentina in the Twenty-first Century. In WIARDA, H. J.; KLINE, H. F. *Latin American politics and development*. New York: Westview Press, s. 97-126.

KAY, B. Fujipopulism and the liberal state in Peru, 1990 – 1995. *Journal of Inter-American Studies and World Affairs*, Winter 1996, Vol. 38 (4), s. 55-98.

LAMOUNIER, B.; AMORIM NETO, O. (2005). Brazil. In NOHLEN, D. *Elections in the Americas: a data handbook. South America*. New York: Oxford University Press, s. 163-252.

LEBEDA, T. (2008) Volební pravidla pro prezidentské volby. In Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. Praha: Dokořán, s. 27-62.

LINZ, J. J. (2000). *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

LUCERO, J. A. (2009). Decades Lost and Won: Indigenous Movements and Multicultural Neoliberalism in the Andes. In BURDICK, J.; OXHORN, P.; ROBERTS, K. M. (eds.). *Beyond Neoliberalism in Latin America? Societies and Politics at the Crossroads*. New York: Palgrave Macmillan.

MAINWARING, S. (1997). Multipartyism, Robust Federalism and Presidentialism in Brazil. In MAINWARING, S.; SHUGART, M. S. (eds.). *Presidentialism and democracy in Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.

MAUCERI, P. (2006). An Authoritarian Presidency: How and Why Did Presidential Power Run Amok in Fujimori's Peru?. In CARRIÓN, J. F. (ed.). *The Fujimori legacy: the rise and fall of electoral authoritarianism in Peru*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 39-60.

MAUCERI P. Return of the caudillo: autocratic democracy in Peru. *Third World Quarterly*, 1997, Vol. 18, no. 5, s. 899-911.

McGUIRE, J. W. (1995). Political Parties and Democracy in Argentina. In MAINWARING, S.; SCULLY, T. R. (eds.). *Building democratic institutions: party systems in Latin America*. Stanford: Stanford University Press, s. 200-246.

NOHLEN, D.; PACHANO, S. (2005). Ecuador. In NOHLEN, D. *Elections in the Americas: a data handbook. South America*. New York: Oxford University Press, s. 365-410.

O'DONNELL, G.; SCHMITTER, P. C. (1986). *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

O'DONNELL, G. (1992). *Delegative Democracy?*. Working Paper č. 192, s. 1-17. Kellogg Institute.

Dostupné z WWW: <<http://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/172.pdf>> [citováno 7. května 2013].

PALMER, D. S. (2007). Peru: Authoritarian Traditions, Troubled Democracy. In WIARDA, H. J.; KLINE, H. F. *Latin American politics and development*. 6th ed. New York: Westview Press, s. 234-267.

PEČÍŇKA, P. (1998). *Od Guevary k Zapatistům: přehled, složení a činnost gerilových hnutí Latinské Ameriky*. Brno: Doplněk.

ROBERTS, K. (2006). Do Parties Matter? Lessons from the Fujimori Experience. In CARRIÓN, J. F. (ed.). *The Fujimori legacy: the rise and fall of electoral authoritarianism in Peru*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, s. 81-101.

ROBERTS, K. (2010). *Populism and Democracy in Latin America*. s. 1-32. Carter Center.

Dostupné z WWW: <<http://www.cartercenter.org/documents/nondatabase/Roberts.pdf>> [citováno 7. května 2013].

ROEDL, B. (2003). *Peru*. Praha: Libri.

ROUGERIE, J. (2003). Druhé císařství. In DUBY, G. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Praha: Karolinum, s. 534-568.

SCHMIDT, G. D. Delegative democracy in Peru? Fujimori's 1995 landslide and the prospects for 2000. *Latin American Politics and Society*, Spring 2000, Vol. 42 (1), s. 99-132.

SMITH, P. H. (2005). *Democracy in Latin America: political change in comparative perspective*. New York: Oxford University Press.

SOLDEVILLA, F. T. (2005). Peru. In NOHLEN, D. (ed.). *Elections in the Americas: a data handbook. South America*. New York: Oxford University Press, s. 445-486.

SPRINGEROVÁ, P.; ŠPICANOVÁ, L. (2006). Peruánská guerillová hnutí. Ideové kořeny a vývoj od 60. let 20. století do současnosti. In SOULEIMANOV, E. (ed.). *Terorismus: válka proti státu*. Praha: Eurolex Bohemia, s. 133-157.

SPRINGEROVÁ, P.; ŠPICANOVÁ, L. (2010). Peruánská guerillová hnutí. Ideové kořeny a vývoj od 60. let 20. století do současnosti. In SOULEIMANOV, E. (ed.). *Terorismus. Pokus o porozumění*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), s. 320-340.

ŠPICANOVÁ, L. (2008). Presidential elections in Peru: „The second chance for the moderate left“. In NĚMEC, L.; SPRINGEROVÁ, P.; ŠPICANOVÁ, L. (eds.). *Election year 2006: Latin America at the crossroads?*. Praha: AMO (Asociace pro mezinárodní otázky), s. 61-78.

WEYLAND, K. Neopopulism and Neoliberalism in Latin America: Unexpected Affinities. *Studies in Comparative International Development*, Fall 1996, Vol. 31, no. 3, s. 3-31.

WEYLAND, K. Neoliberal Populism in Latin America and Eastern Europe. *Comparative Politics*, July 1999, Vol. 31, no. 4, s. 379-401.

WEYLAND, K. Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*, October 2001, Vol. 34, no. 1, s. 1-22.

WEYLAND, K. LATIN AMERICAN NEOPOPULISM. Neopopulism and Neoliberalism in Latin America: how much affinity?. *Third World Quarterly*, 2003, Vol. 24, no. 6, s. 1095-1115.

WEYLAND, K. (2006). The Rise and Decline of Fujimori's Neopopulist Leadership. In CARRIÓN, J. F. (ed.). *The Fujimori legacy: the rise and fall of electoral authoritarianism in Peru*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 13-38.

Prameny

SPRINGEROVÁ, Pavlína. (2011). Rozhovor pro Rádio Česko. In PAVLÍČEK, T. *Vítězem prezidentských voleb v Peru se prohlásil levicový kandidát Ollanta Humala*. (ČRo), 6. 6. 2011.

Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/amerika/_zprava/903413> [citováno 7. května 2013].

ACE Project: The Electoral Knowledge Network [online].

Dostupné z WWW: <<http://aceproject.org/>> [citováno 7. května 2013].

Center on Democratic Performance [online].

Dostupné z WWW: <<http://cdp.binghamton.edu/>> [citováno 7. května 2013].

Národní úřad pro volební procesy (ONPE) [online].

Dostupné z WWW: <<http://www.web.onpe.gob.pe/index.html>> [citováno 7. května 2013].

Freedom House [online].

Dostupné z WWW: <<http://www.freedomhouse.org/>> [citováno 7. května 2013].

Organizace spojených národů (OSN) [online].

Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/index.shtml>> [citováno 7. května 2013].

Aktuálnost všech elektronických zdrojů ověřena ke dni 14. května 2013.